

VIGILIA

IV. ÉVFOLYAM
1938 DECEMBER

TARTALOM:

MODERN FRANCIA LIRA

GÁLFFY LÁSZLÓ S. J.: A Gyermek misztériumából

JULES SUPERVIELLE: Menekülés Egyiptomba

SIK SÁNDOR: A három csúc

SCHÜTZ ANTAL: Az Eucharisztia-alapító krisztusi tanúság gyökere és ereje

G. K. CHESTERTON: Három céh karácsonyi éneke

FRANCIS THOMPSON: Isten birodalma

DEMÉNY JÁNOS: Fehér Buda

HORVÁTH BÉLA: Versek

KÉZAI BÉLA: Szökés a Pantheonból

MÉCS LÁSZLÓ: Versek

BÉKÉS GELLÉRT O. S. B.: És reggel lesz

BARÁTH FERENC: Juhász Gyula

KÉT ÉJFÉLI MISE. Középkori legenda

HODINKA LÁSZLÓ: Huysmans, a századforduló misztikusa

TAKÁTS GYULA: Alkonyi berek

LÁTSZAT ÉS VALÓSÁG:

Somogyi Antal: Hozzászólás a Babits-sorhoz — Demény

János: Egy modern Holbein metszet. Egy Kodály-ünnep

KÖNYVEK:

Rovatvezető: Rónay György.

Rónay György: Élőket nézek — Dénes Tibor: Julianus barát — Baráth Ferenc: Korunk szentjei — Rónay György: Felvidék! — Semjén Gyula: Párizsi menyasszony
Baráth Ferenc: Az ember nyomában — Kézai Béla: Eucharisztia, az Oltáriszentség a hit és ész világánál.

SZERKESZTIK:

POSSONYI LÁSZLÓ, HORVÁTH BÉLA, JUST BÉLA

VIGILIA

HARSÁNYI LAJOS, SIK SÁNDOR, MÉCS LÁSZLÓ, ARADI ZSOLT

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL SZERKESZTIK

POSSONYI LÁSZLÓ, HORVÁTH BÉLA, JUST BÉLA

FŐSZERKESZTŐ:

POSSONYI LÁSZLÓ

A magyar katolicizmus szépirodalmi havi folyóirata.
Megjelenik havonta 15-én, évi 800-1000 oldal terjedelemben

Előfizetési ára egy évre belföldön 10 pengő, félévre 5 pengő. Külföldre:
Romániában 400 lei, Csehszlovákiában 60 ck, egyéb külföldön 12 pengő.

Egyes szám ára 1 pengő.

Főbizománys: Cserépfalvi, Budapest, IV. kerület, Váci-utca 10. szám.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, IV., Kecskeméti-utca 2.
Telefonszám: 3—844—10. Postatakarékpénztári csekszámla száma: 20.668.

Minden cikkért szerzője felelős.

Kéziratokat nem adunk vissza.

A VIGILIA példányonként kap-
ható minden könyvesboltban
és az IBUSZ pavillonjaiban

A VIGILIA

negyedik évfolyamának karácsonyi számát örömmel és büszkeséggel tesszük le olvasóink asztalára. Örömmel, mert négy év szakadatlan munkája áll mögöttünk, miközben a kezdetben negyedéves folyóirat havi orgánummá nőtte ki magát; büszkeséggel pedig azért, mert megszorodott írógárdánk, hűséges és állandóan növekvő olvasótáborunk, valamint a magyar és külföldi katolicizmus osztatlan elismerése a legnagyobb kitüntetést jelenti azok számára, akik a Vigiliát életre hívták és szellemi életünk szerves részévé tették.

Amikor egy évvel ezelőtt a negyedévi kötet-formáról az évi tízszeri megjelenésre áttértünk, nem is gondoltuk, hogy elhatározásunk előfizetőink és olvasóink osztatlan tetszését nyeri el. A Vigilia fejlődő tábora és a magyar katolikus irodalom kivirágzása tette lehetővé azt, hogy évente tízszer megjelenhessünk. Az 1938 kettős szentévének áldásos munkája most megengedi számunkra, hogy ismét egy lépést tegyünk előre: a jövő évben a Vigilia olvasói a nyári hónapokban sem nélkülözik majd a folyóiratot, mert új engedélyünk birtokában ezentúl minden hónapban megjelenünk, anélkül, hogy az előfizetési árat felemelnők.

A Vigilia szerkesztői és kiadói, akik a katolicizmus örök eszméit szolgálva, függetlenek minden koronként változó iránytól, készséggel vállalják az újabb munka- és költségtöbbletet, s csak azt kérik mindazoktól, akik a Gyermek születési ünnepének vigiliáján ezt a számot olvassák: legyenek a mi lélekben és szellemben virrasztó táborunknak őrtállói a magyar városokban, falvakban és pusztákon. Négy éven át mindig sikerült megőriznünk teljes szellemi és anyagi függetlenségünket, s ezt előfizetőinknek köszönhetjük. Mindenkit arra kérünk, terjessze a Vigiliát azoknak a körében, akik hisznek Szent Ist-

ván országának dunamelléki hivatásában és szívükön viselik a magyar katolikus irodalom jövőjét, mert csak az egy táborba tartozók összefogása hozhat teljes eredményt.

Aki számunkhoz mellékelt tartalomjegyzéket átfutja, a Vigilia hasábjain a magyar és a külföldi katolikus irodalom minden nevesebb képviselőjét megtalálja. Ez a tartalomjegyzék minden szónál ékeesebb tett, — s ugyanakkor útmutató a jövőre nézve is.

A Vigilia ötödik évfolyamában a magyar katolikus írógárda változatos és állandóan áramló művei mellett, többek között a következő nagyobb taulmányokat fogjuk közölni az európai katolikus irodalom reprezentánsaitól:

PAUL CLAUDEL: *Az Oltáriszentség fizikája; Coventry Patmore-ról.*

GIOVANNI PAPINI: *Poncius Pilátus.*

DOM ALEXIS: *A katolikus és a buddhista szemlélődés.*

FRANÇOIS MAURIAC: *A férfikor delén túl . . .*

GEORGES BERNANOS: *Haláltusa.*

COVENTRY PATMORE: *Aurea dicta.*

MARTIN HEIDEGGER: *Mi a metafizika?*

FRANCIS JAMMES: *Crux.*

HILAIRE BELLOC: *A mai Anglia.*

CHARLES PÉGUY: *Ifjúságunk.*

Angol (Thompson, Patmore, Eliot, Chesterton), francia (Claudel, Supervielle), német stb. lírikusok.

A tizenkétszeri megjelenés még több munkát ró a szerkesztőkre, ezért Rónay György, a Vigilia régi munkatársa és kritikai rovatának vezetője is a szerkesztő-bizottságba lép a jövő évtől kezdve.

RÓNAY GYÖRGY:

MODERN FRANCIA LIRA

*Ezek a versek nem adhatnak teljes képet a modern francia költészetéről, nem is ez volt velük a fordító célja. Minden antológia hamisít; a közölt versek még egy költőt sem mutatnak be kellőképpen. Azt fordítottam, ami olvasás közben megtetszett, és aminek, úgy éreztem, lehetőleg az eredetihez hű visszhangját tudom adni nyelvünkön. A nevek vegyesek: a szürrealizmus klasszikusa, korunk egyik legnagyobb költője, a húsz éve halott Apollinaire, a mai francia líra egyik páratlan mestere, Supervielle, a nemrég elhunyt napsugaras, férfias papköltő, Le Cardonnell, a legvadabb forradalomtól a legtisztább hagyományig fejlődő Cocteau, s két nálunk egészen ismeretlen név: Maurice Chevalier és Gilbert Maugé. Ismeretlen? A közönség Apollinai-
nairét, Superviellet sem ismeri; ha más érdemük nincs e fordításoknak: új költőket, új hangot, új stílust mutatnak be, költőket, hangot és stílust, amely oly kedves a modern magyar líra költőinek.*

Rónay György

GUILLAUME APOLLINAIRE:

ROSEMONDE

Ahová belibbenni láttam
Akit követtem azt a nőt
Két jó órán át Amszterdámban
Megálltam a tornác előtt
S csókot intettek ujjaim

De a csatorna elhagyott
Volt és a part is senki sem
Látta meg csókjaim ahogy
Meglelték kinek életem
Egy nap két órára odadtam

És magamban csak Rozamund így
Neveztem őt idézve holland
Száját mely mint a rózsa úgy nyit
Majd lassan tovább bandukoltam
Megkeresni a Rosa Mundit

GUILLAUME APOLLINAIRE:

CLOTILDE

Anémón ankólia
Vezettek eddig a parkig
Hol a melankólia
Harag s szerelem közt alszik

Árnyaink is velünk jönnek
Miket az éj szétszakít.
S mely komorra festi őket
A nap is velük tűnik

A forrás nemtője oldja
Folyondár haját Eredj
Úgy kell hogy tovább hajszold a
Szép árnyékot kit szeretsz

GUILLAUME APOLLINAIRE:

ALKONYAT

A fűvön hol a nap kilobban
Holtak árnyától illetett
Arlekina levetkezett
És csodálja testét a tóban

Egy alkonyati sarlatán most
Dícséri előre a táncot
S a fakó ég kigyújtja itt
Tejes színű csillagait

Sápadt Arlekin trapézáról
Nézőit köszönti előbb,
Boszorkákat Bohémiából
Pár tündért és varázsvetőt

Egy csillagot, mit leakasztott
Tapintnak széttárt ujjai
S egy lába hosszan nyújtva ki
Mértékre veri a cimbalmot.

A vak ringatja szép fiát
Borjával ünő ballag át
S a törpe arca elborul most
Látva Arlekin trismégistost

GUILLAUME APOLLINAIRE:

KÖTÉLTÁNCOSOK

Kertek mentén a síkon át
Templomtalan falukon át
Zártkapus szürke csárdák mellett
A légtornászok tovamennek

Elől gyereksereg halad
Hátul pár ábrándos alak
Sóhajtanak mind a gyümölcsfák
Ha messziről jelük mutatják

Batyujuk szögletes kerek
Trombiták arany kerekék
Bölcs vadak a majom a medve
Krajcárokat koldulnak egyre

JULES SUPERVIELLE:

A TITKOS TENGER

Ha senki se nézi,
nem tenger már a tenger,
egy veled és velem,
mikor senki se lát.
Mások a halai
s a hullám a vizén is:
tenger a tengerért
s azokért, akik róla
álmodnak, mint itt én is.

JULES SUPERVIELLE:

A TÜKÖR

Egy tükröt adjatok neki útja felén,
s benn létét látja majd elfolyni a kezén,
s lát egy csillagot úgy ragyogni, mint a rossz
szív, amely hol nagyon siet, hol akadoz.
Kedves madarai ha közelítenek,
bámulni fogja majd őket s nem érti meg,
szeretné látni már önnön arcát riadtan.
S hallgat majd a tükör, csönddel, mely szakadatlan.

JULES SUPERVIELLE:

IMÁDSÁG AZ ISMERETLENHEZ

Im most rajtakapom magam, hogy hozzád intézem a szavamát,

Istenem, kiről nem tudom még, hogy vagy-e
és suttogó templomaid zsongását nem is értem,
nézem az oltárokat, házad boltíveit,
mint aki egyszerően csak annyit mond: „Íme fa, íme kő,
ím itt e román oszlopok, s annak a szentnek ott hiányzik

az orra,

és kívül és belül emberi nyomorúság.”

Mise alatt fejem lehajtom, de letérdelni nem tudok,
mintha hagynám, hogy a vihar elzúgjon a fejem fölött,
és lehetetlen, hogy másra ne gondoljak.

Jaj így telt életem, hogy mindig másra gondoltam,
és e más, ez is én vagyok, igazi valóm talán ez.

Ide menekülök én és talán te is itt lakozol,
mindig csak e vonzó messzeségben éltem én,
a jelen ajándék és nem tudtam hasznát venni soha,
nem ismerem a nyitját, forgatom erre, arra, hiába:
nem tudtam bonyolult ütemén engedni: haladjon.

Istenem, nem hiszek benned és szeretnék mégis beszélni
hozzád,

mennyit beszéltem a csillagokhoz, pedig tudtam: nem élnek,
a leggyarlóbb állathoz is, pedig tudtam: nem fog felelni,
s a fákhhoz, mik ha szél nem fuvall, oly némák mint a sír.
És beszéltem magamhoz is, pedig nem tudom: vagyok-e.

Nem tudom, hallod-e a mi emberi imánkat

s meghallani kívánod-e,

hogy van-e, mint nekünk, mindig éber szived
s füled figyelni különféle híreket.

Nem tudom, szeretsz-e letekinteni hozzánk,
mégis, szeretném emlékedbe idézni bolygónkat, a Földet,
virágait és szikláit és kertjeit és házaít,

s a többit és magunkat is, akik tudjuk, hogy szenvedünk.
Hozzád fordulok mielőbb ez alázatos emberi szóval,
mert meg kell kísérelnünk ma a lehetetlent is akár,
még akkor is, ha nem vagy egyéb: fuvalom tízezer évvel
ezelőtt,

sodró kezdősebesség, tartós szomorúság,
mely máig forgatja ütemére a szférát.

Szeretném, én Uram, ki testetlen vagy és talán reménytelen,

és annyi égen át bolyongsz, figyelmedet az emberekre vonni,
kiknek nincs már nyugalmuk e planétán.

Ó hallgass meg sürgősen, mert elvesztik a reményüket,
s az ifjakat a vének közt már nem ismerni meg maholnap.
Hajnali kérdésük: a vérengzés nem kezdődik-e meg,
mindenütt gyártják riasztó osztogatóit
a vérnek, a siralomnak, a könnynek,
s kérdik: a vetés nem rejt-e fegyvereket már?
Elmúlt az idő, mikor még törődtél az emberekkel,
más világok hívnak talán, mint tanácskozássra az orvost,
aki nem tudja, hova fusson előbb és közben betegei sorra
halnak? . . .

Hallgass meg, én csak egy vagyok az emberek közül,
testünkben jajgat a lélek, nem akar elszakadni tőlünk
valami bombarobbanásban,
kedves örömünk ő nekünk, titkos hízelkedésünk.
Hagyj lélekzenünk még kicsit, új mérgek sejtelvei nélkül,
hadd nézzük gyermekünket úgy, hogy ne gondoljunk min-
dig a halálra,

szívünk nem háborúra ver s nem generálisoknak.
Hadd járjunk, keljünk, mint a nyáj szelfid kolompszavával,
melynek jó tejszagába ontja illatát a kövér fű.

Isten, ha vagy, tekints le ránk,
pihenj meg köztünk, a föld oly szép fáival,
folyókkal és tavakkal, oly szép, hogy talán
sajnálna is kicsit.

Isten, ne légy könyörtelen, nyisd meg füled,
s ne haragudj rám, mert tiéd vagyunk mi és neked va-
gyunk,

és mert ily zaklatottan, őszintén beszélek,
inkább hinném a lehetetlent, mint egy rémítő, komor Istent,
inkább nyilatkoztat ki téged a fűszál, mint a villám,
inkább patakok tüköre és gyermekek szeme,
bár téged vall a tenger is és a hegységek orma is.

Nem haragudhatsz rám, amért kimondom amit gondolok,
s mert elmélkedem a magam módján az emberen és létén
a Föld s a forgó évszakok nyíltságával (s talán a te
nyíltságod ez, tiéd, kinek nem ismerem a tanúságod).

Nem vagyok hiba nélkül én, nézd el szegényes csínyeim,
annyi baj készül alattomban ellenünk,
bármit tettünk is: rettegtünk, hogy készületlenül találtatunk,
mint a barom, mely nem tudja, mi is történik körülötte,
a vágóhídra vezetik s nem tudja, hova bandukol,
s mielőtt homlokára sujt a halálos csapás,
éhségét bögi egyre és legelne vígan,
de mit akarhatnak ma reggel, akik itt körötte nyüzsgönek
és kötényük csorog a vértől? . . .

JEAN COCTEAU:

SIRVERSEK

Sapho sirverse

Lásd ím itt hamuként Saphót,
Kinek kicsiny hibája volt:
A kagylókat, Vénusz, szerette,
Mik a parton nyílnak ki szerte.

Amely a tengerben kihunyt,
Tüze nem volt a gyertya lángja;
Mint virág pirul el a lányka,
Sapho mint a vas úgy pirult.

Ez a tűz, amely csak por immár,
Rég egy várost elpusztított.
De legyünk őszinték: a villám
Oda más oldalról csapott.

Nem, szűzek, Sapho megtanít lám
Olvasni ön-regényiben.
És most aluszik és pihen
A lírájának karjain már.

E dallamos szép test fölött
Pihen az istenek között
Sapho, az istennők leánya,
Mellette Cupido, Diána.

Socrates sirverse

Mellékesen, ami e hantot
Mástól megkülönbözteti:
Hogy erre nem jönnek galambok,
Csak néha két békés bari.

Ó vándornő, a bolondoknak
E bölcs áldozatra szived
Ne bánts. Nemed bája volt csak,
Mit az ifjakban szeretett.

Narcissus sirverse

Magába fordult, ki e tóba'
Lakik itt, leálcázva már.
Mint kesztyűujjat fordította
Visszájára a víg halál.

Egy folyó sirverse

Aglaé, Ophélia
Húga, nem tudva baját
S örülten már, siet a
Tengerbe vetni magát.

Don Juan sirverse

Spanyolhonban útszegletekben
Díszül operapáholy áll.
Ki ez a bájos ismeretlen?
A halál. Don Juanra vár.

LOUIS LE CARDONNEL:

INVOKÁCIÓ

Ó nyugodt hajnalok magasztos és derűs
Szelleme, aki jössz, ha tűn a fátylas éjtel.
s a csillagok tűzét kioltod enyhe, hűs
lehelleted szelével,

s mosolygva megjelenysz előttem mennyei
párázatok redős, áttetsző köntösében:
bölc és nyugodt erőd hatalmát ismeri
már szívem s érzi mélyen.

Jöttödre láthatár kitágul, madarak
ébrednek, lombon a lég friss fuvalma száll át;
kegyesen látogasd ma is meg házamat,
ahol a Múza vár rád.

Űzd, égi Szellem, el homályos és ravasz
kisértő gondjait, igézzé föl ragyogva
fáklyád világa húnyt szemét, s akard, hogy az
eleven fényt dalolja!

Csodálatos szülött, ki röpke perc alatt
nőttél, s hullámokon játszódba szöksz alá s fel,
amíg megjő a dél s mindent hatalmasabb
sugarai alá ver:

ihless dalokra, oly tisztákra, mint e lány
halmok, melyek alatt víg források kacagnak,
s közelből hallani mély s tompa moráját
a folyamáradatnak.

Lángodtól csillagom, amely már-már nehéz
borúval elaludt, kigyullad ifjú fénnel.
Akkor fölserkenek dalokkal telve és
határtalan reménnyel.

Csobognak bennem a ritmusok ezrei,
s lelkem, melyet erőd égi örökre kent fel,
engedi, hogy betöltsd, ó Reggel, mennyei
harmónikus tüzeddel!

LOUIS LE CARDONNEL:

EPIGRAMMÁK

I.

Ki a szerelmet és dicsőséget akarnád,
mielőtt sorsod e zord tengerekre tér
veszéllyel játszva, vésd elmédbe jól a stancát:
egyformán keserű a mirtusz és babér.

II.

Legméltóbb vágyaim dédelgetője voltál.
Dalaimhoz illett a hangod bársonya.
Aztán egy nap vad és keserű szókat mondtál.
Ég veled, hűtlen, és ne térj vissza soha!

VALÉRY LARBAUD:

LA RUE SOUFFLOT

Rövid napunknak mihamar vége: utolsó éveink
úgy nyílnak elénk, mint ezek az utcák. A régi
kollégium ott áll híven, s ez a négyszögű tér is,
s az öreg templom, ahova láttuk belépni
a halott Verlainet. Valójában, — hiába mind
a tenger és sok bolyongásunk, — innen soha
nem szakadtunk el. És egész életünk mi más:
rövid utazás Párizsban, körben, ide s tova.
És azután is: itt maradunk, noha
láthatatlanul, elfelejtve, de halhatatlan
a gyermekkor s első szerelem városában,
tizenkét esztendőnk s a furcsa találkozás
ámulatával, mely mormolni készítet a forgatagban:
„Porque sabes que siempre te he querido...”
s egy járókelő, ki meghall, megfordul utánam.

MAURICE CHEVRIER:

NYÁR

Halántékod körül, szép nyár, zümmögve bolydul
a tarka darazsak zengő csapata. Vágyva
és falánkul harapsz a mézizű szilvába,
melynek leve mohó ajkaidon lecsordul.

Kezed becézi dús és síma barna tested,
és könnyen fölnevetsz, hogy érzed: végre lángol,
hajadra rászítál az illatos virágpor,
súlyos hajadra, mit borág övez s gerezdek.

GILBERT MAUGE:

A TENGERPARTON

Olvastad könyvemet — szemközt zúgott a tenger,
mely búval telve, mit nem oldhat semmi sem fel,
ujjad közt csigahéj, — s én önmagam szavát
hallottam a fakó fővenyen, a te lágy
és mély hangodban egy oly különös varázsba . . .
Igy adtad napjaim vissza s kedvem s a drága
könnyeid . . . Volt-e ily szép esténk valaha:
nekem, ki álmaid járom be éjszaka
s neked, ki jajjaim visszhangjait zokogtad
e halvány tájakon, min árnyaink lobognak?

Rónay György fordításai.

A GYERMEK MISZTÉRIUMÁBÓL

„Én és az Atya egy vagyunk.”

Egyedül az isteni Gyermek mondhatja el magáról, hogy ő a tökéletes Gyermek. Egyedül a mennyei Atya nevezheti a szó teljes és végtelen értelmében gyermekének Isten Fiát, mert ő hasonlíthatatlanul bensőbb, igazabb és kimerítőbb értelemben gyermeke a mennyei Atyának, mint mi, emberek fiai, szüleink gyermekei vagyunk. Ő egészen és kizárólagosan az Atya gyermeke, nemcsak azért, hogy kizárólag csak az Atyából árad belé az isteni élet, hanem mert az Atya *egész* élete tökéletesen beleárad, az istenségnek egész teljessége van a Fiúban.

Egészen egyfölségű, egyenlő és egy Isten az Atyával. Az egyetlen isteni életnek, ugyanegy isteni természetnek tulajdonosa, és az Atyától csupán csak személy szerint különbözik. Teremtetlen az Atya, teremtetlen a Fiú. Végtelen az Atya, végtelen a Fiú. Mindenható az Atya, mindenható a Fiú. Örök az Atya, örök a Fiú. Amilyen az Atya, tökéletesen olyan a Fiú. A Fiú az Atya igéje, amelyben az Atya önmagát teljesen kimondja és a Fiú az Atyának tökéletes dicsőítése, végtelenül dicsőítő Éneke. Ha nem volna bene az Atya istenségének teljessége, nem is lehetne tökéletes dicsőítése az Atyának. Amilyen az Atya, olyan a Fiú. „Aki engem lát, — mondja Isten Fia, — az látja az Atyát, én és az Atya egy vagyunk.” Egyedül csak Isten Fia mondhatja: „minden, ami az Atyámé, az enyém.” (Jn. 16, 15.) Az Atya egész élete, egész istensége a Fiúé.

A tökéletes gyermekségnek halvány képe.

Ennek a végtelenül tökéletes gyermekségnek és atyaságnak csak nagyon halvány képe és gyöngye visszfénye az emberek gyermeksége. Az emberek szülői is adnak valamit életükből gyermeküknek. De nem egész életüket, nem egész emberségüket, nem egész emberi természetüket árasztják gyermekükbe. Lelküket sem lehelhetik gyermekükbe. Csupán a testi életet adják, azt sem egészen, annak is csak a csiráját közvetítik a Teremtő megszabta korlátok és törvények szerint. Lényüknek, életüknek csak elenyésző csekély részét adhatják gyermeküknek. Tehát

mily végtelen csekély mértékben gyermekük az ő gyermekük a mennyei Atya Fiához képest!

És még ez a csekély életcsira sem egynek az adománya. Az atya és az anya külön-külön nem elég a természet rendjében, hogy életet adjon gyermeknek. Mily végtelen távol áll az emberek gyermeke Isten Gyermekétől, aki egészen egy az Atyával! Az emberek is elmondják egyik vagy másik gyermekről: egészen az atyja, egészen az anyja! De mily sok hiányzik ebből az „egészből”! A legnagyobb külső hasonlóság mellett is, a szülők életén kívül, mily mérhetetlen sok *más* forrásból kell meríteniök életüket az emberek fiainak! Testi-lelki életük számtalan más forrásból táplálkozik, még ha a formát és jelleget a szülők életéből merítik is. A lelkük meg semmiképpen sincs a szülőktől, hanem Isten teremti bele mindegyiket a testi élet csirájába.

És az a testi élet kis szikrája, csirája, mily sok ápolásra, eszközre, segítségre szorul, hogy élhessen! A legjobb szülő, legszeretőbb atya és anya sem képesek gyermekük életét mindenkorra biztosítani, fönntartani. A szülőkön kívül is, a szülőktől független életforrásokra szorul az emberek fia. Nemcsak táplálékra, hanem levegőre, vízre, napsugárra, amelyekből az emberpalánta erőt, gyarapodást merít, fejlődik és növekszik. És ha kifejlődött, mennyit mondhat a gyermekből magáénak a szülő, az atya és anya? Hány csepp az övé testéből és véréből?

Az élettel együtt a halál csiráját is . . .

És még az a testi élet csirája is, amelyet a szülők közvetítenek gyermekeiknek, bárha igazán és egészen csak az élet csirája lenne és ne hordozná magában a romlás, a halál csiráját is! Nemcsak azáltal, hogy az emberi testnek a természet rendje szerint meg kell halnia, hanem a szülők gyermekeiknek az élettel együtt a saját és elődeik életének gyöngéit, betegségeit, testi-lelki bajait is közvetítik. Bár csak a test életét merítik a gyermekek szüleikből, mégis a testi élet csirája az ősök lelki életének, erényeiknek, gyöngeségeinek és bűneinek nyomait is magával hozza. A test a lélek eszköze. A léleknek jó vagy rossz törekvése, hajlandósága és szokása bevésődik a test életébe. És bár a lélek nem a szülőktől ered, hanem egyenesen Isten teremti, mégis közvetve a test által a lélek hajlamait is örököljük több-kevesebb mértékben.

A gyermek életében, vérében, az ősök életének áldása vagy átka is kering. Az eredeti bűn megbontotta a test és a lélek Istenadta rendjét és összhangját, fölláztatta a test hajlamait a lélek ellen és az isteniúi élet kegyelmének elvesztése folytán, a test rendetlen vágyai fölülkerekedtek és a lélek fölötti uralmat szeretnék bitorolni. Bármily kicsinyre zsugorodik is össze az igazság fényében az emberek szüleinek életet közvetítő szerepe, még így is mennyi gyöngeséggel van az a kis életcsira megterhelve! Csak a végtelen isteni hatalomnak közbelépése akadályozta meg az emberek gyermekei közül egyetlen egynek a fogantatásánál, hogy ez a kis életcsira a legparányibb szeplővel se legyen szennyezve. Mert szeplőtelen tiszta Szűz méhéből akarta meríteni azt az emberi életet, amelyet a Szentlélek ereje formált Szűz Máriában az Isten Fia számára, hogy megváltó művéhez eszközül használja.

Az atyaság és a gyermek lelke.

Ha már a testi élet közvetítésében oly kicsiny az emberek atyasága és anyasága, mennyivel kisebb az a lelki életre nézve, hiszen a lelket maga Isten teremti! A lélek élete, az értelem, akarat és érzelmvilág fejlődése, a lélekművelés, a vallásos élet elsősorban a szülők segítségére utalja a gyermeket. De hány szülő mondhatja magát gyermeke szellemi élete atyjának és anyjának? Hány szülő táplálja, formálja gyermekének lelki, vallásos életét? Sokszor talán egy idegen mester, tanító, nevelő inkább atya a gyermek szellemi életének, mint szülei. Mennyi mindenkivel kell még abban a csekélyke kis szellemi, lelki atyaságban is osztozni a szülőknek, ha gyermekük lelki életének forrásait tekintjük!

Mily mérhetetlen messzire vannak az emberek fiai Isten Fiának végtelenül tökéletes gyermekségétől, aki az egyetlen atyai forrásból meríti isteni életének teljességét! A gyarló és korlátolt emberi hasonlatok mind végtelen távol vannak ettől a tökéletes atyaságtól. Talán a szellemi szülemények azok, amelyek némiképen megfoghatóvá teszik ezt a fölséges titkot, mert a legteljesebben szelleme szülöttjébe áraszthatja bele egy lélek önmagát. A gondolkozó értelem, a látó lélek vajúdik, hogy egész lelkét, értelmét, egész művészi vízióját kifejezze, kimondja, létrehozza. De csak a mennyei Atya árasztja egész valóját egyetlen egyszülött Fiába. Csak az Isten

Fia meríti egyetlen tökéletes forrásból egész fölséges istenfiúi életét.

Az emberek fiainak ezernyi dirib-darab anyagból, számtalan sokféle forrásból kell testi-lelki életüket fölépíteni és kifejleszteni. Mily végtelen különbség az isteni tökéletes egység és az esetleges, múlandó sokféleségből összenőtt emberi élet között! A teljesség élete és a semiségből kiemelkedő porszem élete között!

De ezekben a por és hamu-emberfiakban is Isten szeretetének sugara ragyog. Rájuk sugárzott végtelen szeretete, rátekintett szolgálóinak alacsonyságára és magához kívánta emelni őket. Elküldötte Fiát, akiben az istenségnek egész teljessége lakozik, hogy magára öltse a por és hamu-emberfiak természetét, hogy maga a fölséges Isten is ember fia legyen és ezáltal minket Isten fiaivá tegyen.

Isteni gyermekségünk és emberi gyermekségünk.

Az istenfiúság kegyelmével új életre születünk, mely nem szünteti ugyan meg emberi életünket és természetünket a maga korlátoltságaival, de új, isteni életcsirát ültet belénk, amely hivatva van egész emberi életünket megmementeni, istenivé tenni. Ez az istenfiúi életcsira mérhetetlenül fölülmúlja emberi természetünket és hasonlónak tesz minket Isten Fiához, az ő fiúságához. A mi istenfiúságunk ugyan teremtet kegyelem és az övé maga a teremtetlen isteni élet, istenség, mégis ez a teremtet kegyelem is csodálatosan tükrözi Isten Fiának vonásait, hasonlóságát.

Ebben az Atyától kapott istenfiúi életben, *újjaszületésünkben mérhetetlenül fölülmúljuk emberi gyermekségünk tökéletlen korlátolt voltát. Mi csak fogadott fiai lehetünk Istennek, akinek, természete szerint, csak egy isteni Fia lehet, de a mi fogadott fiúságunk kimondhatatlanul többet jelent minden emberi fogadott fiúságnál és minden emberi fiúságnál, mert kimondhatatlanul bensőbb viszonyt létesít köztünk és az Atya közt, mint van az emberek fiai és szülői között.*

Isten fogadott fiai Isten Fiához hasonlóan nem ezernyi sok forrásból szövik össze istenfiúi életüket, mint emberi életüket, hanem egyetlen forrásból merítenek: Istenből, az Atyából a Fiú által, akinek fiúságában részesedünk, aki tehát a mi *életünk*. A Fiú élete pedig azonos az Atya életével. A Fiú azt mondja: „Minden, ami az Atyámé, enyém.” Ezt csak a Fiú mondhatja. De mi valami hasonlót mondhatunk: „minden istenfiúi életem a

mennyei Atyától van”, nincs lelki életemnek egyetlen szikrája sem, amely nem ebből a forrásból eredne. „Minden adomány, minden élet az isteni világosság Atyjától ered” (Jak. 1., 17.) a Fiú által. Melyik emberi szülőről mondhatni ezt? Egyikről sem.

Minden életünk az Atyából ered.

Az Atya a Fiú által a mi istenfiúi életünk egyetlen és kizárólagos forrása. Még azok az eszközök, — emberek, Egyház, — amelyeket Isten fölhasznál, hogy nekünk isteni életet közvetítsen, minden hatóerejüket az Atyából merítik. Nélküle semmi élet sem lehet bennünk. Nem csodálatos felragyogása-e ez bennünk, Isten fogadott gyermekeiben, Isten Fia fölséges gyermekségének, amely *csak* az Atyából meríti életét? Nemcsak istenfiúi életünk csiráját kapjuk mennyei Atyánktól, hanem az isteni életnek folytatását, fejlődését és teljességét is.

Mint Isten fiai, mi nem úgy vagyunk, mint az emberek fiai, akik közvetlenül csak az anyatejet kaphatják szüleiktől. Azután közvetlenül már mit sem kaphatnak szüleiktől. Isten fiai újjászületésük után mindig teljesebb mértékben az Atyából élnek, mindig nagyobb mértékben részesednek az Atya életében, a Fiú által. Míglen elérkezik az a pillanat, az istenfiúi élet növekedésének teljessége, midőn azt mondhatjuk: „élek én, de már nem én, hanem Krisztus, Isten Fia, él énbennem”, midőn beteljesedik Isten Fia kívánsága, hogy „mindnyájan egyek legyünk őbenne, amint ő egy az Atyával”. Ezt tökéletesen csak az Atya házában, a mennyországban érzük el, de vázlatosan és megközelítően már evilági életünkben is. Hiszen itt is egyek vagyunk Isten Fiával, és mint az ő testének tagjai, belőle és általa az Atyából élünk. Mint a szőlővessző a tőkéből, úgy árad belénk az istenfiúi élet a Fiúból és az Atyából. És ez az istenfiúi élet emberi életünknek, testi-lelki erőinknek minden tevékenységét magasabb egységbe összefoglalja és az isteni élet eszközévé teszi.

Ha mint teremtmények evilági életünkben az anyagi lét sokféleségéhez vagyunk is kötve, mégis a legszertefágazóbb sokféleséget is csodás összhangba foglalja istenfiúi öntudatunk, hogy mindent Atyánk kezéből fogadunk, hiszen minden az ő jószágának adománya és mindent istenfiúi életünk tökéletesítésének eszközéül használunk. Így ezzel a magasabb, összhangosabb és egységesebb étellel ismét hasonlóbbak vagyunk Isten Fia gyermekségéhez.

Gálffy László S. J.

MENEKÜLÉS EGYIPTOMBA

A gyermek felrezzent az elindulás pillanatában, mikor a számaron ülő Mária átvette József karjaiból.

— Alszik? — kérdezte kis idő múlva az ács.

— Hogyne aludnék.

— Szegény kicsike, igazán nem tehet okosabbat.

Haladtak, az első negyedében lévő holdnak sem túl erős, sem túlhalvány világa mellett. A csillagok látták őket, de meg sem moccantak s még a csillagász műszerei sem fedeztek volna föl semmi különöset az égboltozaton.

József attól tartott, hogy az utazás alatt is glória övezi majd a Gyermek fejét, mint előbb, mikor a jászolban feküdt. De a Gyermek feje körül most semmi sem csillogott. Isten homállyal védte a menekülőket. Az angyalok is tartózkodóan viselkedtek. Nem kísérték a Szent Családot s ha néha angyalforma felleg rajzolódott ki az égen, annak körvonalai is oly halványak voltak, hogy emiatt senki józan ember nem vádolhatta volna az angyalokat.

A látóhatáron pirkadni kezdett. Az úton nem volt semmi más, csupán egy szegény, kiaszott pálmafa.

„Annál jobb, — mondta magában József, — félek a fecsegőktől, mégha jóakaratóiak is”.

Amint elhaladtak előtte, a fa egyszerre meghajtja egyetlen térdét és leborul a porba.

A Gyermek, akit akkor ébresztett épp föl az első nap-sugár, csak kacagott ezen. A Szűznek is tetszett a bájos jelenet.

— De hiszen ez fölötte veszélyes! — szólt aggodalmasan József, ki hiába próbálta titkolni mély fölindulását. Ha a fák köszönni kezdenek, két óra sem kell s Heródes ránk talál.

— Minket Isten oltalmaz, — felelt a Szűz. — A glória eltűnése is ezt bizonyítja.

— Természetes, hogy így van, — mondta József. — Csak ezek az esztelen fák ne uszítsák ránk az embereket.

Liget szürkéllett a szemhatáron, valami nagy mezőváros szélén. József erősen nyugtalankodott. Vajjon helyükön maradnak-e a fák, vagy egyszerre ott is megmozdulnak hódolni előttük s halált hozni árva fejükre?

Amikor a ligethez értek, a Gyermek kicsit bosszúsan nézett a fákra, mintha ösztönözné őket előbbi ájtatos tár-suk követésére.

— Rejtsd a Gyermeket köpenyedbe, — dörmögte József.

Mária meg se mozdult, mert bízott. S valóban, egyetlen fa se moccant. Csak három galamb, melyet épp tolla-zatának túlságos fehérsége tett gyanússá, alkotott parányi kíséretet a Szent Család fölött.

„Az ember sohasem lehet nyugodt”, — gondolta Jó-zsef. — „Ha csak egyetlen rossz nyelv akadna a közelben, vége lenne a Gyermeknek”.

...S ezalatt halomra öldösték a kisdedeket s azt re-mélték, hogy sorsát a kis Jézus sem kerülheti el.

Heródes küldöttei kettesével-hármasával járták a há-zakat. Kegyetlen gyerkőcök kísérték őket, kik segítettek előkeríteni a velük egykorúakat. A látszólag ártatlan láto-gatás végén aztán a családban talált kisiút egyszerre csak leölték, oly gyalázatosan, mintha viperát taposnának el. Azzal odébb álltak, szemükben fürkésző pillantással. Ta-lán valami rémes haláltól tartottak. Heródes egyik fia, ki Betlehemben volt dajkaságban, szintén megöletett, hogy annál több foganatja legyen atyja parancsának.

Mikor a hóhérokat fölismerték, újakat küldtek, kol-dusok vagy pásztorok, kereskedők vagy jótékony hölgyek ruhájában.

A házakban pedig gondosan rejtegették mindazt, ami-ből gyermekre lehetett következtetni, a játékokat, a kis ruhákat és a kis cipőket. Otthagyni a legapróbb tárgyat is, ennyit jelentett: Tessék, öljétek meg a gyermekemet. S a szomszédok jogosan mondták: „nem szégyenkeztek, ti gyilkosok?”, azoknak a szülőknek, kik otffelejtették az ajtóban a falovat vagy a kis trombitát. Megtévesztésül az anyák gyakran férfiruhát adtak gyermekeikre. Tizen-hatéves suhancok szakállt ragasztottak s azok a lányok, kiknek már gömbölyödött a melle, még jobban kitömték ruhájukat, úgy, hogy senki sem gondolhatta őket gyer-mekeknek.

Éjjel-nappal tartott a mészárlás. Szánalmas volt látni a kiontott fiatal vért s a szörnyű kegyetlenséget, mely eze-ken az elhagyott kis testeken nagyobb sebet ütött a kel-leténél.

A Szűz és József jól tudták mindezt, — hisz másról sem volt szó Juda útjain, hol minden kiskorú gyermeket úgy kerestek halálra, mint valami rablóvezért.

S József Egyiptom felé igyekezett, távoli, rejtett ösvényeken.

Az ökör lelke azonban, mikor teste már elhullt, kiszállt az istálló kerek ablakán, gondosan elkerülvén azt a nagy ajtót, melyen át a Szent Család eltávozott.

Odakünn így szólt magához: „Nincs se fejem, se lábam, most már csak a lelke vagyok annak az ökörnek, ami voltam”. Majd így elmélkedett: „Hasonlatos vagyok az ég szellőjéhez. Se legelőre, se álomra nincs szükségem többé”. De tulajdonképpen még nem igen tudott mit kezdeni ezzel a csodálatos könnyűséggel.

A lélek, melynek fogalma sincs a levegő ellenállásáról, sokkal gyorsabban mozog, mint a test. Az ökör lelke is hamarosan fölfedezte az úton a Szűzet, Józsefet, a Gyermeket és a szamarat, amint épp búslakodtak az istállóban maradt társukon.

„Csakhogy megvannak”, — szólt vígan az ökör. — „Ezek bizony ők s amint látom, nincs semmi bajuk. Milyen szelíden mennek az úton, úgy, amint szoktak, minden baj, minden háborítás nélkül. Micsoda öröm! Ezért igazán nem sajnálom a fáradságot”.

Egyiktől a másikhoz röppent, sorra vette és tegezte őket, persze most már oly csöndesen, ahogy egy lélekhez illik. De hiába nem akarunk föltűnni, mégis csak jó egy pillanat, mikor szeretnők, ha tudomást vennének létezésünkről s arról is, hogy mindent látunk és hallunk.

Az ökör lelke a szamar körül lebegett s így fűzte gondolatait: „Hajdan jó barátságban voltunk, most is megismer bizonyosan”. De a szamar észre sem vette. Akkor az ökör oly könnyedén, mint legparányibb madárka, a Kisded vállára telepedett. Légparány volt a könnyű légben, mit nem köt semmi földi nyűg.

— Még egyre bánt, — szólalt meg a Szűz, — hogy otthagytuk azt a szegény elgyöngült állatot az istállóban. „No, most”, — gondolja az ökör, — „talán rólam kerül szó s utóvégre mégis csak rájönnek, hogy én is létezem”. De csalódott, mert Mária így folytatta: „Most már a szerencsétlen bizonyára halott. Ha csak nincs lelke ennek a jó állatnak is”.

— Ne mondj ostobaságot, te balgatag asszony!

De máris elrestelte József, amit mondott, — a szenteknél oly hamar jó a megbánás, — s rögtön így fűzte tovább: „Bocsáss meg az ostobaságért!”

— S a balgaságért is, — tette hozzá a Szűz.

A kis Jézus néha hátrafordult, mintha keresné az

ökröt, bár annak lelke előttük lebegett. És szólt az ökör: „Hát sosem fogom megértetni velük, hogy itt vagyok? De talán jó is így! Más a halott és más az élő. A halott maradjon rendesen a helyén s ne próbáljon folyton kimozdulni onnan. Hát jó, felejtessenek el. A csöndes eltűnés udvariasságra és finom lélekre vall. De mégis, milyen nehéz egy léleknek egy helyben maradnia! Egy szélfuvallat, egy mennydörgés, már messze földre sodorja s mindez oly gyakori ebben a viharos országban. Annyi bizonyos, hogy nem lehet elpusztítani engem, de lám, az utasok lélekezése is szüntelen mozgásban tart s amikor előbb a számár horkantott egyet, majdnem fölszippantott”. S az ökör, mely mindig a megfontoltság híve volt s melyben még maradt valami fajtája nehézkességéből, hogyne nyugtalanzkodott volna emiatt az örökös ide-oda mozgás miatt?

Azonban a Szűz, akit a Betlehemből való hirtelen távozás egészen felizgatott, nem tudta úgy táplálni a Kisdedet, ahogy szerette volna. Bár Jézus nem sírt, csak titokban szopogatta hüvelykujját, mégis észrevették, hogy tápláléka nem elegendő. Tejet kérni valamelyik tanyán a legnagyobb veszéllyel járt volna, hiszen mindjárt gyermeket kereshet valaki a poggyász között.

Az ökör lelke úgy szálldogált egyikről a másikra, mint a mesebeli légy a kocsi körül. Annyira fájt már neki életében is, hogy semmit sem tehetett a Gyermekért s most látta, hogy halála után mindez újra kezdődik.

Amint ott bolyongott a mezőn, félszemével mindig az utasokon, meglátott egy tehénkét, mely különös ugrándozásával heltette föl a figyelmét. Feléje ment, remélve, hátha egy fajtájabeli jobban megérti. Odasúgott hát az ismeretlennek: „Kedves kis tehén, nem segítenél, hogy végre hajlékhoz jussak? Adj egy csepp helyet a bőröd alatt. Hidd el, nem lesz semmi bántódásod”. Hogy elcsodálkozott az ökör, mikor a tehén megszólalt:

- Ki vagy te tulajdonképen?
- Egy szegény ökör sínylődő lelke.
- S miért akarsz épp az én bőrömbé bújni, mikor soha híredet sem hallottam. Tudd meg, ökör, itt már nincs hely. Az én bőröm kizárólagosan személyes használatomra szolgál s legjobb barátommal sem osztanám meg.

— Észre sem veszed majd, hogy ott vagyok. S utóvégre neked is szükséged lehet valakire. Az ember néha oly egyedül van a saját bőrében.

— Ilyesmit csak sínylődő lelkek fecsegnek. Ökör, eredj az útadra. Ha még egy bika lelke volnál, akkor legalább szép emlékeid lennének.

A tehén végül is engedni kezdett. Az ökör most az orrlíkak táján próbálkozott. Felhasználván azt a pillanatot, mikor a tehén beszívta a levegőt, minden nehézség nélkül behatolt a kérődző állat fejébe.

— Ó, most már tudom, hogy bennem vagy — szólta a tehén. — De figyelmeztetlek, ha a legcsekélyebb módon is zavarasz, azonnal elűzlek.

„Nem fog az olyan könnyen menni”, gondolta az ökör lelke, mintha „félre”-beszélne a színpadon (de lehetséges volt-e még egyáltalában „félre”-beszélni?). Hiszen csak lélek vagyok egy hústömegben, mely nem az enyém. No, majd meglátjuk!”

Az ökör azonnal hatni próbált ennek a bolondos tehénnek a testére, szelidíteni igyekezett, hogy az állatot mindnyájuk közös hasznára fordíthassa. Mivel egy percig sem hagyta el négy lábú szállásadónője szívét és agyát, gyorsan rávette, hogy rohanjon át a mezőn s álljon az ökör régi gazdáinak szolgálatára.

— Ne fordulj hátra, — szólta József a Szűzhöz. — Valaki követ. Talán gonosz szándékú ember.

József mégis hátrafordult, pusztá kötelességből. S lám, ott állt a tehén, duzzadt tőgyeivel s fejét a Gyermekek felé fordította.

— Fejd meg hát ezt a kis tehenet, — szólta Mária.

— De különös figyelmessége talán árulónk lehet.

— Tessék, itt a sajtár, — mondta minden további felelet helyett a Szűz. — A kicsike éhezik.

József gyanakodva burkolózik köpenyébe s vége-hossza nincs a fejésnek, meg a kóistolgatásnak. Mintha valami különös gyógyszerrel lenne szó. Végül is a Szűz kiveszi kezéből a sajtárt, nyel két kortyot a tejből, kijelenti, hogy igazán semmi ördögi sincs benne s nyugodtan ad belőle a Gyermekeknek, aki ivás közben nézeget is, mintha jelezné, hogy neki csöppet sem sietős.

De József látható aggodalommal gondol a megivott tejre.

— Neked minden természetes, — szólta bosszúsan. — Ha száz tehén tartaná a tőgyét, téged az se lepne meg.

— De nincs száz, csak ez az egyetlenegy.

— Na persze, számolni én is tudok. De mégis aggódom, szabad-e elfogadni az állat szolgálatait, még ha jószándékból is erednek? Gondolj csak egy kicsit mind-

azokra az állatokra, melyek hódoltak a Gyermekek előtt. Szép is lenne, ha a strucc, a zsiráf, az oroszlán s a többi mind fölkerelkednék s nyomon követne! Több se kellene Heródes vérebeinek!

A Gyermekek most különös rokonszenzettel tekintett a tehénre.

— Ne nézz rá, — korholta József, mintha maga a földreszállott sátán állna ott négy lábon, tehén képében.

— De szegény kis ártatlan, miért ne nézné? — ellenkezett Mária.

S Jézus boldogan felkacagott, amikor látta, hogy a tehén egészen közel ment hozzá s engedte megfogni az orrát, mint az ökör a jászolban. Az ő számára ökör vagy tehén, teljesen egyre ment. Csodálatos összekeverés a gyermeki észben, mely épp emiatt lát oly élesen.

— Majd egyszer, — mondta József megnyugodva, — megmagyarázzuk neki, mekkora különbség választja el az ökröt, mely valóságos vértanúhalált halt, ettől az állattól, mely bármily jószándékú is, mégsem igazi hős.

Közben Mária is becézgetni kezdte a tehénkét. Most már az is hozzájuk tartozott. Bármennyire is dolgozott benne az ökör lelke, mégis türelmetlenkedett még a fejés alatt. József felháborodott ezen a merészségen s elrejtőzvé, nehogy valakinek rossz például szolgáljon, derekasan belerúgott a levegőbe, hogy így csillapítsa haragját. (Igy cselekszenek a szentek, ha bosszankodnak s mégsem akarnak bűnbe esni.)

S az ökör lelke így merengett: „Derék József, bezzeg fájt volna neki, ha tudja, hogy én láttam, mikor a levegőbe rúgott.”

A szamar, bár sohasem szívelhette a teheneket — ingerlékenyeknek, kötekedőknek találta őket s nem állhatta, ha a tőgyükkel büszkélkedtek — egészen meglepődött, milyen jó békességben megfért új társával. Nem annyira barátságról, mint inkább szükségyszerű szomszédság révén kifejlett bizalmasságról volt szó. Amióta a lélek elvált az ökör porhüvelyétől, egyáltalában nem érezte szükségét annak, hogy más állatokkal érintkezést tartson fenn. Olyan volt, mintha valaki elhatározta volna, hogy hátralevő napjait csendes pipázásnak szenteli, elegendő örömet találván az alig észrevehető füstkarikákban, melyek talán a lélekből röppennek ki.

Az utazók haladtak, a Kisdednek semmi baja sem történt. József is megszokta a tehénkét, már nem látott benne semmiféle kegyes csodát s elismerte, hogy ez az állat

sokkal több hasznót hajtott mindhármuknak, mint az ökör, bár eszeágában sem volt kétségbevonni előbbi kísérlőjüknél ritka kiválóságait.

Az ökör pedig saját bőrén sem érezte magát soha ilyen jól, mint most a tehénében: az a tudat, hogy végre hasznossá tette magát, kigyógyította beteges szerénységéből is. Sőt azt gondolta, még többet is tehetett volna. Ahelyett, hogy meghalt szomorúságában ott a betlehemi istállóban, elmehetett volna Jeruzsálembe s ha szerencséje van, Heródest reggeli sétáján felöklelhette volna, ami a legnagyobb jótétemény lett volna a Szent Családnak s az egész agyonsanyargatott Galileának. De most már igazán nem lehetett megállapítani, mennyi volt az ökör eredeti gondolata s mennyi származott nem tőle, hanem vele „egy bőrben” kérődző társától.

A rómaiak azonban szerte az utakon erőszakkal elszedték a marhákat s Józseftől is megkérdezték, honnan a tehén. Nem akart hazudni, elpirult, s csak ennyit felelt: „Hozzánk szegődött s szinte kínálta a tejét.” Megfenyegették, hogy börtönbe vetik, ha nem felel értelmesebben. Szerencsére a Szűz, az ő angyalian ártatlan tekintetével lefegyverezte a katonákat, kik körülvették a menekülőket.

— Együgyű emberek, — szólt csöndesen a római tiszt. — Szedjük el tehenüket s engedjük útnak őket Isten hírével.

A katonák ráveregettek hát az állatra s a nyakán lógó kötőfék segítségével, meg néhány rúgással északra terelték. Most már hiába próbált kiszabadulni az ökör lelke, hogy tovább a Gyermekkel maradhasson. Egészen összeforrt a tehén testével s érezte, hogy úgy beletapadt, mint a mézbeesett légy. Csak annyit ért el, hogy a tehén még néhányszor visszafordult s a Gyermekre bámult, miközben az ökör legjobb igyekezete szerint osztozni óhajtott szenvedő társa gyötrelmeiben.

. . . József és a Szűz pedig még egy-két napig nyugtalanul haladt, azután mindhármuk fejére visszaszállott a glória. Ez mutatta, hogy már nincs mitől tartaniok. Senkisé megbeszélte körülöttük a kisdetek megöléséről s a szembejövő arcán mind világosabban ütköztek ki az egyiptomi vonások.

Gáldi László fordítása

SIK SÁNDOR:

A HÁROM CSÚCS

(Misurina, Dolomitok.)

Hármas tornyoddal, alpesormi Templom,
Úgy nézel el országnyi talpaidd
Mohája közt bujkáló életünk
Féreg-sűrőgtén, lázas ciripelésén,
Mint egykor Isten elboronghatott
A megteremtett milliárdnyi élet
Első mozdúltakor.

A fellegek fölött lakol.
Oltárodon gyúlad ki hajnalonta
A mindenség olajmécse, a nap.
Meghitt mosollyal nézed estelig
Keringni testvér homlokod körül,
S ha borzogatva rádborul az éj,
Az élő csillagokkal társalogsz.
Látod születni a lángos vihart,
S csendes magadban mormolón nevetsz,
Előre látod, hogy juházik el.
A dörrenő villámok ott fogannak
Szemed előtt, és ott lobbannak el,
S utánuk mélyebb lesz a hallgatás.
Némább az ormi csend.

A végtelent
Érzed magad körül hullámszani.
A múlóság törékeny évei
Elmorzsolódnak térdeid körül.
A mindenségben állsz, időtlenül,
Elmélkedvén az örök dolgokon,
Mert gondolataidnak idegen
Ami nem örökkévaló.

Mégis, fogadd el fölkíváncsozó
Alázatos imáját sóhajomnak.
Úgy tapogatózik fel hallgató
Falaidon, mint reszkető harangszó.
Fogadj el engem, rózsaszín fehérség,
Fogadjátok be és izzátok át
Tihozzátok esengő lelkeimet

Kemény és hűvös sugárzásotokkal,
Beláthatatlan élő kupolák.
Az életösztön ostoroz felétek,
A lélek-lélegzés kiirthatatlan
Ember-igénye és az éber undor:
El innen, el, ez iszonyú lapályról,
Még mielőtt végképpen ráborúl
Az öldöklő vízszín üvegharang,
Amely alól millió masinák
Szivattyúzzák el Isten levegőjét:
A Szellem máris egyre ritkulóbb,
Már mozdulni is alighogy elég
Fáradt lehelletét.

Magasságbeli remeték,
Köszáli szentek, hozzátok kiáltok,
Segítsetek! Ó jaj, nem is tudom,
Halljátok-é a fuldokló sikolyt,
Mellyel a lelkem szakad ki felétek?
Nem is tudom: feljuthat-é halandó
Emberentűli másvilágotokba?
Azt sem tudom, jaj, még azt sem tudom,
Kik vagytok, és mi lakik bennetek,
Ti hallgatók titánok!

És mégis, mégis szállani kívánok,
Fel, fel, közétek, fel, akárhogyan!
Egyet tudok, kitéphetetlenül
Erős bizsonnyal a lelkemben égőt:
Én is, én is onnan való vagyok.
Onnét jöttem és oda tartozom,
És meghalok, ha meghal a remény,
Hogy odaérek egykoron.

Ó Háromarcú Hegyórom,
Ha nincs lenyúlni értem ölelő kar,
Ha nincs utat jelezni hangotok,
Szakadjon hát ki templom-melletekből
Testvértékért a hangtalan imádság,
Ahhoz, Ki nálatok is magasabb
És énnálam is mélyebb, és aki
Betölthetetlen vágyakat teremt
S nyugtalanokat magához ölel.

Rátok a Mindenség figyel:
Három Hegycsúcs, imádkozzatok értünk!

SCHÜTZ ANTAL:

AZ EUCHARISZTIA-ALAPÍTÓ KRISZTUSI TANUSÁG GYÖKERE ÉS EREJE¹

Végigvaló szeretet.

Mikép adhatja ez nekünk az ő testét eledelül? — kérdezték Kafarnaumban a hitetlenkedő zsidók. Aki igazán szeret, ezt nem kérdezi, hanem megteszi. Nem kérdezi az *anya*, hanem amíg szíve alatt hordja gyermekét, betű szerint testével és vérével táplálja; és amikor már a világra szülte, még hosszú és jelentős hónapokon keresztül táplálja tulajdon testének és vérének titokzatos kivonatával, a csodálatos anyatejjel; és amelyik gyermek enélkül nő fel, késő vénségéig konstitúcióhiányokban, betegségi fogékonyságokban, sőt nevelészavarokban sínyli meg, hogy nem testen és véren nőtt gyermeksege.

Eleven test, meleg vér: ezzel a táplálékkal kezdődik mindnyájunk léte, és ősidők óta él *a népekben* az a meggyőződés, hogy minél odaadóbb és huzamosabb volt az a táplálkozás, annál több erőt, egészséget, sokszor csodával határos ellenállást és hősiséget szívtak az anyai emlékhöz a Szigfridek. S a modern biológia és higiénika nem meri megmósolyogni ezt az ősi hiedelmet, hanem a statisztikáknak száraz, de annál beszédesebb nyelvén mondja el, hogy a ki nem hordott gyermeknek mennyire lecsökkentek az életlehetőségei, és a nem anyja-tején nőtt gyermek mennyire védtelenül ki van szolgáltatva az életölő támadásoknak. S talán ennek a nagy valóságnak fonákja, — hisz annyiszor fonákba, sőt embertelenségbe, sőt bűnbe torzulnak a legmélyebb emberi megélések és sejtelmek, — hogy primitív korok és népek azt hitték, hogy ha ellenségüknek, kivált vitéz ellenségüknek húsát-szívét megeszik, vele megeszik vitézségét is, ha az idegennek, messzirőlvalónak s így szerintük kiválóbbnak megeszik testét, megeszik és magukévá teszik kiválóságát is.

Ezek elfajulások; irtózáttal fordul el tőlük az emberségesebb érzék. De bizonyos, hogy csirában nem idegenek a leggyöngédebb és legodaadóbb szeretet-vonatkozástól, a *hit-*

¹ Szemelvény a szerzőnek: „*Eucharisztia, az Öltáriszentség, a hit és ész világánál*“ c. könyvéből, mely a Szent István Társulat kiadásában most hagyta el a sajtót.

vesi szeretet vonatkozásától, amint ezt kifejezések és fordulatok majdnem minden nyelv kincsében félreérthetetlenül tanúsítják. Ezek a fordulatok természetesen átvitt értelemben vannak mondva. De valamilyen útmutatók abba a világba, ahol az élet titkai fakadnak, azokba a mélységekbe, ahol a teremtő, alkotó, éltető szeretet uralkodik a maga sajátos törvényeivel és dinamikájával. Ennek a világnak legszebb és legszentebb virága az Eucharisztia.

A szeretet *együttességet* kíván, állandó, megszakítás nélküli együttességet: para siempre!

A szeretet *nem ismer távolságokat*; még Hérák és Leanderek is diadalmas leleményességgel mindig legyőzik az elválasztó távolságokat. Főként nem ismer távolságokat a felelős, gondoskodó szeretet. Tudja ezt a néplélek és beleálmodja meséibe: Forgasd meg ezt a gyűrűt, fújd meg a sípot, lobogtasd meg ezt a kendőt, és én a világ másik végéről is melletted termek. Ez a szeretet tud nemcsak szárnyakat öltetni, hanem tudja megsokszorozítani önmagát; mindenütt ott tud lenni, ahol szükség van rá.

Ez a szeretet *nem ismer időt*. Kalazanci Szent József és annyi más szent és a mi Prohászkánk, hogyan meg tudták sokszorozni idejüket, hogyan ráérték, mikor arról volt szó, hogy mindenkinek mindene legyenek! Ennek a szeretetnek a halál nem vet gátat. Aki gyermekét szerette, gondját sír el nem temette.

Ez a szeretet tud és szeret rejtőzni. Szinte megdöbbenően finom tapintattal tud számolni a gyámoltalanság zavarával, szemérmességével, félénkségével, és tud nesztelenül járni, álruhában közeledni, fátyolozottan közel lenni.

S ez a szeretet tud *áldozattá válni*. Tudja vonakodás nélkül odaadni önmagát, lelkét, életét, véré. Tudja önmagát maradék nélkül felemészteni a hűség és szolgálat lángjaiban, tud lenni anya, hitves, vértanu, hős.

Ezek azok a gyökérszálak az Isten teremtetten emberi lélekben, melyekből kinőtt a szeretet legszebb szimboluma, a „jámbor” *pelikán* alakja: a jégbe fagyott világban nincs élelem fiai számára. Mérhetetlen irgalommal rámered anyai tekintete az éhezőkre, majd a meddővé fagyott tájra, és azután egy mondhatatlan mozdulattal csőre felhasítja mellét és a kibuggyanó piros meleg vér ismét életretáplálja a dermedőket. Szimbolumnak szánta ezt a sejtő emberi szeretet, valósággá tette a mindenható isteni szeretet... Pie pelicane, Jesu Domine!

Mindenható szeretet.

A szeretet adni akarja magát; adni egészen, állandóan, mindig, teljes egymásbaválásra. Akarja ezt azokon a fájdmakon keresztül is, az áldozatnak, a tűzpróbában való éreléseknek azon az útján is, amely elválaszthatatlan az ön-

zetlen, igazán segíteni és boldogítani kész szeretettől, amióta a bűn és halál árnyéka rávetődik a szeretetnek verőfényes rétfjeire is.

Pedig minél mélyebb a szeretet, minél szenvedelmesebben akarja magát adni és minél igazabban átéli a felelősségeit, annál kínosabban szenved a korlátozottságát és főként *alapvető tehetetlenségét*. Akarja adni önmagát és csakhamar rá kell ébrednie, hogy ugyan mit jelent ő a másinak? Milyen jogcíme van arra, hogy ő másba váljon, és a másik öbelé váljon? És ha ez az aggodalom hallgatna is — a kezdő fokon, ha a szenvedelmes bírás stádiumában csakugyan ritkán vet gáncot a szeretet lendületének, előbb-utóbb elkerülhetetlenül kopogtat minden merőben emberi szeretet tragikumára: akik még úgy szeretik is egymást, nem tudnak egymásnak igazán és egészen élettartalma lenni és menthetetlenül jönnek a kiábrándulások, megcsömörlések, melyeknek holtvizsein átsegíthet a hűség, de fönnállásukat meg nem szüntetheti; és jön az első fakadások hervadása, a hétköznapi-ság, a Hochzeit után a Tiefzeit.

Igazán szeretni és a szeretetben igazán boldogítani *csak Isten* tud; minden más szeretet csak annyiban, amennyi benne ennek az isteni szeretetnek sugara vagy anyyala, szál-láskészítője vagy kísérője.

Csak Isten vállalkozhatik arra, hogy teljes és kizárólagos *élettartalom* akarjon lenni. Csak ő merheti teljes joggal követelni, hogy aki szeret, csak őt szeresse, hogy „szíve csak övele van tele”, még pedig éppen azért, mert Isten; mivel minden eszme és eszmény, minden élet és érték foglalata és személyes bensősége, azért ki tudja elégíteni és egyedül ki tudja elégíteni a legátfogóbb és a legigényesebb szeretetet is.

Csak Isten tud teljesen *eleget tenni a szeretet formai követelményének*: értem itt azt a teljes egymásbaválást, együvéolvadást, melynek igénye ott van minden mély szeretetben: „én öbennük és ők énbennem”, mondja az Üdvözítő (Jn 12, 12). Teremtmény teremtménnyel szemben akarva-nemakarva is, a végén mindig fönntartással él; és kénytelen vele, mert a fönntartás nélküli, végső és végleges odaadásban elvesztené önmagát. És ha a nagy szeretet paroxizmusában ezt az önáldozatot nem sajnálná is, szeretetének ezzel a gyökérbe égő lángjában ellobbanna végleg a szeretet: megszűnnék ömaga, és már nem volna aki szeretne. Helyes és mély meglátás a költő meglátása:

Kann auch ein Mensch des andern
ganz wie er möchte, sein?
In langer Nacht bedacht ich 's mir,
und musste sagen: nein!

Isten ezt a kínos paradoxont föl tudja oldani, és csak ő tudja. Ő ott van minden teremtett léleknek, az emberi léleknek is, legmélyebb gyökerén, és ezért mindegyikünkhez köze-

lebb van, mint sajátmagunk. Mi beléje tudunk válni és ő mi-belénk, anélkül, hogy ő megszűnnék Isten lenni és mi megszünnénk teremtmény maradni, jóllehet Isten tudja a teremtmény szeretőképeségét úgy megnövelni (a kegyelem által), hogy fölér magának a magábanvaló örök Szeretetnek közvetlen átöleléséig.

Minden szeretet törvénye és igénye a szeretők egyesülése, és ennek elkerülhetetlen útja a *hasonlóvá-válás*: *amicitia pares aut invenit aut facit*, a barátság hasonlókat vagy talál vagy csinál. Mennyi szeretet szenved hajótörést, hogy az emberi szeretet legvéresebb erőfeszítése sem tudja megszüntetni a másik félnek ontológiai és pszichológiai elégtelenségét sem: a legtöbbször nem tudja a másikat arra a nagykorúságra és nagyvonalúságra emelni, mely a szeretetet azzá tudná tenni, ami lényege: kölcsönösség vonatkozásává.

Végül csak Isten mozdíthatatlansága, az Ozeás-féle „Vagyok és nem változom” tudja biztosítani a szeretetnek legmélyebben gyökerezett s legritkábban teljesülő igényét: az *állandóságot*. A szeretet napja nem akar ismerni alkonyt, sőt nehezen tűri már a felhősödést is.

Pedig a felhők, sőt *viharok* elkerülhetetlenek ebben a „holdalatti” világban, amint a régiek kozmológiája elgondolta. Különös sorsa az embernek, hogy a tiszta szeretetre csak akkor nyílik meg, mikor a bűn örvényeiben megútálja a merő teremtmény-szeretetet, és megismerte minden veszedelmét és átélte minden csömörét. Különös törvénye ennek a szeretetnek, hogy legmélyebb lelke, értem hűségét, hűtlenségek kohójában izzik tisztává és acélossá, hogy bensősége, puhasága — nem puhultságot értek — csak várásban, lemondásban, nélkülözésben érik meg. Van Tennyson-nak egy kis költeménye, amiről itt szó van, ami minden mélyebb művészetnek ősi témája a görög szobrok néma panaszától kezdve Sigrid Undset titáni dramatizálásáig.

Elmondja, hogy miközben az érő kalászhok közt mentek a feleségével a temetőbe, valamin összezördültek. De ott, kis gyermekük sírjánál megint kibékültek és annál bensősége-sebben szerették egymást:

And blessings on the falling out
That all the more endears
When we fall out with those we love
And kiss again with tears!

Áldott az az összezördülés, mely csak annál bensősége-sebbé teszi a szeretetet. Ha azokkal hasonlottunk meg, kiket szeretünk és könnyek közt ismét megöleljük őket.

Amikor arról van szó, hogy a teremtmény, az ember eljegyezze magát Istennek tisztult, teljes, végleges szeretetben, akkor természetesen nem Isten az, akinek szenvedések, könnyek, megbocsátások, lemondások iskolájában kell a szeretet

teljességére érni, hanem az ember. De épen mert a másik fél itt az az ember, akinek számára a szeretet útja sóhajok hídja, sántítana az Isten és ember szeretetközössége, ha Isten valamikép a megélés közvetlenségével, úgyszólván a tulajdon vérén és bőrén nem ismerné az emberi szeretetnek ezt a sorát, — ha nem járta volna a kálváriát, ha nem volna olyan főpapunk, aki szánakozni tud erőtlenségünkön, hisz mindenben meg volt kísértve hozzánk hasonlóan, kivéve a bűnt (Heb 7, 7).

De mi következik ebből a mi témánk számára?

A szeretet eszménye és eszmény-igénye ott ég az ember lelkében. Megvalósításához azonban ötöle magától nem futja. A szeretet-eszmény megvalósításához nem kevesebb szükséges, mint a lét eszményének megvalósításához. Igazán, teljesen, tisztán és véglegesen szeretni, ehhez kell teremtő és szentelő erő, sőt kell megváltó erő, mely gyökeresen kiemeli az embert a merő teremtményszeretet tragikus bonyodalmaiból és örvényeiből, azáltal, hogy az embert megszabadítja önmagától, a maga tisztulatlan vágyódásaitól, szenvedelmes féktelenségeitől, érzéki földhözragadtságától. Ehhez Isten kell, és pedig az az Isten, aki lett mint egy közülünk, aki meg tudta hozni a szeretet legnagyobb áldozatát: tudott, miként kicsinyben Szent Pál, anathema, kiverő lélek lenni a testvérekért (Rom 9, 3).

Igy döbben elénk a kinyilatkoztatás Istene, aki szeretetből teremtett, és ezt a teremtett világot úgy szerette, hogy egyszülött Fiát adta érte, és a Fiú úgy szerette az embereket, hogy önmagát adta érte, vére hullásáig és — az Eucharisztia adásáig. Közelebbről szemügyre kell vennünk a szent szeretetnek azt az életfáját, melynek legjava gyümölcse az Eucharisztia.

Immánuel.

A népek Isten-keresésén és nemesebb létért vitt küzdelmein végigvonul a vágy: elidegeníthetetlenül bírni az Istenséget, még pedig érzékelhető közelben, hogy ez a közelség biztosítéka legyen az ő segíteni kész kegyelmének. Ez már az ú. n. természetnépek fetisizmusának alap gondolata. Egyiptomiaknál, babiloniaknál és a klasszikus népeknél állandó meggyőződés, hogy a főistenség jelen van a nemzeti szentélyben; a germánok szent ligetekben, tölgyek susogásában hallgatták Wotan szavát. Általános régi hit, hogy kiválóbb szobrában ott van maga az istenség (palladium).

Sőt az egyetemes Immánuel-gondolatnak konkrét kifejezésében kiváló szerep jut az eledel és áldozat mozzanatainak; a vallásokon végigvonul s kivált a parszizmusban és brahmanizmusban jut élénk kifejezésre az a hit, hogy az áldozatban és áldozat által az áldozók közé leereszkedik az istenség. Minden fejlettebb vallás ismert isteni eledelt (szóma, nektár),

melynek élvezete az istenség életében részesít. A kínai a *sen* evése által a Tao-val hasonul.

Az őszövétségben Jahvé elrejtí orcáját az ember előtt, mégis megjelen az égő, de el nem égő csipkebokorban, ott van a vezető tűzoszlopban, a szentek-szentjében a kerubokon ülő felhőben. A nagy természetfölötti föladatak megoldására hivatott zsidó nép békéjének, erejének, lelkesedésének forrásává lett az a tudat, hogy nincs nemzet, melyhez oly közel volnának isetni, mint köztük jár az egy Isten. (Deut 4, 7; Lev 26, 1–13.)

S a kereszténységtől távol a maguk útját járó mélyebb lelkekben ma is olthatatlanul ég az Immánuel vágya. Mikor *Trine*, az amerikai panteista misztikus összhangban akar élni a végtelennel, mikor *Eucken* hódító hadjáratot hirdet az új szellemi élettartalomért, mikor a modern művészeti érzés *szimbolizmusba* merül, mikor hatalmas nemzetek a vérnek vagy hatalomnak valami új mítosza után futnak, mind félig öntudatlanul tapogatódzva, de mégis keresi az új Istent, ki nem láthatatlan, nem álom; ki trónját nem rakja föllegekre, hanem sátrát a mienkhez rakja és szemmel néz az embe-
rekre”. (Oláh Gábor: Az élet lobogója alatt, 1908).

Látnivaló, hogy az Immánuel alapgondolata magának a vallásnak veleje: lehető közeledés Istenhez hitben, vágyban, reményben, tettben, életben. Ennek forrása az ember szellemi természetében fakad; értelmében, mely teljes igazságot, akaratában, mely fogyhatatlan jót és tetterőt áhít. Ami pedig az Immánuel-eszmét különösen jellemzi, t. i. Isten érzékelhető jelenléte, ez a vonás érzéki természetünkben gyökerez. Ez a két forrás ki nem apad; s míg lesz ember, mindig föl-fölhangzik a zsidók kiáltása: „Csinálj nekünk istent, ki *előttünk járjon!*” (Ex 32, 1).

De nem kell-e ezután azt gondolnunk, hogy az Immánuel valósulásának módjai, melyeket a vallások története elének ad, csak ennek az elemi erővel buzgó váagnak képzelődés alkotta vetületei? s az Oltáriszentség is csak egy közülük, mindenesetre a legfölségesebb, telve mélységgel, bensőséggel, költészettel, de mégis csak álom? A mai embernek pedig *igazság* kell mindenek fölött! Bálványok alkonyában élünk; be kell zárulnia minden templomnak, melybe csak fölcsigázott vágy varázsolt istenséget!

Legyen világosság — helyes! Minket csakugyan nem elégít ki Voltaire-nek okoskodása: Annyira szükség van Istenre, hogy ki kellene találni, ha nem volna. A világnézet nagy tételeinél a mi első kérdésünk ez: Való-e tartalmuk?

De hát elvesztette-e valóságosságát egy dolog pusztán azért, mert vágyak nyernek benne kielégülést? Hányan álmotak régen aranyról és mesés aranyországról? S nem álom maradt-e azért kincses Kalifornia?

Hogy a vágyak tárgya valóság-e, ez magáraálló kérdés. Itt azonban helyén van az a megjegyzés, hogy az egyetemes vágyak az emberi természetnek velejárói, és a természet nem

hazudik; az egyetemes vágyak nem álmok országába mutatnak. Az Immánuel gondolata egyetemes, mert a legáltalánosabb, legmélyebb emberi élménynek, a vallásnak egy hajtása. A pogány vallásokban ezen a hajtáson tökéletlen virágok fakadtak? Megengedem. De vajjon mérgesek-e? Hogy az Isten keresésében magára hagyott emberiség ezen a téren is csak tapogatódzott, azon nem ütközhetik meg, aki ismeri a Krisztus előtti történelemnek azt az alapgondolatát, melyet Szent Pál fejt ki híres aténi beszédében. (Act. 17.)

Az emberiség szomjazza a körében megjelenő és állandóan jelenlevő Istent; ez a szomszóság olthatatlan, tehát az emberi természetnek velejárója; kielégítése pedig helyes mederbe terelve a bensőséges életnek legjava gyümölcseit termi, hisz már a pogányoknak nemzeti szentélyei is a nemzeti jólétnek, nagy tetteknek és kiváló kultúrmunkának voltak tűzhelyei. Ha Isten ezt tudatlanra veszi az emberiséghez intézett végső szavában, az újszövetségi kinyilatkoztatásban, hová vész bölcsesége és irgalma, melyet minden műve ismertető jegyének vall az Írás? Tehát eleve elvárható, hogy az újszövetségben Isten fölséges módon kielégíti az embernek Immánuel-vágyát.

De az Immánuel eszméjének igazi megvalósításáról, amint azt az Oltáriszentség nyújtja, az Ige megtestesülése előtt nem lehet szó.

A régi pogányság és az újak, kiknek „botrány és bolondság” a szentségi Krisztus, monizmusban vergődnek. A modern panteista érzelő és a régi politeista pogány egybeszűr Istent, embert, természetet. Első tekintetre úgy tetszik, mint ha épen ezáltal náluk az Immánuel gondolata elnyelt volna minden egyebet: Isten nemcsak bennünk van, hanem egy velünk. S mégis semmiféle panteista isten nem lehet „Isten velünk.” A természet ugyanis természet marad, bármily jelenségekben és formákban fejtőzik is ki; s nevezzük bár Istennek, csak egy színen marad az a mi énünkkel s annak alóbbi elemeivel! Ezer szállal fűz ugyan magához, de maga is ezer láncsal fűződik hozzánk. Ami velünk egylényegű, nem hívja fel az embert tetterős maga-fölé-emelkedésre, nemesebb létre, s az önkényes természeti és történelmi hatalmak vasmarkai közt vergődő embernek nem tud igazi segítséget nyújtani, hisz rajta is végzet uralkodik. A monista isten nem tud eljőnni az emberhez és *Istene* lenni, mert nem tud föléje kerekedni. Sőt örökre elérhetetlen távolságban marad az embertől épen ezért, mert egy vele; amint a szem sohasem látja magamagát.

Hogy az Isten hozzánk leereszkedjék a velünk-lakásnak minden áldásával, annak alapföltétele, hogy valóban Isten legyen, ki határozottan, elmosódottság nélkül fölötte áll az embernek, a természetnek és mindannak, aminek neve természeti megkötöttség, nehézkesség, vaksors és végzet; kell, hogy értelemben és tetterőben a teremtet mindenséget és

sajátmagát is átfogva tartsa. Csak így vehet lakást kimeríthetetlen létének minden sérelme nélkül teremtményei közt.

Az Immánuel nagy világggondolata akkor valósult meg igazán, mikor az Istenség a második isteni személyben „testté lön és mi köztünk lakozék.” Az Isten emberszerető leereszkedésének ebben a nagy tényében teljes tisztaságával és gazdagságával kifejeződik az emberi létnek célja, s benne az Immánuel-eszme: Az embernek lehető legbensőbb és végleges egysége a teljes tartalmú magánvaló igazsággal, Tetterővel és Szeretettel; a legmélyebb élet-és létközösség Isten föltétlen-voltának és az ember egyéniségének sérelme nélkül. Az Isten-emberben az embernek Isten-keresése alulról és az Istennek ember-keresése fölülről egy kimeríthetetlen, szent ölelésben találkoznak. A megtestesülés által Isten lett mint egy köztünk, hozzánk mindenben hasonló, kivéve a bűnt; átélte nehézségeinket és megismerte bajainkat, tehát mélységes bizalomra hangol és magához édesget. Mivel pedig Isten maradt, a természet kötelékeiből magasan kiemelkedő létre és életre hív; nemcsak, hanem rá is segít.

Egy mozzanat hiányzott még az Immánuel tökéletes megvalósításához: Istennek érzékelhető bennünk-lakását biztosítani minden egyes léleknek és az összes emberiségnek a történet egész folyamán. Ez a célzat elő van irányozva az *egyes számára*: Aki engem szeret, az én beszédemet megtartja, és Atyám is szereti őt, és hozzája megyünk és lakóhelyet szerzünk nála (Jn 14, 23); és a *történelem számára*. Én veletek vagyok mindennap a világ végezetéig (Mat 28, 20). Itt nemcsak szellemi Istenközösségről van szó; mert hisz amely okok szükségessé tették az Igének test szerinti megjelenését az idők teljében, azok főnnállottak a következő időkre is. Az Immánuel valósítása tehát benne van Isten terveiben. A valósítás lehetősége pedig adva van azzal a ténnyel, hogy Krisztus az emberfia egyúttal Isten, akinek van hatalma módot találni rá, hogy test szerint köztünk lakozzék állandóan és minden egyes ember számára. A megvalósítás mikéntjének kulcsa természetesen önála van.

Az emberiség Immánuel-igénye tehát *teljesült Jézus Krisztusban*. Őbenne és őáltala Isten csakugyan Isten-velünk lett; adta magát az emberiségnek, nemcsak önkinyilatkoztatása vagyis legbensőbb titkainak kijelentése és isteni erejének vagyis kegyelmének közlése útján, hanem személyes önátadás által. S ennek az önátadásnak végső láncszeme az Eucharisztia. Mivel Krisztus szerette övét — így vezeti be János, a szeretet tanítványa az utolsóvacsora elbeszélését (13, 1), *végig szerette őket*.

Az Immánuel-igény konkrét megvalósulása a kinyilatkoztatás tanúsága szerint úgy történt, hogy Isten szövetségre, új szövetségre lépett az emberekkel és ezáltal fölállította Isten országát az emberiség közepett. Lássuk, az Immánuel gondolatnak, az Isten-közösségnek ez az Isten akarta tényleges

kettős megvalósulása hogyan mutat alaptörvényeiben az Eucharisztia felé.

Isten-szövetség.

A Szentírás az első laptól kezdve nem hagy kétséget az-
iránt, hogy Isten a Teremtő és teremtvény mivoltában gyöke-
rező viszonyt, a föltétlen Úrnak és a jobbagynak viszonyát
messze meghaladó vonatkozásba lépett az emberrel. Mind-
járt a teremtés után erre a meghitt álláspontra helyezkedik
a paradicsomi emberrel szemben. Parancsot ad, de azt nem-
csak fenyegetéssel, hanem ígérettel is nyomósítja, és az érint-
kezést jellemzi az ember részéről az elfogulatlan közvetlen-
ség, Isten részéről a barátságos leereszkedés.

Ez az úgyszólván *egyenlő rangon* mozgó kölcsönösség az-
tán végigvonul az egész üdvtörténeten. Annak rendje és mód-
ja szerint jelentkezik Noéval szemben a vízözön után, majd
mikor az üdvtörténet megteszi azt a jelentős fordulót a vá-
lasztott nép felé, megható közvetlenséggel Ábrahám iránt (fő-
ként Gen 15. 18), később Izsák és Jákob iránt. Miután pedig
Isten rendkívüli módon nevelt magának népet előbb Egyip-
tomban, majd a pusztában, ott a Sinai tövében annak rendje
és módja szerint, ünnepélyes formák közt megköti a szövete-
séget Izraellel (Ex 19—40). Ennek a szövetségnek törvénye
a Deuteronomium és az ószövetség pragmatizmusa szerint
nem más, mint a zsidó nép szövetségi hűségének meg hűt-
lenségének nemzeti jólétben, illetőleg megalázódásban való
jutalma és büntetése. Végig rezeg azonban az egész ószövet-
ségen a motívum, melynek Jeremiás (31, 31) jóvendölése ad
kifejezést: „Ime napok jönnek, úgymond az Úr, és új szövet-
ségre lépek Izrael házával és Juda házával, nem olyan szö-
vetségekre, amilyent atyáikkal kötöttem azon a napon, melyen
megfogtam kezüket, hogy kivigym őket Egyiptom földjéről.”

Ezt az *új szövetséget* Jézus Krisztus volt hivatva meg-
kötni az emberiséggel (Dogmatika I 102—5, 159).

Ami már most alapvetően jellemez minden szövetséget,
a merőben emberieket is, az a szövetségi hűség. Ez minden
szövetkezés *etikája*. A szövetkezésben a felek külön jellegük
megóvása mellett is a legerőteljesebb egységbe kapcsolód-
nak, természetesen a lelkiületnek, a közös célkitűzésnek és
célvállalásnak, a kölcsönös le- és elkötelezésnek egységébe,
és ezért minden elkanyarodás itt egészen sajátos jelleget ölt.
A szövetségsgazó áruló; különszégnyebélyeg ég homlokán,
melyet a népek közfölfogása szerint csak a vér tud letörölni.
Mikor Isten szövetségre lép az ő népével, attól az időtől kezd-
ve annak a népnek minden tettén ott rezeg az intimség, mely
egységbe olvasztja a két felet, és minden bűnén rajta van a
szerződésszegés Kain-bélyege.

S ezzel jelezve van, amit a *szövetség metafizikájának* le-
het mondani. Mivel a szövetség kölcsönösségen épül és köl-

csönösséget jelent, ezért ha Isten lép szövetségre az emberrel, ebben a gesztusában benne van, hogy a szövetkező embert fölemeli magához, valamikép egyenlő rangot ad neki. Vagyis természetfölötti méltóságra hívja, a maga szempontjainak és gondolatainak magaslatára emeli, s ezért kijelenti magát neki, vagyis kinyilatkoztatást ad; továbbá a maga lelkiületének, lendületének, szeretetének, tetterejének magaslatára emeli, vagyis kegyelmet ad neki. Mindkettő pedig azt mondja, hogy beléjük önti a maga Lelkét, új teremtménnyé teszi, új, bár a természettel rokon célt tűz eléje, új távlatokat és lehetőségeket nyit meg számára. Az Isten-szövetségre hivatott és kötelezett ember ki van emelve a létsíkból, melybe beleszületett, az isteni gondolat és tetterő magaslatain kell járnia, s a gondolatnak és lendületnek ezt a magas hőfokát közvetlen és állandó isteni melengetés nélkül épúgy nem tudja megőrizni, mint a tűz nem tudja tartani a köznyezeténél magasabb hőfokot, ha állandóan nem kap kívülről táplálékot.

Van ennek a mivoltában ilyen titokzatos Isten-szövetségnek egy *titokzatos dinamikai mozzanata*, mely különösen élesen kivágódik a szövetségekötésnél. Már Noé szövetsége, aztán Ábrahám, majd a Sinai tövében Mózes szövetsége nem történik vérontás és vérrel való meghintkezés nélkül. A történelem is világosan arra utal, hogy minden életbevágó szövetség *vérszerződés*, és nevezetesen minden Isten-szövetség számára csak egy pecsét elég szent és elég erős, az áldozati vér.

Miért? Mindenesetre azért is, mert a szövetkezés lelke, a hűség jelenti a halálig való, mindenestül való odaadást és készséget. Vitam et sanguinem, vért és életet! ez minden szövetségi hűségnek jelszava.

De hogy az igazi szövetségi hűségnek vér párázatában, az Istennel való szövetségnek áldozati vér párázatában kell megszületnie, annak *mélyebb oka* és értelme van. Nemcsak hűség pecsétje az, a szövetség etikájának pecsétje, hanem a szövetség metafizikájának is szülőtalaja. Amióta a földön megjelent a bűn, azóta minden szövetkezésnél elutasíthatatlanul megjelenik és a szerződő felek közé lép egy kísérteties árny, a szerződésszegés, az árulás mint őlehetőség, sőt mint ősválóság. Sőt mi több, azóta az ember valahogyan elvesztette szövetségképességét, Istennel szemben többé nem az egyenlőrangú, megbízható fél. Új szövetkezés csak akkor jöhet szóba, ha az ember megfelelő gesztussal megtagadja ezt a szerződésszegő, áruló multját, ha meghal ennek a multjának és új életre kelve, új hűségre esküszik föl a vér áldozatában.

Ez azonban *nem elég*. Aki rálépett az engesztelés útjára, még korántsem ért a végére; aki megkezdte a „mea culpa”-t, még messze van a bűnbocsánattól. Ha a lázadó szolga elismeri lázadását és jogvesztését, ezért még nem lesz urával egyenlőrangú fél. Érthető tehát, ha a próféták Jeremiással úgy látták, hogy az a szövetség, melyet Isten az ő atyáikkal kötött, még nem az igazi, legalább nem a végleges.

G. K. CHESTERTON:

HÁROM CÉH KARÁCSONYI ÉNEKE

MELY SZÜNTELENÜL
ZENG AZ IDŐBEN

AZ ÁCSOK

Szent József így intette meg az ácsokat Karácsony idején:
„Legyen a gazda jó s legyen az inas is serény;
S az asszonyokkal bánjatok mindenkor tisztelen:
Én is imádtam Gyermekeket, én is szerettem Hitvesem.
Kössétek kedvesen a léceket, az ajtón jól gyaluljatok,
Az asztalon szelíden véssetek, — hadd üljenek a nyomorultak ott,
Mint gyöngye nyírfára hajlik és remeg, úgy éljete, oly édes sejtelenben,
De hogyha bárki ront a Címeren, ti vészharangot verjete helyettem!
S a műhelyek fölé fából-gyalult keresztet rakjatek ma,
Mint Lancelot oroszlán címere borult a boldog Lovagokra.”

A VARGÁK

Szent Crispin egy Karácsonyon a vargákat így tanította meg:
„Ki mások lábán dolgozik, bizony nem sokra megy.
A lába vérzett Annak is, ki jött a Jó Hírt mondani
És nem volt méltó senkisé a saruját megoldani.
A poros útra gyúlt a nap, az úti por ragyog,
A holtak jól aludjanak, ti úgy tiporjatek.
Öltsétek föl a béke saruját, ügyeljete, hová tiport a láb,
De kést ragadjatek, ha banditák a Címert bontanák,
És védjete meg késhegyig és dikicsét hajítsatek,
Mint egykor Szent Crispin felé sűrűn sikoltó nyíl csapott.”

A FESTŐK

Karácsony tájban a festőknek Szent Lukács ily oktatást adott:

„Aranyba, vagy vörösbe csak fehér kelméket mártsatok;
Vért csak a szentek ontanak, aranyat csak királyok;
Vigyázzatok, a szöveten a szín hogyan szivárog,
Legyen parancs a régi rend; hallgassatok a mesterekre,
kik

Az árnyat és a csillogást, a kéket és a zöldet ismerik;
Fessetek gyönyörűt, fessetek szomorút, fessetek bármit
szabadon,

De aki ront a Címeren, az utcán üssétek agyon!
S ne udvaroljatok neki, mert rajta lesz a művön a parázna,
Ki minden boldogot a kárhozatba rázna.”

ÉS MINDENKI MÁS

Az Isten így költötte föl minden fiát Karácsony reggelén:
„A véres dombról erre hoztalak s szabaddá teszek Én.
Mindenki címerét megadtam és a törvényt kileheltem:
Bárhova jussatok, már szolgaságba jutni lehetetlen.
A lélek olykor zsibbadó, a test nehéz, az álom ráborult,
De mégse tűrjétek vitát a Címeren, hirdessetek Keresztes
Háborút

És minden trombitát, ágyút, fáklyát, hajítógépet és kardot
keressetek meg,
Mert az Enyém e rend, amit minden művemnek Én terem-
tek.”

Horváth Béla fordítása.

FRANCIS THOMPSON :

ISTEN BIRODALMA

Körülveszünk világ, te véghetetlen,
Te leshetetlen, téged meglesünk,
Megismerünk világ, te mérhetetlen,
Te sejthetetlen, téged sejt eszünk.

Felhők között a hal minek repessen,
A sas minek sűrögjön a vizen?
Mért vallassuk a csillagokat, egy sem
Beszél terólad, semmit sem izen.

Nem ott ragyogsz a hűvös csillagokban,
Nem rejtenek a bolygó-rendszerek,
Szárnyad verése ablakunkba koppan,
Süket szívünket egyre verded.

Az angyalok dalolnak sátorodban,
Sírdombokat szakít az égi kürt!
S ti kóboroltok itten átkozottan,
Mert angyal-arcotok megfeketült.

Csak sírj, ha már nem boldogulsz a bajjal,
S a kínok kínja hosszan fojtogat,
A Lajtorját meglátod, majd az angyal
A *Charing-Cross*-on látja dolgodat.

Csak sírj, kapkodj a mennybeli lepelbe,
Az éjszakában lelked sírdogáljon,
S meglátod, nem a Genézáreten, de
A Temzén lépked Krisztus a dagályon!

Horváth Béla fordítása.

DEMÉNY JÁNOS:

FEHÉR BUDA

AZ EVANGÉLIUMI MAGYARSÁG MITOSZA

A „Fehér Buda” építészeti szempontból is szeretné megállni a helyét; szeretne épület lenni, mely tömegérzést lehel, egységben áttekinthető. A havi folyóirat folytatólagos közlése azonban részletekre löri a művel, sorra hoz tornyokat, frizeket, kupolát, de nincs távlat, mely egységbe vonná az épületet. Épp ezért művemben egy célszerű változtatást kell tennem. Írás közben ugyanis nemcsak az építészetre gondoltam. A festészetre is. Tudom, a középkor kódexeibe jeleceket, záródíszeket festettek a jámbor másolók. Művem ily díszes kiadására ma — nem számíthatok. Ezért: nem művem jelentőségének tudata, de a szeretet, mellyel foglalkozom vele s egy középkori nosztalgia: önmagammal végeztette el a kódexdíszítést, — írásban.

Nevezetesen, művem elejére illusztráltam egy „fejléc”-et. Színes tusrajz. Csupán mert nyomdai kiállítása túlköltséges lenne: ezt is az írás eszközeivel ábrázolom. Kérem, olvasva: így lássák! Továbbá művem befejeztével ugyanígy festettem egy „záródísz”-t. Ez is, mint az előbbi, egy skolasztikus, mondjuk hideg, egyszínűnek érzett logikai építményt old egy középkorias lélekrevület misztikus, meleg színeibe. E két tollrajz zárt egységbe kapcsolja írásomat. Kapcsok a könyvön. A folytatásos közlések során azonban széthulló cserepek. Ha már hideg művem eresze alatt vertek meleg fészket, nem verem le őket, célszerűtlen lenne. De célszerű módosítással ama bevezető rövid ismertetés melegébe viszem őket, amely a VIGILIA hívei és barátai előtt fellebbantja az ötödik évfolyamába lépő folyóiratban meginduló művem alapeszméjének tüzeit: egy boldogabb katolikus és magyar nemzedékben élő hitemet, az evangéliumi magyarság mitosztát, — a fehér Budát.

D. J.

Fejléc

Hűvös, koratavaszi éjszaka volt. A hunyorgó csillagok közt vakító telehold vigyázta az alvó földet. Szent Dávid elemében volt: mély zokogások sírtak hegedűje húrjain, amint vonóját vonta rajtuk, egyre vonta...

Buda egy tabáni roskadozó házában a gondosan eltömött ablakok mögött világosság honolt. Egy vénasszony kenőcsöt kevert: mérges gyökerekből, kígyóvérből és álomhozó mákból. A kandalló mellé két seprű volt támasztva. Az egyik sarokban, a homályban, fiatal leány figyelte a vénasszony munkáját. Repülni fogunk a boszorkányszombatra! — örvendezett a szeme különös tűzben. A vénasszony végre befejezte a keverést. A boszorkányok repüléséhez szükséges kenőcs zöldesen csillogott.

A kandalló kürtőjén keresztüljutva: a kéménylukon bukkantak ki. Megzabolázták seprűiket és két fekete tömeg szilуетtje vált el a kéménytől az éjszakában. A vénasszony nagyot kurjantott: — Harr! Alulról fölfelé, egyenesen: *Hopp-Sári!!!*

Sebesen repültek. Útközben siető boszorkányokkal találkoztak, akik szintén a boszorkányszombatra igyekeztek. — Honnan jöttök? — Tihanyból, Csallóközről! Mások: — Vöröstoronyból, Feketehalomról!

Ernyős tiszafák ága hosszat szép párosan ülve, vörösszemű bagolyasszonyka és bagolyúr bámulta meg őket. Másutt a fák között bársonyruhás lepketündérek suhantak tova; Hopp-Sári majdnem elesített egyet közülük. Egy mocsárból valami békakirályfi pislogott fel rájuk; hogy királyfi: arany koronájáról gondolták, mely iszapzöld fején ragyogott. A kivilágított Citadella fölött repülve, magasabb régiókba emelkedtek. Itt is társakkal találkoztak. — Hová, hová? — kérdezték a Kakuk-hegy, Sashegy felől érkezők. — Nagyrétre! — felelték.

A Duna tükrében félénken remegett a holdvilág. Szent Dávid kezében megállt a vonó s a csodálkozástól lefelejtette álla alól hegedűjét.

A Nagyréten rekedten riongtak a lukas halotti csontból faragott furulyák; tompán pörgött az akasztott ember bőrével bevont dob, melyet farkasfarkkal vertek szaporán. Üstökben főtt az ingyenc lakoma és köröskörül szilajul táncoltak a boszorkányok.

Kavargott a tánc, pörgött a tömeg, amikor egyszer csak megtorpantak a táncosok és rémülten dermedtek az ég felé. Egy ködszerű tömeg, amely már régóta sűrűsödött a láthatár fölött, világosodni kezdett és csakhamar egy leszálló, egyre nagybodó égi város bontakozott ki s tündöklött szemük előtt. — Meneküljünk! — adta ki a jelszót, akinek leghamarabb jött meg a nyelve. — Hol a piszkafám? A piszkafám, a piszkafám! — visították mások.

S a nagy kavargásban a fénylő égi város egyre közeledett s egyre jobban betöltötte az égburát. A föld pedig meg-

nyílt a szétrebbenni készülők alatt s a boszorkányszombat tán-
cos népe a nyíló, tátongó örvény mélyébe hullt. Gyengülő
füst jelezte a változást, fojtó kénköszag oszlott el a levegőben.
Egy földalatti veremben pedig az üstök tovább rotyogtak, a
boszorkák újra táncba fogtak s a rőt fényben lobogó hajjal
pörögtek, forogtak. S pörögnek, forognak egyre, a lakoma
összeég az üstben, lábuk térdig kopik.

A koratavaszi, hűvös éjszaka szikrázó csillagai közt Szent
Dávid a holdban újra állá alá illesztette hegedűjét és vékony
üveghangokat csalt elő, éterfinom zenét...

Azonban a nap kelni kezdett; távoli harangszó hallatszott.
Az ég elszürkülésében a csillagok lassan hunytak, veszttek.
Mikor pedig kékülni kezdett: a hold is elszíntelenedett s szét-
folyt a mérhetetlen kékség tengerébe. Szent Dávid egyre he-
gedülve, egyre tűnt, egyre messzebb. S nemsokára üveghang-
jai utolsó foszlányait is elnyelték a feltörő nap szétterülő,
mindent elárasztó sugarai.

A vasárnapi templomi üzenet zúgott. A budavári Nagy-
boldogasszony-templom kórusán egy női kar — *énekesrend* —
helyezkedett el. A harangszó megszűnt, az összegyűlt áhítatos
nép csendben várakozott. A karvezető intett: az énekáradat
megindult, hömpölygött s hangja betöltötte a templom térsé-
geit s az emberek szívét. Az *Ave Mária* dallamomlása elsími-
totta a lelkek redőit, harmóniáinak fénye a legmélyebb réte-
gekig hintette világosságát és ritmusa minden lélekben ha-
rangot kongatott: a mindent mozgató örök szeretet harangjait.

Fehér Buda

Az „új magyar Sion evangélistája”: Ady: „elvászik feke-
tén, hogy a Jövőt *fehér*nek tudja”. Életútja: „bűnökkel köve-
zetten *fehér* cél felé fut”. S *fehér* hittel nézve a *Jövendő fe-
hérei* felé: álmodik a drága Életről: a *Fehér Babel*-ről. Tiszta
perceit nem a barna gyász drapériái vonják be, nem a vörös
nap rőt fénye koszorúzza, hanem a tiszta idealizmus hitének
színe: a fehér.

De „Dunának, Oltnak egy a hangja” — a román, bolgár,
szerb népmondák a távoli, a majdnem elérhetetlen messzeség-
ben tündöklő világokat „fehér”-nek nevezik. S érdekes vélet-
len: Délszlávia fővárosa: Beograd = Fehérvár, Keleteurópa
Poitiers-je: Nándorfehérvár s a Magyar Birodalom megalapí-
tójának, Szent Istvánnak városa is: Székesfehérvár.

Buda a középkorban eszményi magasságot jelent. Nem-
csak a magyarságnak, a környező népeknek is sugárzó idea,
glóriás mitosz. Délkelet-Európa Rómát tükröző kulturális fő-
kusza. A reneszánsz idején azonban Balkán népei már épp
oly romlottak tartják, mint századfordulónk Párizst, vagy az
első keresztények Rómát, de amely utóbbit mégis épp a ke-
resztények hite tisztított meg s magasztosított örökkévaló

ideává. — A „fehér Buda” a délszláv néplélekben a romlottság Babilonjává süllyed s 1526-ban beüt a magyar történelem évszázados éjszakáját hozó Mohács. A Magyar Birodalom elpusztul, még évszázados szenvedések és megpróbáltatások tüzeiben kell a magyarságnak égnie, tisztulnia s a reménytelenség éjszakájában bujdosva keresni küldetésének értelmét.

Egy délszláv népmonda, egy „szerb hősdal”, mindezekre vonatkozólag mély szimbólumokkal teljes. Elbeszéltem nyomán, ahogy olvastam, *Lelt Simon* történetét.

LELT SIMON REGÉJE. Valahol a Duna délibb partján állt egy régi-régi kolostor. A kolostor atyja, *Iguman*, maga szokott kora reggelenként lebaktatni a Dunához, hogy vizet merítsen. Egy alkalommal a folyamparton egy parthoz sodort ólomláda tűnt a szemébe. Nagynehezen felemelte s hazacipelte. Kinyitva a ládát, egy körülbelül hétnapos fiúcskát talált benne. A porontynak nem ártott meg a különös víziút, az öreg *Iguman* kiemelte őt a ládából s elhatározta, hogy gondját viseli, klastromában felneveli. Megkeresztelte s elnevezte talált, azaz „lelt” Simonnak.

A gyermek szépen fejlődött, jól végezte iskoláit is, a kolostor növendékei közt mindenben kivált. Egy alkalommal, mikor mindnyájan kimentek a klastrom falai alá játszani, Lelt Simon itt is annyira kitűnt a többi fiú közül, hogy ezek bosszúra gyulladva, gúnyolni kezdték őt. — Szemétdombon termett fattyú fickó! Nemzetséged nincs, nem tudod, ki volt az anyád!

Lelt Simon nagyon elszomorodott ezen a beszéden. Ettől az időtől kezdve mintha kicserélték volna, nem vett részt többé társai szórakozásaiban. Cellájába vonulva olvasott Evangéliumából, melyet annak idején *Iguman* atya mellette talált a ládában. Olvasott egyre s könnyei hulltak.

De *Iguman* atyának csakhamar feltűnt kedves növendékének elboruló lelke. Faggatni kezdte a fiút bánata felől. — Miért téged, Simonom, hogy szemedből könnyek áradoznak? — A fiú ekkor feltárta lelkét a jó atya előtt. — Tudjad meg, jó atyám, a társaim kigúnyoltak, hogy nem tudom, honnan a nemzetségem s ki az anyám. Jó atyám, ha ismersz igaz teremőt, engedd át nekem a te szürke méned, hadd járjam be a fehér világot, hadd tudjam meg, mily föld szült engem s kunyhó-e, vár-e a hazám?

A jó öreg barát megsajnálta Simont; megértette lelkének szomorú gyötrelmét. Fényes, drága köntöst szabatott neki, sok-sok aranyat lopott a ruha zsebébe s legszebb szürke ménjén útra bocsátotta legkedvesebb fiát.

Kilenc éve bolyongott már a világban Simon, mikor a tizedik évben egy szép napon szép várhoz érkezett: a fehér Budához. S amint Buda terén táncoltatta jól tanított lovát, a vár ablakából megpillantotta őt Buda királynéja. Kedv-

telve gyönyörködött Simonban, azután magához intette karsú lánycselédjét. — Fuss le gyorsan, a vitéznek tartsd föl szürke ménjét s szólítsd meg: Hős! Szólni vágy királyném, kíván veled fontosat beszélni.

Futott, futott a lány, megszólította a hőst s közölte a királyné óhaját. Simon átadta ménjét a karsú lánycselédnek s a várkastélyba ballagott. A királyné már sietett is elé, nyomban tele asztalhoz vezette s dúsan megvendégelte. A lakoma alatt Simon hajtogatta a soha nem ízlelt tüzes borokat; ám a királyné nem ivott, Simonon ragyogott a szeme.

Mikor leszállt az est... Simont így szólította a királyné: — Ismeretlen bajnok! Töltsd nálunk az éjt is! Megérdemled, hogy csókoljad Buda asszonyát...

Midőn felvirradt a reggel... Lelt Simon borból józanodva — szállott magába. A királyné hiába marasztalta szép szóval, cukros kávéval, — semmikép sem maradt tovább, szürkéhez indult nagy sietve.

Messze jutott már, mikor észrevette, hogy Evangéliumát a királyné lakában felejtette Budán. Bosszusan fordította vissza lovát.

A királyné a vár ablakánál ült. Olvasott az Evangéliumból s hulltak a könnyei.

— Adj vissza szent könyvem, királyné!

— Halod ifjú, százszor balszerencsés! Rosszkor indultál törzösköd nyomozni, de még rosszabbkor érkezted Budára! Csókolta ajkad a királynét, s kit te csókolnál: a te anyád!

Valahol a Duna délibb vidékén még ott állt a régi kolostor. A kolostor atyja, Iguman, maga szokott reggelenként a Dunához térni, vizet meríteni. Egy reggel azután az úton elélovagolt az egyre csak visszavárt legkevesebb fia. — Merről, honnan, kedves Simonom? Hol s merre jártál ennyi idő óta?

— Óh, atyám, te tisztos vén, ne kérdezz! Rossz órában indultam el tőled, de még rosszabban érkeztem „fehér” Budára. De gyónom neked az én nehéz bűnöm.

Iguman ezután kézenfogta Simont s elvezette a kolostor egy átkozott vakbörtönébe. Térdig feküdt itt a víz s kígyók, skorpiók tanyáztak benne. Csikorgott a zár s a kulcsot Iguman ily szavakkal dobta a Dunába: — Midőn e kulcs ismét napvilágra kerül, akkor tisztul meg bűnétől Lelt Simon.

Folytak a vizek, múltak az évek.

Mikor már kilenc év is eltelt s a tizedik is beállott: a halászhok a Duna vízében egy nagy halat halásztak, melyből egy nagy kulcs került elő. Vitték Igumannak.

A tisztos vén ráismert Simon börtönének kulcsára s indult kinyitni az átkos tömlőc ajtaját. Csikorgott a zár: s most se vizet, se skorpiót, kígyót nem látott a szem; a börtönben napfény melengett s arany asztal mellett ült az újra megtalált Simon. Két kezében tartva Evangéliumát: olvasott belőle.

Záródísz

A hódító Attila Európát indul elsöpörni. És ez: hunn tragédia; Nimród fiainak nem ez a keleteurópai birodalom a hivatása. — Prima Cronica Hungarorum.

Az építő Szent István a keresztény kultúrközösségbe töri be a magyarságot. Nem Róma ellen indul, de gyökeret ver Rómát befogadón. — Secunda Cronica Hungarorum.

A népek nem térhetnek le eleve kirendelt útjukról. Küldetésüket vagy teljesítik, vagy álförmába nyomorodnak s ilyenkor a kínlóddó lélek verejtékének kell megtemékenyíteni a boldogabb jövő talaját.

A magyarság élete — életútja során — hamar álförmába fordult. Évezredes szenvedés népe lett, — évszázados bujdosásban didergő paraszt zsálya. — Azonban a vállalt szenvedés magnetikus erő, végtelen energia, mely csodálatos sorsfordulat lehetőségét rejt.

A magyarság ma: felébredt napszomjas bús krizantémfürt, sorsát nemtők és génuszok irányítják. Üzenetet hoz a keresztény kultúra számára, hogy új tüzek, kincsek, források kerülnek elő, melyek nyomán immár kereszténység és magyarság: egy sorsban egy.

A primus introitus és reditus után ime: a *secundus introitus*. A Prima és Secunda Cronica Hungarorum után a *Tertia Cronica Hungarorum*.

Az idea előttünk; tisztán lebeg a hívő szemek előtt. De az élet még álomlében vergődik, a mag a hó alatt nem sárgad, a hó a mag fölött nem olvad. De mind több pupilla tágul a kelő nap felé. Mind több génusz szeme lát valamit a fehér Budából.

Oh, Keleteurópa örökké tűnő fehér csodaszarvasa! Soha meg nem valósult örök terv. Mikor örökre lemondtam rólad, az élet sötét éjszakai erdejében váratlanul bukkantál elő s jöttél felém — furcsa varázsfényben.

És Te: százados könnyekből épített Templom: Te Deum! A Te oltárodról hozom ki az életbe a fénylő keresztet.

Bartók és Kodály: külön-külön mily nagy és teljes. De a bartóki erdők csodaszarvasának homloka fölé a Kodály művészetében fehérló keresztet már odatűzte egy ideológia, agancsa csúcsain kigyulladtak a soha-ki-nem-alvó lángok, melyben ők ketten örökre egyek és összeforrtak szétválaszthatatlanul, miként új mitosz az örök hitben.

S két nagy Illés-lélek, két halottan is élő oedipusi ígért. Prohászka az örök hit, Ady az új mitosz evangélistái: mily egyek vagytok ifjú szívemben!

Két próféta: a Koppány-magyar örökifjú Szabó Dezső s az Apollo-magyar ifjú-öreg Németh László. Folytonos viharzúgás s egyetlen villámfény. — De mutathatok én a napra?

Kopjafa és elefántcsontklasztrom, durva fekete föld s illanó kék ég. Nem mitosz, csak Öserő; nem hit, csak Mű-

veltség. Kiöblösödött lelkem kívánja a testem belétek nyújtózását, Nadirtól Zenitig Ti adtok helyet a nap alatt. Szabó Dezső és Babits.

A magyar történelem szenvedéstengerének mélységmérője: a történelmi tudat: Szekfü. Számontartója a mult nagy hitének s az új mitosz szálai az ő Történetében csilannak először elő.

S most: eszembe jut egy orosz bölcselő szép gondolata: „Az ógörög tragédiákon át jutottam az Újtestamentumhoz. Mikor ezeket olvastam, azt hittem, nincs semmi magasztosabb náluk, de mikor az Újtestamentumot olvastam, láttam, hogy úgy emelkedik föléjük, mint a csillagos ég a hegycsúcsok fölé”.

Én — a bartóki természetélmény s a kodályi Zsoltár után — Adyn keresztül jutottam Prohászka-hoz. A hovárbércsek csúcsán az égre néztem.

A görögség-alap: a hegycsúcs, mely zenitig ver; a keresztény-transzcendencia: a csillagos ég, mely nadirba hajol. Ég és Föld új nagy közeledése: új középkor. Kitérülő horizontok, szabad égtájak, levegő!

S most — a vigiliás éj prohászka-i csillagnézése s a tejút alatt (melynek fehér ösvényén Ady vándorol az Úr zsámlyánál hárfázó Prohászka felé), a *Tanu* kősírháza borultán: mielőtt feljöne a nap, hadd álmodjam utoljára a barokk álomlét lidércei álmat.

*

Szabad természet: napsugár, mező. Pipacsok, harangvirágok fölött lépkedek — s miként árnyékom vonul végig soraikon, elföldve előlük a napot: így vonul át rajtam egy gondolat: vajjon megírja-e valaki valaha a *Tertia Cronica Hungarorumot*?

Erdőbe jutok, árnyas mélyén kápolna. Halkan belépek, hűvös levegő csapja meg arcomat, homály vakítja szemem. Midőn széteszlik a homály: a hátsó padokon lapokat látok heverni otffejejtetten. A legközelebbihez odahajolok: egy Isten-vers Adytól ölik a szemembe.

Oszlik lelkemnek *barna* gyásza:
Nagy, *fehér* fényben jön az Isten,
Hogy ellenségim leigázza.

Valamivel arrébb, egy másik lapon Szent Bernát ujjongását olvasom, amely Babits nyelvén világlik át latinból magyarra, mint alabástrom amphorán a napfény.

Ég országának népe szállj,
ajtót, kaput elébe tárj,
köszöntsd a győztest, harsonálj:
„Üdvözlégy, Jézus, nagy király!”

Megyek lassan tovább a vörösen pislákoló mécses felé.
Megint egy Ady strófa:

Oh, Mária, most jön a hazudó,
Igazi és *Halált-incselő Élet*,
Oh, Mária, Élet, giling-galang,
Áldassál, hogy ma találkoztam véled.

Haladok tovább lassan. Hátral, fent a kóruson megszólal halkán az orgona. Ráismerek a dallamra: Kodály „Pange lingua” orgonaelőjátéka bűg.

Egy oszlop mögött a falon Szőnyi képbe akad a szemem. „Zebegényi temetés.” Áttöri a falat s hóba borítja a külső világot; hideg király országává, Téli Magyarországgá. E gyönyörű antik előtt Ady havas Krisztus-keresztjére kell gondolnom, amikor a kereszteket látom.

De a képen a keresztek között egy temetési menet vonul!

Közeledek a képhez, ujjaim hegyével érintem a koporsó fáját; úgy súgja ösztönöm: bogárdi diófa, amely *Németh László*-t kínálta meg: „feküdj belém, hisz úgyis meghaltál, szégyen.”

A menet tovahaladt s csak a keresztek meredtek felém némán s a gyászmenet lábnyomától feltört havas vidék.

Néztem tovább a havas keresztek. S ekkor a két nagyobb kereszt felirata lassan kivilágosodott a szememnek. *Prohászka* — olvastam a legszélsőn; *Ady* — láttam a mellette állón felírva.

A téli vidék azonban lassan alkonyodni kezdett s ekkor a hátrább álló kősírok vésett arany feliratai is foszforeszkálni kezdtek. *Szekfű* — olvastam le az egyik nevet. Egy másik sírkövön *Babits* neve kezdett villogni. *Kodály* — dobbant meg a szívem, de már vonzott a másik világító név a következő sírkövön: *Bartók*. Könny szökött a szemembe, de még egy kő sír utánam küldte feliratát: *Szabó Dezső*... Hullani kezdtek a könnyeim s a következő, utolsó kereszt felirata már elmosódott, betűi összefolytak a szemem előtt. Az egész havas tájra ráomlott a szemem pillás függönyének fekete éjszakája s megindultan folytattam utamat tovább a kápolnában.

A vörösfényű mécsestől balra egy vasalt mellékajtón léptem be, mely majdnem elbújt a figyelésem elől. Egy kisebb helyiségbe jutottam, ahol háttal nekem, asztala fölé hajolva egy szerzetes írt, tolla halkán sercegett a néma csöndben. A pergament lapra, mely előtte feküdt az asztalon, a gótikus ablak zúdította a külső világ fényét. A szerzetes kódexet másolt. Mögé osontam lassan, óvatosan; a kőkockák nem árulták el lépteimet. Bal válla mögül letekintettem a pergamentlapra. Epp a kódex megírt és színes festékekkel díszített címlapját láttam száradni a szemem előtt; öröm futott végig rajtam, amint olvastam:

Tertia Cronica Hungarorum.

Meghatódva lestem, amint a szerzetes az első lap fölé tervezett fejlécezt kezdte kidolgozni. Ahítatosan követte tekintetem a kart, mely óvatosan mártogatta színes festékbe tollát, miközben a napsugarak glóriát vontak a kézfej köré. De ekkor valami idegen érzés lidércnyomásként kezdte zsibbasztani örömömet. Időbe telt, míg megfogalmaztam sejtésemet: valaki áll mellettem, — a szerzetes jobb válla mögül is a pergamentre bámul valaki. Néhány pillanatig még nem volt erőm oldalt pillantani, de aztán hirtelen oda rebbentem. Egy köpenyes csontvázat láttam magam mellett, akinek nagy fekete szemüregei a pergamentre s a szerzetes kezére, tollára lestek, kerekedtek. A sötétén vigyorgó halálfejtől láttán sikoltani szerettem volna, de hang nem jött ki torkomon s ájultan hulltam a hideg kőkockákra.

AZ ÖRÖKLÉT FOGLALATJA

Az égi szépség nem fogy el belőled,
S nem párolog ki földi életemből,
A dolgom az, hogy boldogan ledőljek
S a lelkem egyre szebben emeled föl.

Mert ujjaidban élek mindöröktől
És benned mozgolódok mindörökké,
A szíved az én mellemen dörömböl,
A csillagoké lettem és a földé.

Magad vonásán vagy magad a pompa,
Te dolgaiddban forró buzgalom vagy,
Te halmozod a csontomat halomba
S a végtelenbe létemet te vontad.

Akármi volt, akármi van s lehet még,
Örök jelenben áradoz tebenned,
S a csillagon, kit alkot örök elméd,
Nem enged engem elmúlni kegyelmed.

Te azt akartad, éljek és legyek szép
És minden művedet nagyon szeressem,
Hát újjaim a dolgaidd keresték
És mindenütt a műveidbe lestem.

Bementem minden műveden keresztül,
Bementem minden rostodon tehozzád,
A csillag-nemzet csillagot veled szűl,
És minden módon láttam a te orcád.

Te belül működsz minden alkotáson,
Te minden dolgok belsején jelen vagy,
Te hajtasz, hogy a lelkem látva lásson
S az irgalom megállni sohasem hagy.

Megkérdezem a lángoló világot,
Jaj, minden tűzön téged szólogatlak,
Azt ordítom, hogy tégedet ki látott?
És megtudtam, hogy minden szín alatt vagy!

S azt ordítottam a kerek világon,
Jaj, hol vagyok, jaj, merre vagy te, lelkem?
De arcomat örök kutadba mártom
És legelődnek füveit legeltem.

Egy jel vagyok, ki tégedet mutatlak,
Egy nyom vagyok leggyönyörűbb nyomodban,
A lelked engem öleden elaltat,
De oldalamban örök templomod van.

Atyám, tied vagyok, te megkötöztél,
És megkötöztelek szegény szívemben,
Úgy vittelek, mint roskadozó öszvér
S a poros úton lelkedet lihegtem.

Vezess utadra engem, égi gazdám,
Verd oldalamba kemény ösztökédet,
De túrhetetlen csókodat tapaszd rám,
Hadd legyek, amíg élek, ösztövérebb!

A Szent Közösség ne sírjon miattam,
Kiálts utánam: Béla! Béla! Béla!
Hogy megszülessek Egyszülött Fiadban
És föltámadjon testem omladéka!

HORVÁTH BÉLA :

KARÁCSONYI LECKE

Dalod vagyok, Szentek Hazája, mennybeli Hazám!
S te nép, kinek Hazámban lesz törvényed igazán.
Téged daloltak tetteim, a csontjaim ropogtak érted,
Miattad üldözött a Bolt, miattad öldösött az Érdek.
Nem volt a földön udvarom, se udvaromban sok javam,
Hazámért lettem mindhalálig hontalan.
De igazadért bujdosom e világon, te nép!
És dicsekedve bővöltem a Világ Hercegét.

Az én dalomtól megfagyott a Herceg,
A főkapun kitűztem a keresztet,
A pokol mérge mardosott, pirult a húsom pattogó parázson,
Kiáltsatok ti Szent-Atyák, nehogy örökre megalázzon,
Nehogy örökre süssön bőrömön a bélyeg,
Meghalni hagyjatok, hogy mindörökre éljek.
Mikor veszel karodba, Istenem, szolgád, Uram, mikor lát?
Töröld le, kérlek, arcomon az ütközet pokoli kormát.

Te láttad éveim, hol jártam, véretem a népért költekezvén,
Kerek világba küldött engem városod, a drága Veszprém!
A Csorda-úton láttam azt a Csillagot,
Mely Rólad szegény pásztoroknak boldog hírt adott,
S te forró Csillag, utamon azért sugárzol,
Mert pásztor volt a nagyapám, veszprémi pásztor.
A Püspök úr vezet s a Püspök úr kanásza
És mind a ketten szólogatnak Isten udvarába.

És küldözgetnek küzdelembe mind a ketten,
De Csillagodért, amíg éltem, bátran verekedtem.
A kőnek is beszélek, talpam bármi tűzbe boldogan tipor,
Költő vagyok, kalandor és Inkvizitor.
A tűzkövesek és a matrózok szeretnek,
Az én dalomra csak dadog a hitszegő eretnek,
Hamburgban is daloltam egyszer hajnalig, mert
Egy balga matróz boldogságot Benned így lelt.

Mert vannak bizony koldusok és vannak tűzkőárusok,
A Sátán sétálgat velük, fülükbe csak Sátán susog,
De megtanultam én, milyen kevés kell,
Hogy fényes nappal ne járjanak késsel.
A nép megismert engem, mint a kullogó komondor,
S a koldusok kiröppentek a kárhozott nyomorból.
A koldusok, mint a kutyák, megismerik a jámbort,
Hát igyatok a szegényekkel olykor egy pohár bort.

Tanuljátok meg tőlem ezt a leckét,
Hogy szavakat szegények szeressék.
S tudatlan bölcseket bölcsebben verjete le,
Ragyogjon mindenütt tirajtatok a tisztaság kegyelme.
Jaj, Istenem, csak hagyta volna lennem Szerzetesnek,
Vehettem volna hajnalonta szent kezembe Tested,
De Ujjad azt a törvényt írta rám,
Hogy mindeneknek mindenütt daloljak, Szentek Hazája,
mennybeli Hazám!

KÉZAI BÉLA:

SZÖKÉS A PANTHEONBÓL

Halálának háromszázadik évfordulóján elhatározta, hogy megszököik a Pantheonból. Szép, árnyas hely volt ez, igaz, a halhatatlanok diszes csarnoka, de úgy érezte, hogy nem tűrheti tovább a sérelmeket s a mellőzést. Reszketett minden porcikája arra a gondolatra, hogy az emberek lassan elfelejtik és meg kell hálnia másodszor is. Ez pedig — jól érezte — örök halált jelent számára. Azt, hogy lelke is van — ezzel a babérkoszorúk rengetegében keveset törődött. Csak az a vágy feszítette még, hogy az emberek között valami nevezetes cselekedettel felszítsa az elhamvadó emlékezést.

Egy óvatlan pillanatban leugrott a talapzatról, beburkolódzott köpenyébe és úgy osont végig az üres folyosókon. Szerette volna parókáját is levetni, de nem sikerült. Bizonyára fejéhez nőtt — gondolta bosszúsan. — Meglehet. — Egy halhatatlanra nem vonatkoznak a természeti törvények.

Szerencséje volt, a portás épen szundikált és amikor távozott, csizmájának kopogására felriadt, azt hitte, álmodik. Ebben megnyugodva folytatta hát az édesízű álmot. Igazán tüneményes álom ez — tünődött magában. Kísétált egy szobor a Pantheonból. Világ vége lesz, vagy háború. Nem jót jelent.

*

Először az akadémia elnökét kereste fel. Régi elszámolni valója volt vele. Ez az öregúr ugyanis háromkötetes könyvet írt róla. Ettől a könyvtől lett híres, híresebb mint ő. Ez a három silány kötet azonban árnyékot vetett az ő halhatatlanságára. Ennek köszönhet minden sérelmet és mellőzést, amely az utókor részéről érte. — Most azonban elintézem, — mondotta. Így toppant be a tudós agghoz:

— Helyesebben ön talán a leszármazottja az én kitűnő filozófusomnak, akiről életem főművét három kötetben megírtam, — szól csodálkozva a tudós, mihelyt a furcsa idegen bemutatkozott. Igazán zavarodottan és gyáván viselkedett egy temetőbogár előtt, amikor ráhagyta, hogy ő csak utóda, szürke unokája tán a Pantheonbeli kiválóságnak.

— Nos, akkor bizonyára új adatoknak jutott birtokába. Ezért keresett fel, ezért rabolja drága időmet? Nem tudom, futja-e még hátralévő napjaimból, hogy átdolgozzam a három kötetet? Szánalmas volt, ahogy a sírás megrázta.

— Úgysem halhat meg addig, amíg jóvá nem teszi ostoba munkájának tévedéseit, — vetette oda zordonan és köpenye alatt összeszorította kőből való öklét.

— Azt kívánja tehát, hogy ősére vonatkozóan visszavonjam minden állításomat. Örűlség, — lángolt az agg tudós. Tudja-e, hogy méltóságom és hírnevem teljes pusztulását jelentené? Ezért dolgoztam egész életemben, ezért tagadtam meg magamtól minden szépségét és örömet az életnek, hogy a végén még a hírnév mámoráról is lemondjak? Igazolja magát, vén falusi tuskó! Mit keres itt? Takarodjék előlem!

*

Jó hogy nem ütötte le kőből való öklével az agg dühöngőt. Ezzel sok mindent elrontott volna. Életében jó filozófus volt, sőt hírneves. Tudta tehát, hogy a jó filozófusnak előbb élnie kell, hogy kedvére szemlélődhessék a világ dolgain. Épen ezért elhatározta, hogy pénzzé teszi értékeit: nevezetesen azokat a medáliákat, amelyeket a tudománypártoló hajdani királyok agattak a mellére. Lefejtette sorban valamennyit és elvitte egy régiségkereskedőhöz.

— Tudnom kell uram, szólt udvariasan a pápászeme mögül a szelid boltos, — mielőtt átvinném ezeket a ritkaságokat, hogyan jutottak azok az ön birtokába? A szőkevény halhatatlan kisé tünődött, szóljon-e, de azután, hogy feladataira gondolt, egyenkint megnevezte az uralkodókat, a fejedelmeket, akik elismerésükkel kitüntették. Így azután többet kapott az érmekért, mint amennyire számított. Bővében volt a pénznek. Kis szobát bérelt a külvárosban és hozzálátott rőpiratának megszerkesztéséhez, azzal a céllal, hogy pellengérré állítsa az agg tudós könyvét és hogy leleplezze a Pantheonban uralkodó dicstelen állapotokat.

*

Igy vélekedett a rendőrség: egy örűlt belopódzott a Pantheonba és elrabolta a nagy filozófus szobrát. Nosza vad hajsza kezdődött az eszelős tolvaj után. Az újságok hosszú riportokban számoltak be a különös eseményről. A tudományos folyóiratokban egyszerre kapós lett a neve. Az egyetem tudósai cikkeket írtak korszakalkotó munkáiról és emlékkönyvet adott ki az akadémia életéről. A nagy filozófus azonban egyelőre nem vett tudomást népszerűségének erről a hallatlan megnövekedéséről, amelyet ez a különös szökés előidézett. Egy napon azonban véletlenül kezébe kerültek az újságok, a könyvek, s akkor látta, hogy az emberek mégsem feledték el. Ettől a perctől kezdve elment a kedve attól, hogy dühös rőpiratát megírja. Úgy sűtkérezett ebben a napfényben, mint egy új erőre kapott beteg. Néha éjjel, ha felébredt, könnyeket sajtolt a szeméből, feltérdelt ágyában, kinézett az ablakon a háztetők felett a terekre, a rétekre, a tengerekre, az egész világra és úgy kért bocsánatot az emberektől. Utóbb már nem volt otthon nyugta. Érezte, hogy ő a bűnös és nem az utókor. Valamiképen jóvá kell tennie ezt a cselekedetét. Levelet írt

a tudósnek s bocsánatot kért tőle, hogy megsértette, azután levelet írt a rendőrségre, amelyben bejelentette, hogy a Pantheonból eltűnt szobrot ő lopta el. Pontosan megírta az utca nevét és a házszámot. Maradék pénzét, holmiját házigazdájának adta. Köpenyébe burkolózva leült asztalához, hosszasan nézegette az asztalra rakott tányérokat, a szöllőt, a sültet és a metszett üvegben csillogó bort.

— Mennyi örömük van ebben az embereknek, — mondotta csendesen, de ő nem élhetett velük. Érintetlenül hagyta a tányért, a poharat most is ép úgy, mint máskor, amikor, hogy leplezze titkát, csak azért hozatott fel élelmiszert magának, hogy a látszatot megőrizze. Kő teste volt és forró vér nem áramlott abban. Nem élhetett a világgal és a világ javaival.

*

Másnap értejték a rendőrök s a kapitányságra cipelték. Amikor vallatták, hogy a szobrot hová rejtette, nem tudta, mit feleljen. Estig hiába faggatták s ha szólt, elmondotta, hogy ő a kőszobor, de kinevették, vagy pedig ráförmedtek, hogy ne tegye bolonddá a világot. Így azután egykedvűen ült s a kérdésekre néha csak egy-egy néma mozdulattal válaszolt. Este zárkába csukták. Felállt a lócára s kibámult a ráccsal védett keskeny ablakon az éjszakába. A börtön előtt egy tónak ezüstös tükre fénylett. Jól látta benne egész alakját, amint a rebbenő hullámokon mozdulatlan vonásai hol megnyúltak, hol összezsugorodtak, tagjai megremegtek, vagy gyors mozgásba kezdtek, ahogy a szél játszott a vízzel s ez úgy hatott, mintha élő embert ringatna a víz.

Jól látta: először a jobb karja tűnt el, hiába emelgette magasra és meg-meglóbálta, a víz tükre semmit sem mutatott. Azután eltűnt a másik karja, torz maradt, mint egy ókori bálvány. Azután álom borult a szemére, — bizonyára álom lehetett ez, mert az éjszaka kigyúlt előtte nagy fényességgel. Minden fal, minden korlát ledőlt, megtelt a tér zenével s hangokkal s megtelt forró fuvalommal. Egy madár röppent fel a rács előtt. Ő volt ez a madár: a lelke.

Másnap reggel, amikor értejték ismét, hogy folytassák kihallgatását, a cella sarkában egy összetört kőszobrot találtak. A Pantheon igazgatója megállapította, hogy a szobor őt ábrázolta — a Pantheon szökevényét.

Kézai Béla

MÉCS LÁSZLÓ :

VERSEK

GYEREKSIRAS AZ ÉJSZAKABAN.

*Április-éj volt, furcsa és csalárd.
Vendégül látott egy kedves család.
De nem aludtam semmit akkor éjjel.
A szomszédos szobában szanaszéjjel
nyolc gyermek-ágyban nyolc gyerek-fejecske
aludt, közöttük apjuk s a menyecske.*

*Az éj boszorkány-arca rám meredt.
Szomszéd szobában felsírt egy gyerek.
Csak azt hallottam, hogy az anyja hija
és csitítgatva súgja, hogy „csicsija,”
S úgy látszik, aztán megszoptatta fénnel:
sok színes álmot rejtő anyatejjel,
mert csend lett bent. Aludt mosolygó fejjel.*

*A kert felé az ablak nyitva volt.
Az égen egy csillag se silbakolt.
Az Elmulás az éles hold-kaszával
felhők mögött állt gúnyos-bamba szájjal.
Sok millió gyerek-rügyecske félve
belesírt a bölcsődal-fütyü szélbe.*

*De keleten egy vérszín pillanat
alatt pompázón kibukkant a Nap,
mint rózsás felhő-ingből kitüremelő
világtápláló, duzzadt anya-emplő.
A sok rügy-szájat megszoptatta fénnel:
illattal, mézzel, himporos színekkel.
S nagy boldogság lőn. Béke-lelkű reggel.*

*Csupa mosoly volt erdő és berek.
Csak bent, lelkemben egyre rám meredt
az Éjszaka: valami nyugtalanság,
boszorka-szemű Bűn, boldogtalanság.
Szívem felsírt a néma végtelenbe
gyerek-félelmét s éhségét jelentve.*

*Majd gyónni mentem. Égi pillanat:
megszoptatott nagy túlvilági fénnel:
jó szeretettel, jóságos reménnyel
és hittel, hősi hittel, kereszténnyel!
az Ostya fényesebb volt, mint a Nap.
Az Isten ősi atya-anyasággal
megszoptatott vig élet-bátorsággal,*

VALAMI A TAVASZBÓL

*A hegyeken még hó fehérlett,
az uccán metsző szél loholt,
— de már föltámadásra érett
jég-sírháza a Föld, a holt.
A Nap legény-bajszát pödörte,
bajszának csók-varázsa volt.*

*Kassán a parkban bandukoltam.
Valahonnan előkerült
néhány suhanc, rohant bomoltan
barkát lengetve: új derül,
kis valamit a nagy Tavaszról,
ragyogott fényes rügy-szemük.*

*A barkák az első szereplők
a virágok nagy színpadán;
jégszínfalak mögül kecses nők
gyanánt lesnek szorongva
tán az ibolyák, szerepre várva
s tengernyi jácint, tulipán.*

*Szemem megcsókolt minden barkát.
Egy papírsárkány lebegett
a légben, illegette farkát
s telefirkálta az eget
víg ákombákom-sürgönyökkel.
Tudtam, hogy nekem integet*

*e Valóság-mögötti távol
országból való semmiség,
küldönc a mesék országából,
hol sárkányos regék, mesék,
tündérek, törpék, álmok várják
a szépségek szerelmesét.*

*S ekkor rájöttem egy titokra,
hogy elmentek a gyerekek:
a szívem is sok verset, tarka
kis papír-sárkányt ereget,
kezemben meg az aranybarka
bokrának ága: szeretet.*

*Hó van sok ember feje csúcsán,
lelkén borzas jégbunda: gond,
szemén köd, szívéen furcsa-csúnyán
fagyott könnyek bilincse: csont.
— Az én kezemben aranybarka,
szívemben víg zsolozsma zsong.*

*Valami az örök Tavaszból!
A halál-színfalak mögött
ibolya-szemű milliányi
angyal kukucskál s örömet
készít, ha a siralomvölgyi
jó harc után majd megjövök. —*

Mécs László

BÉKÉS GELLÉRT O. S. B.

ÉS REGGEL LÉSZEN

Jó, csöndes este,
nyughatatlan reggelt
rejtő mélység te: nesztelen csoda,
most úgy borulsz rá lelkemre, s Rómámra,
mint jászla fölé egykor az Anya.

És szűz vagy te is,
érintetlen mélyed
úgy fogadott be, oly ártatlanul,
mint a Leány kamrája rejtekébe
az Angyalt, mikor testté lett az Úr.

Angyal jár most is
s szól, hogy készülődjem.
mert jön az Úr és szava van velem.
És te tudod csak, szelid este, mit mond
a lélek csendjén ő, a végtelen.

De elmúlsz te is:
felhasad a csended
és reggel léssen. Fürge kisfiúk
szaladnak itt majd újra át a téren,
s napfényben ragyog minden esti út.

s a fény, az új fény
boldog nagy rohammal
támad majd nékem, s én a zárt kaput
kitárom: jer hát, nyughatatlan reggel,
de oldj rettegve földporos sarut.

Szent nap virradt meg!
Új világosságok
nyíltak az este csöndes méhében:
a Lélek drága melege sugároz
bennem, s a lelkem zengő, új igen.

JUHÁSZ GYULA

A századeleji kozmopolita irodalmiságból nőtt ki, de tudatos esztétikai önnevelése, történeti sorsfordulatunk és napjaink költészetének a mult hagyományokat megtagadó magatartása, költészetének irányát és jellegét megváltoztatták benne. Mert állandóan alakuló, de véglegesen soha ki nem alakult, soha meg nem állapodott, kijegecesedetlen költői természet volt: tele elszomorító félszegséggel, iránytalan ingadozással és zavaró habozással. Költészetében egyáltalán nem fedezhető fel sem stiláris, sem eszmei, sem formai állandósultság, legfeljebb egy-egy költői fejlődés-etapján belül, ha ugyan használni lehet vele kapcsolatban a „fejlődés” szó szokványos értelmét, mert kora ifjúságában, már a „Verse”-iben, még inkább az „Új versek”-ben meglehetősen határozott vonalakkal rajzolód-
nak ki sajátos költőegéniségének körvonalai s kibontakozik az a költői arc, mely az irodalmi tudatban majdnem állandósult: a mélabús Nietzsche-imádó parnassion-utód arca. Mélabús és parnassion: két egymást kizáró irodalmi fogalom, mert a parnassizmus merev tantételei nem adnak helyet az érzelmi megnyilatkozásoknak, a költői passibilitásnak. Ifjúkori költészetében meg épen az a sajátos, hogy a parnassizmus tematikáját átvette ugyan, azonban ezzel a befolyásoltsággal nem járt együtt a parnassizmus ars poeticájának átvétele. Korántsem, ellenkezőleg: irodalmunkban ő volt egyike azoknak a költőknek, aki vérségéből fakadó adottságai folytán a külföldi hatásokat szinte ösztönszerűen tudta átminősíteni, tudatos törekvés nélkül magyarosítani. Mert magyar volt, minden filológiai kimutatás ellenére és ha magába itta is a külföldi hatásokat, mint ahogyan költőbarátjai, Kosztolányi és Babits is magukba itták, sohasem jellegült át a hatástadó nemzet szelleméhez, mint Kosztolányi vagy Babits, hanem megmaradt verseiben az öntudatos fajiságra visszavezethető magyar jelleg. S a parnassizmus, noha átvette annak félhivatalos versformáját, a szonettet, nem is jelenthetett számára egy szabványos keretet, amelyben az ösztönös kikényszerülést, spontán lírai tehetségének kidagadását

megakadályozva, zavartalanul dolgozhatott volna, azért elsősorban, mert formai készsége korántsem közelítette meg lírája csordulékony telítettségét, kitörő önkéntelenségét. Pillanatban fogant, meleg ihletű líraiságához, melyből buggyanó könnyedséggel és gáttalan szabadsággal törtek elő a versek, Kosztolányi mesteri formakezelése, utánzhatatlan verskészsége lett volna szükséges, hogy tartalmi művészete mellett formai művészetet is jelentsen. Mert nála nem a gondolat kiérlelődése, a költői eszme megszületése és a vers világrahozatala jelentette a szülési kínokat, hanem az a kényszer, hogy a megszületett versgondolatot zárt és meghatározott formaruhákba kell öltöztetni, rímekkel felékesíteni, hogy a vers a versek társadalmában szalonképes — esztétikai legyen. Nagyon sok versét e miatt a kényszer miatt nem írta meg, mert nehezen tudta meghatározni, milyen öltözetet adjon a világra jövő versgondolatnak. Ez magyarázza azt is, hogy szívesen fogadta el a szabványformákat s inkább a már meglévő versformákba kényszerítette bele gondolatát, ahelyett, hogy új formát mert volna alkotni. Ezért fogadta el a szonettet és a középkori francia balladaformát még olyankor is, amikor tárgyi indítékok használatukat nemhogy nem igazolják, hanem egyenesen kizárják, mint ahogyan magyaros, főleg alföldi tárgyú verseiből (Magyar táj, Magyar ecsettel: szonett) kimutatható.

Azonban abban a koráramlatban, melyben költői pályája megindult, a nyugatosság eszméje kezdett hódítani s a kötelező nyugatos-programm elfogadásától talán még akkor sem menekülhetett volna meg, ha Kosztolányi és Babits egyenesen nem is hívták volna fel figyelmét a parnasszizmusra — általában a Nyugatra — s ha ugyanők — szintén a korszellemből következően — nem nevelték is volna rá a félrehúzódo s filológiai tanulmányainak élő tanárjelölt-Juhászt Nietzsche olvasására. Kosztolányi és Juhász levelezéséből tűnik ki, hogy Juhász meglehetősen passzív, kialakulatlan ítéletű s könnyen formálható lélek volt még abban az időben is, amikor a nála fiatalabb Kosztolányi már teljes kiértséggel és ösztönös tájékozódó képességgel Juhásznak s a nála szintén idősebb Babits szellemének irányításába is eredményesen szólt bele. Míg azonban Kosztolányi és Babits vérükben és teljes lényükben élték át a nyugatos gondolatot, annak programjával és a költői formákra vonatkozó előírásaival együtt, addig Juhász csak a felszínekig, a forma lényegtelen különösségéig jutott el s noha láthatóan igyekezett „nyugatos”

lenni, tudatos törekvése nem tudta elfojtani benne a született készségeket s így a kezdeti nyugatossága nem tekinthető másnak, mint egy ízlésáramlat külsőséges jegyeinek, amelyekkel azonban lelke legmélyén nem vállalt — nem tudott vállalni — közösséget.

Különben is: nem akarta meghallani küldetése egyre erősebb hangjait, akaratosan menekült a költészet elől, elbújt a könyvtárszobák mélyére, hogy filológiai és kritikusai céljainak élhessen. Félénk, szemérmes természete, aranyjánosi passzívítása nehezen oldódott fel költői munkálkodássá s Kosztolányinak igen jelentős érdemei vannak abban, hogy sürgető, kérő, parancsoló, felvilágosító és rábeszélő hangú leveleiben — hozzáférkezve a világgyűlölő, remeteéletet élő költő lelkivilágához —, rá tudta venni a céltudatos költői munkára. Alakíthatóságánál, Kosztolányi „nyugatos” költészetének egyre nagyobb elismertségénél fogva ő is nyugatos szellemben írt, azonban a parnasszista iránynak és a nietzschei programmköltészetnek eredményei nem fedték Juhász Gyula költői elgondolásait. Egyelőre nem tudta, hova kell tartoznia: a parnasszistáktól és Nietzsche híveitől elfordulva, majd a pályájával (latin tanár volt) párhuzamos filológiai könyvélményeinek a megéneklésére vállalkozott, majd pedig tájköltészeti irodalmunkat gazdagította, egyrészt költői elképzelésekre, másrészt valóságélményekre támaszkodva. Költészete kiérlelődésének első fázisában azonban nem tudott megszabadulni a tárgyi költészet uralkodó divatjától és verset írt egy-egy képről, egy szoborról — klasszikusról vagy modernről —, egy-egy tárgyról, de nem a parnasszisták dolgok és érzelmek fölé kerekedő hűvös elzárkózásával, hanem a személyi élmények meleg líraiságával.

Tehetségének jellege sem tette elhivatottá az előírt program követésére, mert jóformán semmi gyakorlati készsége sem volt a parnasszizmus kényszerű merevségének, hűvösségének a vállalására. Nem is azok a versei hatottak és szereztek neki elismertséget, melyekben megvalósította a magatartás- és formabeli parnasszizmust, hanem azok, melyekben egyéni bajait, szerelmek keserű emlékeit, bánatos tépelődéseit, sajátosan alföldi jellegű katolikum-élményét írta meg. A parnasszizmus kötelező szépségkultuszát csak lélekben élhette át, mert — bár szeizmográf-finomságú esztétikai érzékkel rendelkezett — nem volt elég gyakorlati jártassága esztétikai elképzeléseinek konkrét megformálására. Így jutott csődbe par-

nasszista próbálkozása tárgyi és formai szempontból egyaránt; tárgyi szempontból azért, mert állandóan át-meg-átlendült a tilos területekre, azoknak a témáknak a területére, amelyek a bennük rejlő költői lehetőségek jellege miatt, nem tartozhatnak bele a parnasszizmus témakörének a birodalmába. Formai szempontból pedig azért, mert gondolatainak és érzelmeinek futó előretörése közben nem törődhetett a verssorok formai kikristályosodásával. De nem tudott következetes lenni a parnasszizmus programterületén belül azért sem, mert legyőzhetetlen erejű szubjektivitása, az objektív szemléletre való teljes hajlamtalansága is akadályozta s képtelen lett volna maradóképpen megvalósítani a parnasszizmusnak azt az előírását, hogy a költő száműzze verséből saját érzelmeit.

Az az arca, mely a „Versek”-ben mélabús volt és érzéktelen is egyszerre, utóbbi, hozzá nem tartozó, csak felvett vonását levette s az irodalom ezt az idegen, nem reá szabott szereptől megtisztult arcot fogadja el Juhász igazi arcának. Igaz: a parnasszizmus iskolázottsághoz és józan mértéktartáshoz szoktatta a meglehetősen szertelen hajlamú költőt s ha az irodalomtörténet költészetében ennek a francia hatásnak áldásos eredményeivel akar számolni, ezt kizárólag a parnasszizmus fegyelmező és mérséklő hatásában jelölheti meg.

Borongó szomorúságában, elomló hangulatiságában végtelenül vonzó kedves és megkapó s hogy nem tévedt át a borongás túlzott területeire, egyedül a franciás iskola szerencsés hatásának köszönheti. A hangulatkeltésnek olyan művésze volt, amilyen irodalmunkban nem sok akad. De hangulataiban nem gazdag skálájú: majdnem kizárólagosan csak a szomorú és elszomorító lelki élmények megéneklésére talált hangokat s ha hangulati pártállása nem is jutott határozottan kifejezésre, versei háttérében mindig felfedezhető valami letompítottság, valami clair obscur-jellegű elhomályosulás s egy-egy versének „tartalmi” háttére olyannak tűnik fel, mintha halvány ködön, vagy homályos üvegen keresztül szemlélné a néző. A tónus letompított félhomályához hozzájárul ritmusának althangulata is s ez adja sok verse dallamának azt a jelleget, mintha az ember távolról, vagy vastag selyemfüggöny mögül hallaná őket. Klasszikus példa erre a két irányban dolgozó s érzékletes költészetre, híres „Maillard kisasszony” c. verse, amelyben festői és zenei eszközökkel éri el az olvasóban azt, hogy vizuális és auditív téren egyszerre rögzítse a verset:

*„Hol Watteau tája ring a kerti tóban
S Watteau-idilltől hangos a pagony,
A nyájas, álmos, bájos rokokóban,
Az illedelmes fete galantokon*

*Arany topánban és fehér selyemben,
Míg enyhe mélézés ült minden arcon,
Versaillesban járta a lány menüettet
A sáppatag csillag, Maillard kisasszony.”*

Az efféle szuggesztív erejű hatások elérésére irodalmunkban rajta kívül más nem vállalkozott volna ilyen nagy szerencsével. Ez az elérzékenyülő lágyság, melyet a szentimentalizmustól már csak árnyalatok választanak el, a legsajátosabb Juhász-hangnemek egyike. A bánatos elmélázásra igen mélyreható lelki indítékok készítettek, zsongó melankóliájának épen úgy, mint kitörő pesszimizmusának keserű élménysorozatok szolgáltak háttérül, tehát a bánatnak állandósult szerepe nála nem a századvégből átmentett hagyomány indokolatlan átvétele, hanem annak a lelki alkatnak költői kifejeződése volt, amelyet az élményiség, az átéltség hozott létre és szentesített. Innen van verseinek hiteles hangulati értéke, megragadó melegsége.

Melyek azok a lelki indítékok, melyek igazolják és magyarázzák a Juhász-féle lelkialkat kialakulását? Kora fiatalságára, gyerekkorára nyúlnak vissza ezek az élmények: édesanyjától olyan vallásos nevelést kapott, melynek hatása alatt középiskolás korában zárdába vonult, hogy aszkétikus hajlamait teljesen kiélhesse. Misztikum felé vonzódnó érdeklődését s költői elképzeléseit nem elégtétli ki a zárda olyan mértékben, ahogyan várta, mert bevonulása előtt a kritikátlan ábrándok vezették s a kolostori élettől azt az ideális életformát várta, mely *költői* vágyainak korlátlan kielégülést nyújt; azt hitte, hogy a békés álmodozásoknak, a magányos zavartalanságnak nem lesz meg a maga ára: a kolostori élet fegyelme, a tekintélyi és időbeosztásbeli függés. Kilépett a zárda kötelekeiből s ezzel igen nagy csalódást okozott önmagának és édesanyjának, aki fia bevonulását szívesen vette tudomásul, de annál kevésbé azt, hogy otthagytá a szerzetesi életet. Mindamellet nem jelentette ez vallásos ihlete lehanyaglását, sőt a vallásos élményt annyira tudta magában állandósítani, hogy profán — szerelmes — verseit is vallásos, katolikus színezet jellemzi s még attól sem riad vissza, hogy a katolikus szertartások nyelvét, stílárís formuláit alkalmazza:

*„Mert benne élsz te minden félrecsúszott
Nyakkendőmben és elvett szavamban
És minden eltévesztett köszönésben
És minden összetépett levelemben
És egész elhibázott életemben
Élsz és uralkodol örökkön, Amen.”*

Szerelmi költészetének ez a megdőbbentően egyéni és merész hangszerelése szomorú emlékü szerelmében nyer igazolást. Vajda Jánoson kívül nincs a magyar költészetben egyetlen olyan költő sem, akinek a szerelem annyira idegproblémája lett volna, mint neki, aki a világot ennyire a szerelem szemszögéből értékelte. Vajda azonban tudott segíteni idegállapota pattanó feszültségén, mert versbeli szabad kirobbanása mindig megkönnyebbulést hozott számára, de Juhász, aki a parnasszizmus iskolájának fegyelmező hatásától nem tudott megszabadulni, sohasem robbanhatott ki olyan dinamikus lendülettel, mint Vajda, így sohasem érezhette a lecsillapultság megnyugtató érzését. Mindig égett, de befelé lobogó tűzzel, senki sem tudta róla, milyen vígasztalhatatlan szomorúság kínozza lelke legmélyén. Tudatosan ragaszkodott a bánatélményhez, kereste a marcangoló szomorúságot, mert érezte, hogy költészetében ez jelenti a leghálásabb ihletőerőt s hogy ez felel meg leginkább halk temperamentumának. A vallásos és szerelmi érzés legzavartalább, legharmonikusabb szintézise a „Kérdések” c. versében jut kifejezésre:

*„Szerelmemet, a messze, messze illant
Szűz csodaszarvast, Uram, hol lelem meg?
Vagy várja őt is egy örök csalit?*

*A bánatot, a messze, messze elment
Szent felleget, Uram, hol látom újra?
vagy várja őt is örök üdv ege?”*

Vallásos és szerelmi csalódásán kívül mélységes bánata kialakításában voltak még más okok is: az irodalmi központosulás teljes megvalósulása idején jóformán semmi kilátás sem lehetett az irodalmi decentralizációs törekvések sikerére. Juhász azonban, aki magányra vágyó természetével nem bírta ki Budapest mozgalmas és gépies légkörét, válságba került: szeresse-e Budapestet, ezt a „nagyvilági dámát”, aki őt „soha nem ölelte, soha nem csókolta”, vagy elvonuljon — költői kedélyének megfelelően — vidékre, a maga csendes, idegnyugtató alföldi vá-

rosába, Szegedre. Az utóbbit választotta. Ez azonban együtt járt a központiságból való kieséssel s azzal, ami ennek természetes következménye volt: nem kerülhetett bele költészetünk homlokterébe, abba az arcvonalba, amelyben tehetsége alapján helye lett volna. Minthogy nem volt harcos egyéniség, természetes, hogy egy új irodalmi központ kialakításában nem lehettek gazdag reményei, annál is inkább nem, mert a szegedi provinciális irodalom kifejlesztésére Mórán és Tömörkényen kívül alig számíthatott befolyásoló tehetségű költő-segítőtársra. Majdnem észrevétlenül kellett dolgoznia, anyagi gondok között félrevonulva, társtalanul, de ez a magányos társatlanság alakította ki benne azt a költői hangnemet és szemléletet, amely irodalomtörténeti jelentőségét minden időkre biztosítja. Ez pedig nem más, mint az a nagy érdeme, hogy irodalmunkban az elsők között volt — s mindjárt a legmagasabb fokú művészettel, — akik egy táji kultúra lantosaivá és harcosaivá szegődtek.

A szegedi tájiságnak, a népies-művészeti Alföld-szemléletnek, a táji hagyományoknak s az alföldi népléleknek leghivatottabb költői kifejezője: az ő költészete. Ha hatós és befolyásoló ereje nem is volt általános, kétségtelen, hogy a nálunk újdonságszámba menő kezdeményezése nem volt egészen közömbös a magyar kultúra egyetemességében.

Természetes, hogy egyéni hajlandóságait új költői célkitűzéseiben sem tagadta meg: táji költészete is tele van melankólikus hangulatokkal, sőt a tájiság költői élményét szerelmi és vallásos ihletélményeivel is össze tudta kapcsolni. Verset írt a Fekete Máriáról szóló szegedi néplegendáról, amit Berczeli Károly misztérium-formában bővített ki. A pusztai hangulatiság mellett legtöbbször történelmi háttérrel is keresett s így vált Szegednek és környékének táji és történelmi költőjévé. Főleg az ősmagyar történelmi emlékek érdekelték, amiben tudvalevőleg ez a táj nagyon bővelkedik. Itt már teljesen elfordult kezdeti passzív magatartásától, a parnasszizmus át-nem-élt divathatásától s teljesen betöltötte irodalmi küldetését. Döntő szerepe volt végleges magyar-, közelebről alföldi jellegűségének a világháború s a forradalom élménye is, ami nagyon kimozdította egocentrikus világszemléletéből s felkeltette benne az egyetemesebb problémák iránt való érdeklődését is. Forradalombeli magatartását üldözte a törvény, de igyekezett megingott lelki egyensúlyában megmagyarázni, hogy elítélt meg-

nyilatkozása ösztönös feljajdulás volt a háború leverése utáni érzelmei közepette. Kezdett ingani költői hite is s már 1919-ben megírta elkészülő fejfájára szomorú-szép búcsúversét: senki volt, költő volt, nem volt sem jó, sem rossz, csak ember volt és fáradt:

*„Mély szürkeségben
Színeket látott,
Magyar volt, költő:
Átkozott, áldott!”*

Régi költői témaköréből lassan-lassan eltűnik a szerelem, mintha azt érezné, hogy a megváltozott világrendben nem illik foglalkozni saját problémáival. Elfelejtette szerelme emlékét, azt is, „milyen volt haja szőkesége”, de azért érezni, hogy keserű kiábrándultságában ezáltal egy igen erős szál szakadt el, amely hozzábilincselte az élethez. A megszabadulás módját nem találta meg: öngyilkossággal próbálkozott — többször is —, de ezek a kísérletek nem jelentettek megoldást. Nehezen érthető, hogy meggyőződött és mélységes vallásossága mellett hogyan gondolhatott erre a „megoldás”-ra. Hiszen az Alföld helyzetének s a magyar sorsnak a jobbrafordulását is isteni beavatkozás után várta s megteremtette a költészeti helyi vallásosságot, aminek örök értékét jelenti „*A tápai Krisztus*”: „*És ki segít már, ha ő nem segít?*”

Költészetének ez az utolsó fázisa elmélyült és formailag is maradandó művészetet képvisel. Egyre ziláltabb lelki állapota, növekvő anyagi gondjai azonban nem engedték meg, hogy ezen a klasszikus és önmagáralálalt fokon megállapodhasson s kiforrja nehezen alakuló tehetségét. Önbizalma is elveszett s hiába harsogta utolsó verseskötetének címe, hogy: „*Fiatalok, még itt vagyok!*” — ez már nem jelentett mást az ő számára sem, mint meddő önszuggesztíót. Még itt volt, fölörölt és kialakulatlan tehetségével együtt, de nem a kusza, bomlottlelkű költő-egyéniség lett volna itt, ha döntő jelentőségű ifjúkori élményei idegrendszerét nem tették volna olyan halálos próbára.

Baráth Ferenc

KÉT ÉJFÉLI MISE

KÖZÉPKORI
LEGENDA

Orleáns környékén emelkedett hajdan, hatalmas erdőtől körülövezve, az a sötét, büszke kastély, amit La Porte várának neveztek.

1076-ban a vár ura, Hervé gróf lakott benne. Zordon tekintetű ember volt, remegett, aki a közelébe került. Szolgái csak térdenállva mertek hozzá szólni és fegyvertársai is féltek tőle. Híres vadász, nagy ivó volt és egyre kalandokat hajhászott. Zsoldjában sok fegyveres lakáj állott, velük vágatott be lován vára körül mintegy száz mértföldes körzetet és jaj volt annak, aki útjába került: megsarcolta az utasokat és azt mondják, ha nem akadt senki a horgára, böszülten tért vissza várába és olyankor jobbágysai néha életükkel is fizettek uruk gyilkos elégedetlenségéért. Igazi zsarnok volt, jobbágysainak elnyomója, szomszédainak örökösen rettegtető veszedelme, a papságnak pedig állandó megbotránkoztatója. Sokszor felhívták rá a királyi igazságszolgáltatás figyelmét.

Címerében ragadozó farkas volt, méltó jelképe ennek az úrnak. Mérhetetlen vagyona volt, melyet ez a rablólovag egyre növelt zsákmányával. A nép átkozta és Kékszakállnak nevezte.

Napközben az állati és emberi vadat kergette, éjszakánként meg szörnyen ordítozott, boldogtalan feleségét pedig egyre kegyetlenebbül alázta meg. Az asszony kegyes volt és szelíd, félénk, s mert nem nagyon szép, a megaláztatások utolsó lépcsőfokáig kellett eljutnia. De akkor a szerencsétlen asszony egy napon elmenekült, karjában leánykájával. Atyjánál talált menedéket, ahol az ő gazságaival túlon túl elfoglalt hóhéra végre békében hagyta.

Mikor egyedül maradtak, a gróf még féktelenebbül vetette bele magát kicsapongásaiba. Így történt, hogy kincseskamrájának ládái sorra megürültek és szegénységében szaporítania kellett vadászkalandjait, hogy általuk biztosíthassa mulatozásait, amikre magának már nem volt több pénze.

Igy határozta el, hogy elrabolja az öreg Mózesnek, az orleánsi gazdag zsidó bankárnak leányát. Hiába kiáltott és sirt a szép Debóra, elragadta őt atyai házából és várának legmagasabb tornyába záratta.

Ezt a tettet kevéssel karácsony előtt követte el Hervé gróf, s elhatározta, hogy bűnös nászt ül a szép zsidó lánnyal, mégpedig Krisztus születésének a napján.

A káplán csodálkozott és megdöbbsen, midőn a gróf megparancsolta neki, hogy a harmadik éjféli mise előtt áldja meg ezt a szentségtörő egyesülést.

Fiatalkor volt a káplán, környékbeli jobbágyfi, gyenge, szinte félénk ember, de valódi apostoli lélek és törhetetlen szív. Soha nem egyezett volna bele az ilyen gyalázatoságba: méltatlankodva utasította vissza ura parancsát és estéről-estére megismétlődtek közöttük a heves drámai jelenetek. Egyik vacsora után, mikor már bőségesen ivott Cyprus hevítő borából, a gróf magához hívatta káplánját és ismét csak rá akarta venni, hogy áldja meg bűnös házasságát.

De mint mindig, e szent ember rendíthetetlen maradt visszautasításában, és a grófot olyan fekete harag kerítette hatalmába, hogy kiáltásaival, fenyegetéseivel és szörnyű gyalázódásaival megremegtette a bástya boltíveit.

Érzéketlenül ez ördögtől megszállott ember előtt, ez ifjú pap magában imádkozott és néma imádságát csak e rövidke mondattal szakította meg újra meg újra: „Non licet!” nem szabad.

Mi történt ekkor?

*

Eljött a karácsony éjszakája. Mindent elkészítettek a házassági szertartáshoz, a szolgák és jobbágyok serege bent szorongott a várkápolnában, mind remegett, megdöbbenésében néma volt és aggodalommal várta a kikerülhetetlen drámát.

Akkor nagyszerű és tragikus párbeszéd folyt le a gróf és káplánja között, a vár egyik távolabbi termében.

— Te pap! — fenyegette dörgő hangon a gróf, — te jobbágyivadék; urad vagyok, megfizetlek, engedelmeskedned kell!

— Csak Istennek tartozom engedelmességgel.

— A te Istened nem élt még az én öreg csúf feleségemmel. Ki akarom cserélni. Ez is bűn? Még ma este egy gazdag és szép lányt akarok . . . Parancsolom: végezd kötelességed: eskess meg!

— Nagyúr, a mi Urunk Jézus mondotta: „Az ember ne oldja fel azt, amit Isten megkötött.

— Te idézed ezt nyomorult! — s hogy a pap szöveget idézett s egy könyvet akart kinyitni, a gróf dühe még határtalanabb lett és így kiáltott:

— Tudod jól, hogy derék nemes ember létemre nem tudok olvasni, most rá akarsz szedni, olyan parancsokat iktatsz a vallásodba, amelyek nincsenek is benne.

— Nem változtatok meg az isteni szavakat, nagyúr: ha nem hiszel nekem, kérdezd meg, miként vélekedik püspökünk, aki Orleánsban irányítja egyházmegyénket, kérdezd meg őt és ugyanazt válaszolja majd, amit én. Ugyanazt, amit az egész Egyház, mert a pápa őszentsége szava tilt el ettől a bűnös cselekedettől, mit ma este véghez akarsz vinni és amit én megtiltok neked, én, Krisztus papja!

— Úgy vélem, te fenyegetődzöl. Felelj, akarsz-e itt meg-
esketni engem a második és harmadik mise között, igen vagy
nem?

— Soha!

— Pestis pusztítson el, mennykő csapjon beléd! . . . Meg-
öllek!

— Tedd azt: a halál nekem mennyország.

— Tüstént ott leszel!

*

Megrendülten, de elhatározásában sziklaszilárdan vonult
vissza a káplán és kemény léptekkel a kápolnába ment. Az
óra közelgett: mindjárt éjfél ütött.

Midőn felöltötte a miseruhát, a sekrestyéből távoztában
a kápolnaajtó felé tekintett és látta, mint telt meg rettegő tö-
meggel: az uraság padjában pedig félelmetes szoborként ott
ült a gróf. Csak egyetlen pillanatra találkozott tekintetük: a
jámorság, hűség, a vértanúság állt ott szemben a kegyetlen
erővel.

A pap lángoló buzgalommal mutatta be első miséjét.
Imádkozott a dúlt lelkű bűnös csodálatos megtéréséért.

Második miséjét az isteni akarat elfogadásáért ajánlotta
fel.

Elmondotta az utolsó imádságokat és az Ite missa est-et
is, mit a hívőkhöz intézett és e szavakban a felséges búcsút
mintegy egyesítette a tökéletes megnyugvással a reá várakozó
vértanúságban.

A gróf már az oltár lépcsőjénél van, felegyenesedik, kar-
ját felemeli, de hirtelen, mintha megdermedne és karja víz-
szahull. . . Vajjon megillette volna-e az istentelent a kegye-
lem? Engedelmeskedik-e végre? . . . Nem. Csak haditervet
változtatott: amit nem érhetett el erőszakkal, most megpró-
bálja igéreteekkel.

Akkor a kápolna mélyéből zűrzavar hangjai ütődnek fe-
léjük. Mintha valakit taszigálnának és valaki fájdalmasan só-
hajtozna. A nagy toronyba vezető boltíves folyosó homályában
női árnyék imbolyog, négy fegyveres vonszolja: s már hallat-
szik a görcsös zokogás. Az öreg Mózes leányát vezették erre.

A gróf most egészen a paphoz fordult:

— De most aztán engedelmeskedj — mondta neki. —
Arany miseruhát adok neked . . . Felszabadítom minden ro-
konodat . . .

— Tartsd meg aranyadat: én nem keresem a földi kin-
ceket. Az én rokonaim pedig csak arra a szabadságra vágy-
nak, amely az Isten gyermekeié . . . Neked kell engedelmes-
kedned, Nagyúr . . . Vesd magad alá az Egyház törvényének;
hívd vissza tiszteletreméltó nődöt, és az Úr az irgalmasság
napján megbocsátja minden vétkeidet.

— Vétkeimet, nyomorult! . . . Ezeket a szavakat kardom-

mal forrasztom torkodra. Hallgass, engedelmeskedj, vagy töm mindjárt átvágja a szívedet!

— Öld meg a papot az oltárnál: hadd egyesüljön az élő Istennel, aki a bűnösök megváltásáért jött a földre, és te, rablólovag, te a halál angyalának hatalmába kerülsz!

— Nyomorult ebfi! — a kard rázúdult a papra és az végigvágódott az oltár lépcsőjén, ezt mondva: „Deus, ab homine iniquo et doloso erue me!”

A borzalom és felháborodás hatalmas kiáltása tört fel minden jelenlévő torkából.

De a gróf alig hallja ezt. A rémülettől szinte megkövül, amint látja a földön folyó vérpatakat, furcsa hangon mondja: „Milyen nagy ez az ember.” Aztán hirtelen, hogy e lidércnyomás nem győtri többé, hátat fordít, szétvág a tömegben, mely magától is lehúzódik útjából, öles léptekkel eléri a kápolna kis ajtaját és eltűnik az éjszakában.

Orléans ura a gyilkos üldözésére küldte katonáit, kik jó darabon követték a nyomát dél felé, de a mocsaras vidéken már nem üldözhatték többé.

Deborát, a szép zsidó lányt visszaadták apjának; a grófné visszatért kastélyába leányával, és az idő múlt, a borzalmas szomorújáték emlékének terhével, melyről suttogva meséltek esténként a kunyhókban.

Tíz esztendővel később pontosan ugyanazon a napon, karácsony éjszakáján, egy öreg pap éppen befejezte második éjféli miséjét a vár kápolnájában, Semmi sem változott ott. A jelenlevők ugyan kissé megöregedtek, egyesek hiányoztak is, mások, fiatalabbak pótolták őket, az urasági padban pedig a grófné térdelt leányával ugyanazon a helyen, ahol egykor az átkozott Hervé zordon alakja sötétedett.

A pap megegyeszer, utoljára kifordult, megáldja a térdelő híveket, és ime a tömegben moraj támad. Különös aggastyán lép be; csuklyáján kötélövet visel a szent olvasóval. Meztelen lába vérzik, jobbájában pedig, erősen a melléhez szorítva, drágakövekkel ékes arany ereklyetartó van . . . „Ki ez? Ki ez? Minő hasonlatosság! . . . Ez a cafatos aggastyán vajjon nem a gróf-e?”

Valóban ő az. Kínosan vánszorog az oltárhoz, ott lehull a lépcsőre, melyen még ott látszik áldozatának a vére.

— Atyám, — mondotta — és te hűséges nép, hallgassátok meg egy ezerszer bűnös vallomását.

S ő akkor elmesélte fájdalmas kálvária-járását.

Úgy menekült el, mint valami őrült, vaktába rohant a nagyvilágnak, de aztán mégis elhatározta, hogy a Szentatya lábához veti magát a Lateráni palotában, és megvallja bűnét VII. Gergelynek. A pápa mielőtt feloldotta volna, megparancsolta neki, hogy háromszor zárándokoljon el Jeruzsálembe.

Végigkoldulta az utat, két ízben zokogta el vétkeit és sebezte homlokát Krisztus sziklasírján. A gyalázatos török kegyetlenül bánt vele; igazságtalanul ütötte; égő vassal jelölte

meg, de ő minden megaláztatást elvállalt addig a napig, míg harmadszor is visszatért Jeruzsálembe, és akkor a hitetlenek fogságába esett, akik meztelenül ló farkára kötötték és úgy vitték őt végig a kálvária-úton a vesztőhelyre. Flandria nemmes grófja mentette meg, kifizetvén érte váltságdíját és ő futott, hogy a Szent Sír kriptájában leborulhasson, és amint homlokát a márványra hajtotta, mely a Megváltó testét borította, egyszerre csak érezte, amint a hideg kő meglágyul. Vajjon nem ez volt-e az irgalmasság, a végül elnyert bocsánat jele.

Ő másik bizonyosságért is könyörgött.

Akkor, ahogy szenvedélyesen megcsókolta a megszentelt kőlapot, egy márványdarabka levált róla, mit ajka között tartott.

Határtalan szeretettel és hálával vitte el kincsét, az isteni kegyelem drága bizonyágát.

Rengeteg kaland és kegyetlen viszontagság után újra Rómába ért, erejében megfogyatkozva, és ott az új pápa, III. Győző megerősítette az Isten bocsánatát, midőn felmentő iratot adott neki. Azonfelül arany ereklyetartóval ajándékozta meg, melybe a Sír darabkáját, az Igazi Kereszt szilánkját tette.

Az Alpokban szakadékba zuhant, de végül is Párisba ért, ahol Fülöp király felfüggesztette elítélését.

— S most — folytatta a gróf — rajtatok a sor, én népem, ti derék emberek, akik remegtetek méltatlan zsarnokságom alatt, akiket megbotránkoztattam gazságaimmal, rajtatok a sor, hogy feloldozzatok engem. Ha ti visszautasítjátok a bocsánatot, miért most alázatosan könyörgök, vissza kell térnem Jeruzsálembe, ahol biztosan elveszek.

Látva urát, ki ily nyomorúságos sorsra jutott, a nép leterdelt és sírt. Az imádságok az ég felé törtek, a jámborság imái, a hála imái. Magasztalták az Urat irgalmasságáért és az Isteni Kegyelem szétáradt a hívők seregén.

— A vérnyom eltűnt! — kiáltotta az a gyermek, aki az oltár mellett állt.

Valóban, e tragikus lépcsőfokok, melyek oly sokáig hordozták az ártatlanul kiontott vér bosszúért kiáltó nyomát, most visszanyerték eredeti tisztaságukat.

„Csoda, csoda! A mi szegény urunk bocsánatot nyert!”

A grófné segítette fel a bűnbánó vándort. Egymás karjába omoltak.

Néhány évvel később a gróf szentként halt meg a kereszties hadjáratok során egyik csatában, melyben igen bátran hadakozott.

Dénes Tibor fordítása.

HODINKA LÁSZLÓ:

HUYSMANS, A SZÁZADFORDULÓ MISZTIKUSA

Az újabb francia regényirodalomban a legkiválóbb misztikum-kutató *Huysmans* volt. A miszticizmus célját abban látta, hogy a misztikus lélek adjon számot a benne végbenő szent és titokzatos folyamatokról, próbálja meg a benne bizonyos fokig megjelenő, a beavatottak számára hozzáférhetetlen Istent érzékelhetővé tenni, kifejezni. Szerinte ez lehetséges, ő a misztikát nem találja olyan nehéznek és megfoghatatlannak, s már ebben lényegesen különbözik az orthodox teológiai állásponttól. A nehézséget nem abban látja, hogy a misztikus élmény előttünk ritkán megnyíló, nagy és szent folyamat, hanem abban, hogy az ezzel foglalkozók nem eléggé, nem igazi misztikusok, s a kifejezés ezért nem sikerült nekik. Ő tehát a miszticizmusban elsősorban a különöst, a természetfölöttit hangsúlyozza, nem pedig a rendkívüliséget. A francia irodalmi és szellemi életben a múlt század vége felé újraéledt misztika iránti széleskörű érdeklődést nagy örömmel üdvözlí, de ebben csak a mélyebb hitélet fejlesztő kovácsát látja. A miszticizmus irodalmi tárgyalásában is a maga szerepét hitvédő jellegűnek tartja, meg akarja mutatni nagy elődjének és mesterének, Zolának és Charcot-nak, hogy a bennünket körülvevő élet még mindig mennyire misztérium, mennyire megmagyarázhatatlan. Egész pályáját és a miszticizmussal szemben elfoglalt álláspontját tekintve, középkori léleknek mondhatjuk őt; nagy emberi és írói sorsfordulata után is mily sokban hasonlított a középkor és különösen a XII. század szerzeteseihez, kik a misztikum felé hajló lelkük felületén is megőrizték a középkori ember különös szabad lelkiségét. Langlois ezt a miszticizmus és a „libertinage” keverékének nevezi. Huysmans a miszticizmust tehát csak irodalmi tárgynak fogta fel, melynek tanulmányozásába merült. Másrészt pedig ezt a kedvenc studiumát ajánlotta fel Istennek, mint bűneiért való elégtételt. Ily értelemben misztikusnak tartotta saját magát is; egyik életírója szerint nyilvánvaló öröm gyulladt ki szemeiben, ha magát misztikusnak hallotta nevezni.

Ha Isten nem is mutatta meg neki magát oly nagy mértékben, mint az igazi nagy misztikusoknak, de bizonyos kegyelmi jeleket, részleges megvilágosodást nem lehet kétségbevonunk életében. Ezeket főhősének, Durtalnak vallásos vi-

lágában elemzi. Így többször mondja, hogy időnként érezte a kegyelem hathatós munkáját lelkében: Isten tudtára adta, hogy meghallgatta. Az imádságra való erős belső szükségén kívül egy láthatatlan, alig érezhető érintés volt ez, Isten folytatólagos hívása, melyet lélekzetfojtva figyelt belsejében. Néha erősbödött e titokzatos belső érintés s többé-kevésbé erős érzelmi velejárók is kísérték.

A legnagyobb hévvel száll síkra a misztikus állapotok felé való törekvés és az értük hevülő vágy mellett. Megtérése utáni egész életművében valóságos propagandát csinált minden vonatkozásban a miszticizmusnak. Támadóinak is válasszolja, hogy életének célja ezután mindig csak az lesz, hogy a misztika útjain mind feljebb emelkedjék. Ő tehát az aszkézis és a misztika között csupán fokozati különbséget látott, s ebben megint alapjában tér el a teológiai felfogástól. Ezen álláspont szerint a misztikus kegyelmi állapot elérése földi életünknek egyetlen célja, erre minden jó vallásos embernek törekednie kell, s ha előkészülete jó, normális dolognak tartják, hogy Isten őt oda is emeli. Huysmans azt vallotta, hogy bármiféle kegyelem első forrása a nagy szívtisztaság, a gonosz hajlamok elfojtása. E célból igen nehéz és állandó munkára, lankadatlan összeszedettségre van szükség. Ezt a harcot hevíti és erősíti a vágy, hogy sokat próbált és a küzdelmekben elcsigázott lélek elérjen az óhajtott célhoz, a misztikus kegyelmekhez. Szerinte ezt nemcsak a szentek érhetik el, hanem a lélek igen nagy áldozatával bárki misztikussá válhatik. A misztikus orchidea-virág azonban nem nyílik ki egyik napról a másikra, hosszú, fáradságos, lemondásokkal teli életnek kell azt megérlelnie. Ő maga is eleinte minden nehézségtől visszariad, vagyis abba a hibába esik, hogy a vágy pusztán óhaj, meddő várakozás marad. Ebbe kapcsolódik bele az az intellektuális attitűd, mely sohasem hagyja el teljesen s mely a misztikában is csak irodalmi témát talál. Különösen eleinte látszik műveiben a sok küszködés: megszerezhetné a misztikus kegyelmeket, de neki magának kellene erős munkával hozzálátnia. Olyasféle állapot ez, mintha egy ablakból vizsgálná a jelenségeket, rokonszenvvvel, sőt sokszor sóvárogva is, de különösen eleinte, nagy nehezére esik neki magának is leszállnia onnan. Kevesen voltak oly szentimentálisan beállítva a vallás igazságai felé, mint épen Huysmans. De szentimentalizmusra, tépelődésre és boncolgatásra hajlamos lényében ott volt a kritizálás, filozofálgatás kényszere is. Nem fogadott el semmit anélkül, hogy előbb gondosan le ne mérte volna értelmének mérlegén. És épen ez gátolta őt abban, hogy felszínre engedje a misztikus egyesülésre Isten kegyelmén kívül szükséges spontán érzelmeket is. Gondolatait módszeresen rendszerezi, csoportosítja, pedig maga is érzi, hogy ez a lelki beállítottság itt nem helyénvaló, itt hinni kellene Isten különleges kegyelmében. A rendszerető elme uralkodik a szomjazó, de magát teljesen átadni nem tudó szív felett. Kételkedésén át-

átvilágít a fénysugár, mely a szeretet és az odaadás mellett megvilágítja előtte az utat, de mindig győz az erőlködés. Pedig önmaga is tudatosítja, hogy a nehezen szerzett aszkézis állapotaiból felemelkedve, az Istentől kapott misztikus kegyelmek feleslegessé teszik az ész munkáját. Jól mondja neki lelki-atyja: mindig meg akarja győzni magát, hogy nem gondolkozik eléggé e kegyelmeken, s éppen ez az állandó elmélkedés töri meg a kegyelemteljes hit lendületét.

E nyugtalanító, vágyódó keresések miatt nem találta helyét rendes napi elfoglaltságai, irodalmi tervei között: nyugtalanító, vágyódó keresés vezette Isten felé. Tépelődő és lassú, nagy és nehéz erő kifejtésekre szinte képtelen természete sok akadályt gördített a felfelé való haladás útjába. De Isten jobban hívta őt, mint mást, mégis kiválasztottját látta benne, kit a miszticizmus iránti lángoló szeretete és heve is méltóvá tett arra, hogy bizonyos misztikus élményekben legyen része. A szemlélődő életre elhivatottnak sokszor még több megpróbáltatás jut osztályrészül, mint azoknak, kik csak a maguk erejéből haladnak fölfelé. Az alsó misztikus fokokor: Isten kegyelme mellett az öntevékenység még csak lassan, fokozatosan vonul vissza, még mindig nagyon sok a saját tenni-valója: az erények hősie, nagyobb mértékben való megtartása. Különleges ajándékok segítik ugyan a lelket, de éppolyan mértékben jelentkeznek a gátló tényezők is, melyek oly nehezé teszik az Isten elérését. Egyik ilyen nagy próbája volt Huysmansnak éppen az Isten hangjának a meghallása. Mily nehezen értette meg, hogy mit is kell tulajdonképpen cselekednie! Nem tudta magát elszánni arra, hogy lelkéből Istenhez méltó hajlékot alakítson. Habozó és tépelődő lelkébe Isten öntötte ezt a vele és munkájával szemben való bizalmatlanságot is, mint megpróbáltatást. Nem kímélte meg a kételytől sem: igaz-e, hogy Istennek különleges kegyelme kitüntetésre méltatja őt. Kétkedik abban is, hogy érdemes-e fölfáldozni kényelmes, független, szabad életét oly cél elérésére vagy megközelítésére, ahol esetleg csak végleges kiábrándulás várja? A kishitűség tartja hatalmában, nagyon nagyoknak látja az áldozatokat, melyeket végre kell hajtania az Istenhez való fordulás érdekében. Elevenen érzi a bűnös ember örök kettéhasadását a jó és rossz irányában, ez szinte legnagyobb és állandó kísértése. Tehetetlenség érzése kínozza, képtelen belső sugallatait követve, azokat végre valóra is váltani. Majd gyenge természetének másik átka, a hiúság és a gőg csábításai kerítik hatalmukba és vetik mindig vissza a földön elérhető Isten-látás felé tartó nagy harcában. Különös megpróbáltatása a reménytelenség is. Azonnal elesügged, amint valami akadályt érez. Az önbizalom hiánya nagyon sok szép lelki terve valóráváltását hiúsítja meg. Igen erősek az ösztönei ellen való támadások is, különösen eleinte igen sokat kell ezek ellen harcolnia. Innen az a Huysmans utolsó művein átárado különös, mély férfiúi fájdalomosság, amit nem tud ellep-

lezni annyiszor hangoztatott keserű, szatirikus humora sem. Ez csak még jobban fokozza érzékenységét, mellyel az érzelmi fölindulások után beleesik a spleenes unalom és szomorú kietlenség állapotába. A kietlenség e nyomasztó érzését semmiféle fölbuzdulással sem tudja távoltartani lelkéből. Mint a jég, úgy fagyasztja meg minden imakísérlet belső hevét az a különös szárazság. A misztikusok számára küldött kísértések közül gyakori és fájdalmas az az érzés, hogy Isten visszavonult a lélektől. Ilyenkor kétszeresen támad fel érzékeny lelkének minden nyugtalansága; a lélek mint egy sötét szobában, egy helyen keres. A hirtelen beállott lelki csendben megtörik minden lendület rugalmassága. Sokszor tudatosítja, hogy a kísértések hozzátartoznak a tökéletesedéshez, ezek nélkül nem lehet győzni. Próbál megnyugodni abban, hogy a küldött megpróbáltatásoknak az a szerepe, hogy a lélek alázatosságát fokozzák, nem pedig, hogy túlzott nyugtalanságot keltsenek.

Igen nagy szerepet juttat Huysmans a lelki életben a gonosz léleknek. Még katolikusnak nevezett korszaka előtt leszögezi idevonatkozó álláspontját: hisz a sátán valóságos létezésében, vagy legalább is majdnem bizonyosnak tartja. Isten a misztikára hivatott kiválasztottjainak életében is szerepet ad a sátánnak, hogy az akaratlanul is az ő terveit szolgálja: ő a kísértéseknek állandó élesztője, minden erejével azt próbálja, hogy a lelket újra gonosz hajlamai felé vezesse vissza. Huysmans a sátán munkáját szellemesen a várostrommal hasonlítja össze. A felzaklatott lélek horizontján sötét pontok gyanánt jelennek meg az előreküldött kísértések, melyek jelzik a bekövetkező veszélyt, felkészítik a lelket a harcra. Szerinte a sátán első fegyvere, mely a leghatékonyabb szokott lenni, a skrupulusok küldése; ezek sokkal inkább remegésben tartják a vergődő lelket, mint a súlyos kísértések, mert az aggályok teljesen szétterjednek a lelken, s a szívós ördögi munka eredményeképpen egészen elporhanyósítják az ellenállást. Csak ezután lép előtérbe a sátán, mint egy hóhér, szinte ellenőrző, hogy segédei teljesítették-e előzetes parancsait? Huysmans is hangsúlyozza, hogy nem lehet biztos eszközökkel számot adni arról a titokzatos eljárásról, melynek folyamán az ördög a lélekben kárhózatos működését végzi. Valami különös belső remegés adja csak hírül, hogy a sátán dolgozik a lélekben. Érdekes megállapítása: minél inkább tudatosítja a megszállott lélek a gonosz jelenlétét, e tudósítás eredményeképpen az mindinkább visszahúzódik.

William James és mások szerint csak a gyors, villámszerű megtérés érdemli meg a misztikus szót, amikor valósággal rászakad a megtérőre az igazi fény, Isten által küldött belső megvilágosodás hirtelen úton löki el eddigi életétől. A saját erővel, lassú elhatározásokkal kiépített és kétségeken át vajudva beteljesedő átalakulást nem tartják misztikusnak; mondjuk Tolsztoj és Papini ismert Istent-megtalálásától elvitatják e jelzőt. Pedig például Huysmansnak, ennek az

oly messziről Isten felé kúszó, annyi kétségtől marcangolt léleknek a megtérése sem volt csupán az ő munkája. Ha kellett is hozzá rengeteg akarat és kitartás, a bűntől a kegyelemig vezető lépcsőn, mégsem kétséges, hogy ezt egyedül nem bírta volna, ha Isten nem választotta volna ki őt arra, hogy sajátos, misztikus úton magához emelje. Huysmans esetében nem a kegyelem villámcapásszerű munkájáról van szó, mint egykor a damaszkuszi úton, őt nem egyszerre sújtotta le az Istentől való áthatottság, hanem Isten kegyelmétől segítve, az ő lassú és kitartó jószándékú munkája során, a kettő harmonikus együttműködésével. Még ilyen dolgokban is önmagát levetkőzni nem tudó stílusára jellemző példa az a hasonlata, amikor megtérését a gyomor emésztéséhez hasonlítja, mely szintén bennünk folyik le, mégis úgy, hogy tudunkon kívül is kénytelenek vagyunk rá, de a folyamatot meg nem akaszthatjuk, legfeljebb kedvező feltételek teremtetésével elősegíthetjük. Ismeretes az a vita, melyet a realizmus nagy regényírójának meglepő megtérése annak idején felidézett. Sokan az ő lelki fordulását is, mint a századutó és századforduló oly sok konvertitájának esetét, mint ügyesen táltalt irodalmi reklám-eseménynek tekintették. Kétségtelen, hogy különös egyéniségének bizonyos jellemvonásai természetesen később sem maradtak el. De azért az őszinteség hiánya túlzott vád; Huysmans rejtetett igazán és őszintén bűnbánó lelket különöségei mögé is. Egész további élete és szent türelemmel viselt nagy szenvedései is az őszinte bűnbánat mellett szólnak.

A megtérése előtti bűnös élete fölött való szomorúság jellemző vonása marad lelkének később is. A fellángolások, lelkesedések és örömöök akkor is csak pillanatnyiak maradnak, a mélyen mindig szomorúság marad s e kettő keveredése adja Huysmans igazi lelki képét. Az egész világot inkább fájdalmas oldaláról nézi s olykor egészen könyörtelenül állapítja meg, mennyire hatalmaskodik a rossz a jó fölött. Az áldozat nagy dogmatikai mélységű tanát vallja és a misztika egyik legszebb és legnagyobb törvényének tartja. Irigylit az igazi misztikus lelkeket, akiknek Isten megengedi, hogy bűnöket és értük járó szenvedéseket vállaljanak, ezen elnyert fájdalmak és szenvedések által közelebb juthassanak Istenükhöz. Saját megtérésekor is tudja, hogy ismeretlen szent lelkek segítségére siettek imatöbbletükkel és segítség gyanánt átvették szenvedései egy részét, melyeken ő nem tudott győzni.

A misztikáról való felfogásának ismeretében teljesen megérthetjük azt a tényt, hogy ő a művészetet és annak minden megnyilvánulását szinte csak a misztikával való kapcsolataiban látta. Hálát adott Istennek, aki megengedte neki, hogy a misztika bámulója és tudósa lehet a művészetek terén is. Három területen fogta meg őt különösen az egyházi művészet: az építészetben a gótika és a román, a muzsikában a gregórián ének és az irodalomban a nagy misztikusok. Sze-

rinte az egyházi művészet különösen a középkorban valóságos letéteményese a misztikának; a részben névtelenül maradt misztikusok egyházművészeti alkotásaikban próbálták idevonatkozó élményeiket kifejezni.

A zene is olyan tényező, mely elősegíti a misztikumra hajló és e kegyelemmel különben is ellátott lelket az ilyen állapotok felé való törekvésében. Huysmansnál is kétségtelen, hogy misztikus megtérésében, Isten e titkos tervének végrehajtásában igen nagy szerep jutott a zenének is. Meglepő az a mély benyomás, melyet a zene az ő érzékeny lelkében keltett, és az a képesség, mellyel az idegeire ható zenei benyomásokat azonnal tudatos kritikává tudta szavakba önteni. Itt is teljesen vizuális volt, zeneszemlélete nem annyira technikus, mint inkább teljesen esztétikai és szentimentális. Zenei érzékenysége is egy eszköz volt, melyet Isten tőlünk nehezen érthető módon felhasznált arra, hogy lelkébe öntve, közel hozza és fölemelje magához.

A templomi hangulat és az Isten házának áhítatában annál jobban hat a lélekre az egyházi zene misztikus kapcsolat létrehozó hatása. A katedrálisok gótikus oszlopainak láttára előtör Huysmans lelkéből a hasonlat, mely a szentek egységét hirdető szentmise alatt úgy húzza felfelé lelkét, mint egy ellenállhatatlan és szemmel-füllel alig követhető gejzír oszlopa. Hosszú és alapos gondolatmenetekben foglalkozik a gótika és a gregórián zene kapcsolataival és az egyik iránt való nagy érdeklődését átviszi a másikra: szerinte egyszerre gyakorolják lelkében ugyanazt a megindító hatást a templom és a zene. Az ő mindenre oly könnyen vibráló érzékenysége a zene hangjain keresztül fogja fel a szentmise értelmét és egyes részeinek jelentőségét. A mise alatti egyházi zene és ének igen nagy mértékben élesztik lelkében a misztikus örömet, mely ilyenkor szinte túláradva csap az Isten felé. Persze e hatás még nem idéz elő misztikus állapotot, ahhoz kell, hogy meglegyen a kiválasztottság s akkor erősíti a misztikus érzéseket a zene hatalma is.

Ugyanígy volt a templomokkal is, melyeket ő miszticizmusát színező és elősegítő tényezőnek tartott. E megszentelt hely az igazi termő talaj, hol a misztikus állapotok megnyilvánulhatnak, itt kerül a lélek olyan állapotokba, melyekben elsősorban juthat kapcsolatba vagy közvetlen érintkezésbe Istennel. Vele szünetelt adományával, a templomok iránti nagy lelkesedésével el sem tudja képzelni, hogyan lehet ezeket hideg szemmel, nem teljes önátadással szemlélni. Műveiben rengeteg az utalás a templomoknak reá tett mély, lelkét átjáró és felfelé emelő hatásáról, mit ő misztikus érzései fokokójának tartott. Csodálatosan szép leíró és élvezhető oldalak ezek, nem is szólva a chartresi és lourdesi templomokról, melyeknek egész köteteket szentelt. A világhíres chartresi katedrálisról szóló híres könyve nem más, mint a liturgikus szimbolika elemzése; minden jelentéktelen faragványnak, a

misében pedig minden mozdulatnak szimbolikus, misztikus jelentése van, mely mindig érezteti, hogy Isten mindenhol jelen van. Élete második felében írt könyveinek ez oldalairól már nem a naturalizmus gúnyolódó, szkeptikus, hideg regényírójának vonásai tűnnek elénk, hanem a századforduló misztikusnak nevezhető Huysmansának új arca, mely már csak Isten felé néz.

Hodinka László

TAKÁTS GYULA :

ALKONYI BEREK

Holdkeltével megjöttek a gémek.
A fűzfák fölött szálltak csendesen.
Puskával kézben álltam a sás közt,
és imígy szóltam hozzád: Kedvesem,
látod, mint eveznek párosával?
Úgy úsznak, mint két csónak a fénybe,
és lásd, páros puskámon a cső is,
és sivítva száll sörétje az égre!
Volt gém, nincs gém. Így szólna a fűzfa.
A dörrenés a nád közt csuklana . . .
Jer, a széna illatot terít ránk,
Kinn anyádék már szólítnak haza.

LÁTSZAT ÉS VALÓSÁG

HOZZÁSZÓLÁS A BABITS-SORHOZ. „A víz simán gyűrűzött, mint a márvány“. A nagy költő minden sora megéri, hogy értékéért vitába szálljunk, mert mint a multkori jegyzet írója mondja: „a vers megragadása valami mulandónak, megörökítése egy jelenségnek, hangulatnak, látomásnak“, tehát a szellem drága gyümölcse. Az idézett versor is ily tiszta poézis, amely világosan rajzolja meg egy jelenség képét és oly klasszikus tömörséggel ad öröklétet egy futó hangulatnak, hogy csak azt nem értem, mint okozhat egyszerű értelme a kritikus olvasónak fej-törést.

Ha a víz tükre sima, akkor az ily sima viziükör gyűrűhullámainak felülete is sima lesz, mint a csiszolt márvány. Az ily sima gyűrűhullám, amelynek felületét nem töri meg parányi hullámok fodrozása azonkívül más hasonlatosságot is mutat a csiszolt márvánnyal. A nemes márvány csiszolt felülete ugyanis kristályosan áttetsző s ragyogása halk derengésszerűen hatol fel a márványtömb belseje felé. A *sima* felületű gyűrűhullám formáit is derengő fény világítja át és maguknak a hullámoknak formai szépsége is rokon a simára munkált márványplasztika szépségével. És éppen az az ily gyűrűhullámok szépségének hangulati varázsa, hogy míg szabályos formájuk a megmásíthatatlan szabályosság kötöttségét érzékelteti, ugyanakkor a mozgás gyűrűzése ezt a szinte ünnepélyes kötöttséget játékká oldja föl. Aki e játékban csak egyszer is gyönyörködött, akár csendes vízparton állva, akár a kút vagy csak a dézsza sima viziükrére kavicsot ejtve, az tudja, hogy erről az élményről nehéz volna találóbbat és lélekbetalálóbbat mondani,

mint aminők Babits szépen szóló szavai: „a víz simán gyűrűzött, mint a márvány“.

Somogyi Antal.

EGY MODERN HOLBEIN METSZET. „A mindig tudott halál az ember hősiessége és tisztasága: hogyan lehetne gyáva és gonosz az, aki mindig a halál szemeinek frissességében van? Akik kézenfogva járnak a halállal, azok nagyon jók és nagyon szánják az embereket. Minden múlhatatlan a készülő halál gesztusa.“ Szabó Dezső jegyzetei között található ez a ritkaság szép gondolat. Mikor először olvastam, az volt az érzésem: egy modern Holbein metszet — prózában.

Azok, akik kezdettől fogva olvassák a Vigiliát, ismerik Szönyi István csodálatos ígétű festményét, a „Zebegényi temetés“-t. Az 1936. évi II. kötetben, egy vonatkozó cikk kapcsán, „szürke“ műmelléklet. — Mikor ezt a képet először néztem, az volt az érzésem, egy ballada, melyet csupán toll helyett ecset ír...

Ez a két élmény vezette tollamat, amikor a Fehér Buda záródíszét írtam.

„Tévednek, akik azt hiszik, hogy a szimbolum csak valamely gondolat kifejezése: ellenkezőleg, a szimbolum az elsődleges lelki tény és a gondolat csak gyenge kifejezése a szimbolumnak“.

Babitsnak ez az irodalmi problémák boncolása során leírt meg-látása pedig most vezetí tollamat, mikor a Fehér Buda záródíszéhez néhány sor magyarázatot fűzök.

Mert valóban: a szimbolum az élet alapérzése, melyet gondolatokkal topogunk körül. De a nap

valóság azért, ha nem is tudunk belétekinteni; s van kormozott üveg, mely menti a látszatot.

„Jó gyakorlat a nap üres vagy ündök óráiban úgy tekinteni mindenre, a könyvszekrényre vagy piszkavasra, mintha most mentettük volna őket a süllyedő hajóról a magányos szigetre“. Jellemző chestertoni gondolat-szikra, gyulékony anyagra érve nagy tüzet ébreszt. Akiket szeretünk, még jobban megszeretjük, ha a halál arcának mosolyában pillantjuk meg őket. Az aggodalom: a szeretett lény halálárnyékba vonása képzeletvilágunkban. Tükörképe annak az érzésnek, amelyben a rég eltemetett szeretteink továbbra is velünk élnek. De: milyen érzés szállna meg egy Dante-tisztelet, ha egyszer csak a tudott valóság fényében s nem a lázalom hallucinációjában jelenne meg előtte Dante? Nehéz lenne megközelíteni írásban ezt az érzést, de ebben az érzésben tettem el írásomban azokat a nagy magyar géniuszokat, akik ma még itt élnek közöttünk.

Van mitosz, mely a mese aranytollú madarának szárnyaival a multat verdesi körül; s van mitosz, melyből, mint mustármagból, a jövő fája hajt ki. S csak egyszer álmodjuk meg a jövő színeit, mélytitkú hallgatásának neszeit: úgy fogjuk azontúl látni a márt, mint sírjából kelő víziót. S látni fogjuk századok távlatában leszüremlett lényegöt, lelkét.

Amikor Kodályt láttam a karasteri emelvényen, amint a zenekarerdőt végigborzongatta varázspálcája, amikor Bartókot láttam óriássá nőni a zongora orgonasípjai fölött: mindig a halál árnyékában láttam őket, századok mitikus távlatában. S mikor eszméltem, hogy ők valóban is valóbbak előttem: ez nem hallucináció, hanem a tudott valóság fénye volt. S majdnem annyi: látni a nagy Dantét, amint századok kriptájából a je-

len valóságába lép s előttünk jár, kel, beszél.

A sírkő: monumentum, mely munkára sarkal. Minden géniusz, mikor nagy alkotás fogan lelke méhében: siremlékéhez cipel követ. A magyar élet a halál arca előtt folyik, természetesen, hogy a magyar géniusz mindennél jobban „sírkő építő“. — Németh László a Tanu utolsó számában írja, hogy sorskérdésekkel nem foglalkozik többé. Apolló immár nem csak nyilazza, de sugallja is: emberből művész lett. Szülőföldjének diófája, mint koporsó kínálta meg: így lett prófétából költő. — Szabó Dezső is a halál folytonos közelségében él. (Nem beszélék Adyról, aki a Halál rokona s Prohászkaról, akinek transzcendentális világa a legyőzött halál).

Talán néhány olvasó arra gondol, hogy épp Szabó Dezső fellevenítése nem a leghelyesebb, hisz Prohászkaról, Szekfüről és Babitsról írt gondolatai nagyon is nyomja a szívét. De aki ismeri a történeti magyar műveltségi fókuszok roppant végleteit s tudja azt is, hogy „e végletek egymástól oly élesen elkülönülő irodalmi termékei időjártával szimbolikus értékekké válnak s késő korok tudatában egymást színezve keresik és el is érik az összebékülést“ (Horváth János), — az nyugodt szívvel emlékezik a jövő távlatából észrevehetetlen hangzavarok fölé.

Szabó Dezsőben még ki nem bányászott, fel nem tárt értékeket látok, amelyek épp a katolicizmust — elsősorban a magyar katolicizmust — fogják gazdagítani, ha napvilágra kerülnek. Amilyen jogon egy Karintyban vagy Kosztolányiban kereshetjük a katolikumot, ilyen jogon ideje lesz Szabó Dezsőt is felmérni, abban a szellemben, ahogy Prohászka kívánta munkánk végzését. Fokozottabb ütemű világban fokozottabb munkát kell végeznünk: „mely méltányolni tudja s

szívesen átveszi, ami jó, bárhonnan jön is az, akár hívó, akár hitetlen részéről. Ez a lefoglalás sohasem árt. Látszik a történelemből, hogy mindannyiszor új kultúra támadt a kereszténység körében, valahányszor sikerült neki lefoglalnia a korszaknak sajátos kultúrelemeit, — így történt ez az egyházatyák korában, így a XII. században s a reneszánszban; így kell történnie annak ma is.“

„A haláltól terhes ember megölelte a földet s onnan felfakadt a góthika: a halál őserdeje“ — ezt Szabó Dezső írta le közel két évtizede. S ez is az ő gondolata: „Oh ti, kik a jövő felé mentek, régi hiteknél hitebb hittel, a középkortól tanuljátok el azt, ami mindig ember.“

Egy új történelmi góthika, egy új középkor előtt állva megdöbbenéssel kell néznünk ennek a katolicizmustól magát annyira idegennek vallott géniusznak gondolat-szilánkjait, melyek nála egységbe sohasem állva szúrnak az égnek, mint árva kopjafák. Egész életében azonban egy csodálatos haláltánc vízióját látom s egy hatalmas modern Holbein „freskó“ az, amit köszönök neki s amit köszönhet az egész megújhódó magyar katolicizmus.

Demény János

EGY KODÁLY-ÜNNEP volt december elsején este a Vigadóban, a *Népművelési Bizottság* hangverseny-sorozatának keretében. Kodály gyermek-kórusai közül került előadásra jónéhány ékes, szebbnél-szebb darab s elhangzott Kodály egy ifjúkori, csupa-hangulat műve, a *Nyári este* és legutóbbi prófétikus szárnyalású alkotása, a *Budavári Te Deum* — a szerző vezényletével.

Kiváló zenetudósunk, *Molnár Antal* írja Kodály gyermek-kórusairól, hogy mélysegüket gazdag szimbolikájuk és állandó alaphangjuk: az életteljes szeretet adja meg, — „nemcsak a gyermek mágikus világát fönntartó

ösztönszeretetet, hanem a művész mély emberi szeretete is a gyermek iránt“.

Valóban: nincs zenegéniusz, aki oly folytonos szeretettel kísérné népe ifjúságának életét, mint Kodály. Nincs zenegéniusz Kodályon kívül — talán Bartókot és Bacht kivéve —, aki kifejezetten gyermekek számára írt volna zenműveket, melyek emellett a zeneirodalom legegyetemesebb s legtisztább alkotásai között foglalhatnak helyet.

Mert jól tudja Kodály azt, amit Szabó Dezső fogalmazott meg így: „Azok: akik együtt vannak a dal és ritmus legmélyebb emberségében, az emberi fájás és öröm legbelsőbb formájában: könnyen egymásra találnak az élet más terein is“. Tudja jól, hogy ez az egymásratalálás az, amely az egységes, osztatlan magyar jövő alapjának záloga.

És talán a lelkes iskolás leányok és fiúk is érzik ezt, akik nagyszerű nevelőikkel együtt ez-alkalommal is ünneplő szeretettel övezték az örök magyarságban újarcú és talán boldogabb sorsú — ifjúság nagy nevelőjét.

A *Nyári este* Kodály ifjúkori műve, egy nagy lélek szárnyrontása szárnyalás előtt. Mélázó szólamaiban a paraszti nyár íze. Örök nyári titok, mely nem hull koporsóba vissza, mint Adynál, a megfajítás előtt.

Mert ime a titok megoldása: a *Budavári Te Deum* több, mint rendkívüli jelentőségű művészi alkotás. Latin szövegében a latinítás felszabadító erejét, a magyarság önmagára eszmélését hozva: századok óta nem hallatott keresztény hitvallás; nem a világfájdalom ételsorvasztó pesszimizmusában, hanem a világöröm szuggesztív életre-indításában.

A magyarság irodalma, költészete: folytonos szociális problémákban vajudó. A zenéje is az. A *Te Deum* azonban megoldást hoz: a kereszténység és magyarság teremtő-szintézisében Buda

történeti missziójára mutat. Ha egy nép szívéből sarjadzó géniusza megvalósíthatta ezt, ily klasszikus fenségben és tökéle-

tességben, — akkor bizonyosak lehetünk benne: az ő népe is megérett e probléma számára!

Demény János.

KÖNYVEK ROVATVEZETŐ RÓNAV GYÖRGY

ÉLŐKET NÉZEK

(Mécs László új versei, Révai)

Élőket nézek: a cím egyben program is, az emberi, gyógyító, vigasztaló küldetését vállaló költő hivatása, az evangéliumi tanáccsal az élet átformálására hivatott lélek vallomása:

*En megtartom Jézus tanácsát:
„A holtakat hagyd, hadd temessék
a holtakat!” S hogy a vidámság
ritmusában törés ne essék,
én most már csak élőket nézek.*

Az út hosszú idáig: a Hajnali harangszó hömpölygő pátoszától, a Rabszolgák énekelnek ifjúságot búcsúztató nemes és szép mélabújától, a szabadversek áradó lendületétől az Élőket nézek sallangtalan egyszerűségéig, az egyén lázas lendületétől a közösségre talált szív nyugodt bölcsességéig. Közben elszállt az ifjúság arany holdja, a szelíd romantikájú éjszakák rózsaszínű léggömbje, a magányos kóborlások monologizáló kedve: Mécs László a Vigasztalótól kezdve fokozatosan egyszerűsödött, sőt, úgy tett: fokozatosan szegényedik, a gazdag és ígérő lehetőségeket kihasználatlanul hagyja, sejtelmes zenekarok megszólaltatása helyett megelégszik a pásztor együgyű tilinkójával. A „barokk” csapongásban a kozmosz égitesteit láttuk forogni, később már csak a barokk színpad festett holdjait: szokatlan volt ez a hang, meglepő a költő és bizalmatlanságot keltők az eszközei. A láz lankadt: kételkedni kezdtünk benne, tanakodtunk: a forradalmárból provinciális literátor lett? A Legyen világosság Mécs Lászlóján magunkban hevesen és ingerülten kértük számon a Rabszolgák énekelnek Mécs Lászlóját.

Igazunk volt? Számomra ez a líra ma is problematikus, sokunk számára az; provinciálist mondtam az előbb, s most, mikor az Élőket nézek verseit olvasom, magamban is kételkedem: talán nem értettem a provin-

ciát. Elfelejtettük, hogy ez a költő, aki Európa különféle pódiumain szavalt, felvidéki magyar költő. Egy más, bonyolult, keményebb és zordabb éghajlat alatt él, egy tartományban, amelyben tolvajnyelven kell szólni, és amelyben mindennél fontosabb az igazság. Mécs László költészetében sok hang megfakult, sok egészen elhalt, de egy kötetről kötetre erősödött, kiáradt az első könyvek ciklusából, elárasztotta egészen a többieket, módosulva, változatokba játszva; lassan magába fogadta a többi hangot mind, — s ez a hang a kisebbségi magyarság szociális eszméket valló katolikus költőjének hangja.

A Tertullianus éneke kisebbségi allegóriájára gondolok:

*A mélyből kezdje, ki magasba készül.
Poklokat járt meg minden megfeszített,
Ki porba hullt, mert mindent elvesztett,
rabszolgasorsát állja meg vitézül.
A mélyből kezdje, ki magasba készül.*

És a Vigasztaló Téli balladájára: a szörnyű télben máglyákat raknak, tilinkót, tárogatót, hegedűt belévetnek:

*Ó van-e oly pokoli lángú nap,
mely megbirkózna ennyi hőtömeggel?
. . . Egy tilinkó sírdogál valahol,
mint hogyha jönne tél és hó alól:
az én szívem . . . Befújta az utat
a hó . . . Hogyan fogok hazatalálni?*

Innét, a monumentális Turáni torzó távolából kell, úgy érzem, előretekintenünk, hogy megértsük az Élőket nézek költeményeit, megértsük az új Mécs Lászlót; ez a magányos tilinkó szól, a pásztor, népe pásztorává nőtt költő zeneszerszáma. A tilinkó kezdetben jelkép, később egyre inkább valóság: a költemények kerülnek a magáért való szépet, a bő erő kifejezéseit, egy hang zeng már csak, a tilinkó pásztori vezérlő muzsikája. Mécs lírája valahogyan rejtelmes kapcsolatban áll a Felvidékkel: az első kötetekben ott él, lobog, lázong, vajúdik, csillog és dübörög az elszakított országrész egész szenvedése, hite, új életet kereső és sokat akaró hevessége, majd a megadás és pusztulás szomorúsága; később fölcillan az osztályok fölötti néptestvériség, éppen abban az időben, amikor a fölvidéki magyarság jobbjai a Sarló szervezetében keresik a megoldás útjait; majd jön a látszólagos elszíntelenedés: a realizmus kora, melyben egyre erősebb a magyarság hitvallása, annak a szociális magyarságnak

a programja, amely hivatott jobb, nemesebb, emberibb Európát teremteni a viharlátta Dunatáján.

Aki az ifjúság menthetetlenül búcsúzó ragyogását hívja vissza, forduljon honvágyával a régi Mécshez, a Rabszolgák énekelnek, még erősen Ady közelében álló, de felejthetetlen verseihez, az olyanokhoz, mint a Szomorúfűzre szállott a hold; aki a látomások és elragadtatások misztikáját keresi, nyissa föl az Ember és az árnyékát az Örült sekrestyénél, — az Élőket nézek kopárabb, keményebb, ridegebb is talán, s a forma egykori virtuózára is csak a szabályosan csattanó rímek emlékeztetnek, de aki a költőben a népe közé leszálló és népét vezérlő pásztort akarja látni, itt meglátja.

Gyermekes és bárgyú dolog vitatkozni rajta, „nagy” költő-e, nagyobb-e ennél vagy annál: az ilyen löversenyjáték együgyűek sznoboskodó szórakozása és nem illő az irodalom komolyabb dolgaihoz. Egy kétségtelen: Mécs Lászlóra az Üveglegenda és méginkább a Legyen világosság óta nem illenek a költői kritikai szokásos mértékei; mintha egy új, másfajta és másfajtaságát bátran vállaló líra születnék a szemünk előtt, oly költészet, amelyben a valóságnak és az igazságnak másfajta, szokatlan szerepe és jelentősége van. Néha olyan, mint valami evangéliumi publicisztika, a „beleszólók” állásfoglalása szerint. A vers alkata is más lesz; Mécs László, akit sokszor neveztek már barokknak, dicsérően vagy rosszállóan, itt minden program nélkül a barokk vers halmozva haladó struktúráját újíttja föl, aminthogy a barokk szimbolikára emlékeztet szimbolizáló képzelete is, csak hogy a barokk mitológiával szimbolizált, Mécs Lászlónál pedig a valóságból egy másik valóság képe ugrik ki.

A témák változatlanul tovább élnek, a Harangöntők öröme zendül meg újra a Contra solitudinem-ben például, de a hang különbségén megmérhetni a fejlődést, változást, „realizálódást.” Azt a realizálódást, amely, saját vallomása szerint, talán az életkorhoz is tartozik:

*Az ifjúságom tündérvárosát már
szétdúlta az idő, mely eltipor
mindent. Új város nőtt, az ifjúságnál
szürkébb. Józan beton: a férfikor.
S hová oly jó volt kirándulnia
lábamnak: a virágok dombja nőtt, nőtt
s láb-vérző hegy lett, zord Kálvária.*

E „józan beton” líra azonban, túl nemzeti hivatásán, emberi nemességén, a józanság szürke köntösében sokszor oly megkapó szépségeket rejt, amelyek modern líránk legigazibb értékei közül valók, mint a Kisebbségi al-tatódal, Fehér felhőket hajt a szél, a nagyon kedves Po-fácska, Elhúznak a szalonkák, és a kötetnek talán legme-legebb, legszebb verse: Én fogyni látom folyton, mint a holdat, ezzel a két gyönyörű sorral:

*Én meg csak fogyni láttam, mint a Holdat,
a vénülés remeteszigetén,*

és ezzel a megkapó három záróstrófával:

*A rejtvény-féle ákombákom-ráncok
kölykeznek egyre szentelt arcain
s még akkor is fájdalmas halálláncot
járnak bőrén, ha mosolyogni kezd.
Szemünk előtt fog: sem „Tolvajt” kiáltani,
se felüvölni, sírni nem lehet.
Csak tehetetlen, napról napra látni,
hogy végleg elfogy a Legkedvesebb.
Csodamalmából nem marad meg semmi,
csak anyasága emlék-dallama
s csak ez fog egyszer csókkal körülvenni,
ha fogyni kezdek én is, mint a Hold.*

Plébániáján él, hívei, virágai közt a költő, falusi köl-tő és büszkén vállalja: nem tudós. Lelkek halásza; a pász-tor, aki bóbiskoló népe fölött ült és az álom éveiben ti-linkója szavával ébresztgette. A sárosi föld, a „premont-rei fészek melege,” a család meghítt apró hagyományai, a papság ezer öröme-gondja töltötte be szívét, szomorú-ságában is boldog volt és boldogságában is kicsit szomo-rú: egy nép sorsa fölött örködött s egy egész nemzet iga-záért száll síkra, ha kell. Költő, a szónak egy régebbi, a Parnasse előtti értelmében, aki büszkén mondhatja, mű-ve legszebb, emberi igazolásaképpen:

*s nemcsak a hősök és a szentek,
de Zrínyin, Szent Istvánon át
egészen Gógig és Magógig
munkások, anyák, katonák
szent találkája folytatódik
a Szóban, mit most én kimondok . . .*

Rónay György

JULIANUS BARÁT

(Kodolányi János regénye, Athenaeum)

Julianus barát?! . . . A magyar középkornak és a magyar kereszténységnek egyaránt legendás alakja a Pécs környékéről elszakadt parasztgyerek, kit az öntudatra ébredés első pillanataiban már megihlet az öregek, a falu vénjei és a Majs apák ajkáról vett régi-régi mese. Mese a Fejérlófiáról, aki elindult Nyugat felé és ment-mendegélt egyre csak Nyugatnak és mindenkit legyőzött, a Kőmorzsolót éppen úgy, mint a Fanyüvőt, és végül csodálatos országra lett, ahol gyönyörű kék volt az ég, gazdag legelők, illatos erdők, a fényes vizű folyókban meg rengeteg hal. S Fejérlófia meghódította ezt az országot . . . Igen, ennek a mesének mélyre szaladnak a gyökerei e kisfiú-lélekben, sem ébren, sem álomban nem felejtí többé, és mikor a kolostorba kerül, a baráti sorba és megtanulja az írás-olvasást, hogy ezzel mintegy kezébe kapja a kulcsot, a könyvet, a tudás millió titkának tárházába vezetőt, egy-egy krónika is előkerül a sok könyv közül. Krónika a hajdani nagy multról, ami olyan régen volt, hogy már-már a mese kódébe burkolózik a kezdete. S ő izgalommal veszi be magát szabad idejében Vak Béla király tornyának egyik zugába. Még majdnem anyányi gyermek, de már feldereng előtte, mit jelentenek a krónikának e szavai: „Menének küvetek Keletre és mondának hírt magyeriakról s magyeriak fogadák örömmel üket.” Mintha felmérhetetlen értékű kincsre bukkant volna, úgy örült a krónikában elszórtan talált magyar szavaknak és attól kezdve mindjobban megéri benne a gondolat, hogy vannak még magyarok az ország határain kívül is és nem csacska mese a vén apák regölése arról, hogy az ősök, mikor a Duna-Tisza felé indultak, két részre szakadtak, mert a bessenyők rájuk csaptak és pusztítottak, égettek, raboltak szállásaikon; s akik akkor megmaradtak, vezetőiknek, a kendéknek tanácsára úgy döntöttek, hogy elvonulnak a bessenyők ádáz dühe elől, hiszen úgysem tudnának szembeszállni a túlerővel. Így történt, hogy a magyarok egy része, mégpedig Jenő, Kurt és Jermatu törzse Keletnek kívánt menni, de a többiek Nyugatra vándoroltak. Így szakadt el egymástól a magyar. Hét törzs idejött Nyugat bástyájának, három meg elvonult az égig érő nagy hegyek aljába. De ez az ütött-kopott krónika a kis barátfi kezében, szól arról is, hogy küvetek mentek az elszakadt testvérekhez, — valamikor nagyon régen.

De az ő nyomukat belepte már az évszázados feledés pora, és a magyar lélekben szükségszerűen tör fel a vágy az európai testvértelenség tengerében testvér-keresés után. Nem fényes papi és udvari méltóságokért lesz tehát Farkasfia Györgyből Julianus, hanem azért, hogy egykor talán elmenjen testvért keresni tengeren, pusztaságokon és nagy folyókon túlra. Megkeresse az óriási hegyek között a magyar testvéreket, a három törzs leszármazottjait, akik nem ízlelték még az Evangélium édességét, senki sem vitte meg még nekik a Megváltó üzenetét, pogány tudatlanságban élnek. S amint a fiúból férfi, a növendékből fogadalmas szerzetes lesz, úgy érik-érlelődik Julianus lelkében a gyermekes meséből, krónikás szavakból fogant álom, mely mikor visszatér Bolognából és egyik megszervezője lesz hazánkban Szent Domonkos rendjének, már nem álom többé, hanem a magyar férfi kötelessége, szerzetesi hivatás. Nem ismer akadályt, nyelveket tanul, végtelen órákon át térképek fölé könyököl, minden apró adatot összeszed és már idehaza maga előtt látja Magna Hungariát, ahol talán ugyanolyan kék az ég és olyan jó illata van a fűnek, virágnak, mint otthon a Zengőben. A barna szemeknek ugyanolyan tiszta, őszinte csillogásuk van és ugyanazzal a nótával serkennek dologra a lovat pályvázó legények, mint a magyar király vitézei. Ám nagy terveknek nagy gáncsolói vannak: a szerzetben egyik-másik fráter, II. Endre, a fáradt, öreg király, az érsek is csak ígéret. De meg szerzetest a szent engedelmesség láncja is kötelezi, és így Julianus évekig a kúnok között hinti az Igazság magvait, hogy először ne ő, hanem egyik tanítómestere, Ottó fráter induljon útnak. Ottó fráter nem láthatta meg az álmok birodalmát, és csak meghalni tért haza, hogy mintegy örökségképpen Julianust küldesse követségbe. Julianust, aki hisz Magna Hungáriában, az elszakadt magyar testvérekben, s mert hisz bennük, rájuk is talál. Azt az utat, mit Julianus barát-nak Magna Hungária küszöbéig meg kellett tennie, valóban csak a minden veszedelmeket megvívó hit erejével járhatta meg. A szentek és a hősök hite volt vele, ezért segítette őt az ifjú király, IV. Béla és ezért jutott el Konstantinápolyon, Matrikán, Torgikánon, Bundán és Bulgárin keresztül végül is az Uralvidéki Baskiriába. Négyen indultak el, de egyedül ő látta meg Magna Hungariát, az ő számára lett valóság az álomból. Két esztendő gyötrelmei és fáradalmai után diadalmas örömmel futott le a tetőről, mikor meghallotta az ismert magyar dalla-

mot, hogy követe legyen a hatalmas magyar királynak és népének. Követe legyen Krisztusnak.

Előljáróban jegyezzük meg, hogy Kodolányi János e harmadik XIII. századbeli magyar történelmi regényével szép és érdemes feladatra vállalkozott és azt lelkes buzgalommal, derekas előtanulmányok után és nemes írásművészettel oldotta meg. A mű tárgya a legszebb, mi magyar történelmi regény keretétől szolgálhat. Julianus barát nemcsak szentéletű férfiú és nemzeti hős, de regényhős is. Valami rendkívüli kalandvágy láza fűti, szent kaland az, amibe bocsátkozik, de Isten vele van, a kalandból tervszerűség, majd komoly, nagyszerű misszió lesz. Időszelű is Julianus barát kivételes alakjának idézése: a rokontalan magyar testvér-kutató vágyának szimboluma ő. Ezt a történelmi szakaszt a szerző — mint azt a legszigorúbb bírálat már előző két munkájáról is megállapította — a legbehatóbb buzgalommal ismerte meg, nemcsak átlapozta, de kritikai összehasonlításokkal valósággal feldolgozta Julianusnak *De facto Ungariae Magnae* című jelentését, mint az 1235-ös és 1237-es két utazásáról terjesztett be a királyi udvarhoz. Ezenkívül is becsületesen áttanulmányozta a XIII. századi magyar multról szóló írásos történelmi maradványainkat, a domonkosrend magyarországi letelepülésének körülményeit és ezeknek az ismereteknek birtokában valósággal beleélte magát a tájárjárást megelőző magyar életbe. Ezért válnak olyan szemléletessé történelmi képei és olyan étellel teljesekké alakjai, mint például a rendszervező Paulus fráteré, ki maga is hős volt és szent, és akit az Egyház a boldogok koronájával tüntetett ki, miután 1241-ben a tatárok a pesti domonkos templom oltáránál vértanúhalálra küldtek. Minthogy ennyire ismeri a kor történelmét és szórványos irodalmi emlékeit, Kodolányi néha önkényesen tulajdonít szerzőségeket és feltétlenül tudatosan módosít bizonyos, eddig tényeknek elkönyvelt tudományos megállapításokat. Paulus fráterről ugyanis a kutatás úgy tudja, hogy Bolognában jogtanár volt, míg Kodolányi csak mint egyetemi hallgatót szerepelteti, akinek Magyarországra való visszatérése előtt csupán néhány vizsgaelőadást kellett tartani a bolognai egyetemen. Ugyanilyen önkényesnek látszik szerzőnek az a megállapítása, hogy Julianus fordította magyarra Godefridus de Sancto Victore XI. századból való latin költeményét, mit irodalomtörténetünk Löweni Mária-síralom néven ismer. E rendkívül tudományosan felépített történeti regényben az ilyen

látszólagos apróságok feltétlenül szemet szúrnak. Hasonlóképpen tévedés csúszott be e kitűnő műbe a középkori szerzetesi fogalmak elnevezései közé is. Julianus ugyanis eredetileg bencés szerzetes volt. Szent Benedek regulája szerint pedig a bencés kolostoroknak nem gvardián a főnökük, hanem ha apátságok, úgy élükön apát áll, ha pedig kisebb rendházak, akkor ideiglenesen perjel. De a domonkosrendi kolostoroknak sem gvardián a főnökük, hanem a perjel, s az említett elnevezés a középkorban kizárólag a ferencrendi szerzetesházakra helytálló.

E nagyszabású történelmi munkának igen szerencsés a felépítése. Egyetlen fonalként vonul végig az események gazdag során az álom, Julianus barát vágya, a nagy-szerű kaland és a beérés: Julianus rátalált a testvérekre. Nincs felesleges epizód, a cselekmény sohasem siklik mellékvágányokra, mert ha a XIII. század eleji szerencsétlen közállapotokat ecseteli, azzal is mintegy kihangsúlyozni kívánja, hogy kell ide még erre a földre annak az elszakadt három törzsnek a magyarja. Ha a német származású Georgius fráter kifakadásait hallatja, azzal is csak Julianus tervének multhatatlan fontosságát érzékelteti; ha a szerecsen házában időzik Juliánus és akarva-akaratlan jobbágyleányt térít és szabadíttat fel, csak dominikánus misszió-tudatát ébresztgeti az olvasóban. Viszont nem hallgathatjuk el, hogy a szerkezet e művészi volta ellenére is, az egész regény egyszer-máskor fárasztó. Georgius fráter vissza-visszatérő kesergése, majd dührohama, végül is unalmassá válik, és az ember önkénytelenül is célzatosságot, mai korra való túlzott utalást lát bennük, ami ugyan történelmi regényben sem lehet hiba, de e tekintetben is mintha állna a közmondás: Kevesebb több lett volna. S ez ismétlések helyett talán célravezetőbb lett volna, ha a szerző továbbviszi Julianus sorsát. Az olvasó hétszáz lapon keresztül egyre türelmetlenebbül érdeklődik a Magna Hungariában folyó élet és Julianus megtalált magyarjai után, és ime, a hatalmas terjedelmű regény végén Julianus csak a küszöbíg jut s messziről hallja meg az ismerős hangokat. Igaz, a ciklus első részében, a *Vas fiai*-ban Kodolányi már szerepeltette a visszatért és a tatárok borzalmas közeledtét bejelentő Julianust, de ott tartózkodása, visszatérése és második utazása mindezideig homályban marad. Talán a szerző újabb kötetet szánt a nagy kaland e részeinek elmondására?

Különleges érdeme a műnek a nyelve. Élesen elválaszthatóan kétfajta magyar nyelv ez. A szerző az elbeszélésnek a mai mindennapi beszédet szánja, a párbeszédeknek pedig az ormánsági, illetőleg az erdélyi nyelv elemeit. Kodolányi tudatos nyelvész, e nyelvjárásokat éppen úgy ismeri és birtokbaveszi, mint a régi. kódex-irodalmunkból fennmaradt, középkori magyar nyelvet. Nyelvművészete különösen ott világlik ki, midőn a Szent Ferenc-legenda és a Szent Domonkos élete egyes részleteit költi át és a könyvnek e lapjai valóban megkapó költői szépségűek. Kodolányi a maga nyelvészeti tudásával megkapó biztossággal jellemzi hőseit, mesterien megszerkesztett párbeszédeiből szinte már nemcsak a beszélő személyeket, hanem az embert, a lelket is megláthatjuk. S e tekintetben a szerző sokat pótol néhány apróbb jellemzésbeli fogyatékokáért.

Bizonyos, hogy e kitűnő regény hibái korántsem állnak arányban értékeivel, hiszen például alig van műirodalmunkban, mely oly megrázóan és szinte kézzel kitapinthatóan érzékeltetné a szerzetesi élet egyik-másik sarkalatos mozzanatát, mely ilyen megrázóan állítaná elénk a kolostor lakóinak rettenthetetlen ellenségét, — a halál pillanatáig lesbenálló kísértő ördögöt. Sok emberi megértés és szeretet van e mű lapjain, és ez már az íróra utal, aki szereti ezt a magyar történelmet és egyik legnagyobb hőseit, a vitézt és szentet, akit Julianus barátunk hívtak.

Dénes Tibor.

KORUNK SZENTJEI. Dícséretes vállalkozást indított meg tíz magyar író — a katolikus tudós- és művészársadalom tíz kiváló és jeles reprezentánsa —, mikor vállalkozott, hogy ingatag erkölcsű korunknak oktató útmutatást ad tíz újonnan kanonizált szent életrajzának, lelki magasságának és természetfölöttiségének taglaló és értelmező ismertetésével. Tíz szentről szól a kitűnő, céljaiban és szerkesztésében és kivitelezésében egyaránt értéket jelentő könyv; tíz szentről, akiket a háború utáni évek céltalan és ködös imbolygásai tettek „aktuális“-sá, ha ugyan a szentek életszentségének örök időkre szóló aktualitását, időtlen időközönként érvényes eszméi hatóerejét maradéktalanul és végérvényesen kisajátíthatja ma-

gának egy véges kor, egy meghatározott szellemi berendezkedettségben élő kollektivitás. Mert hiszen a szentek a korlátlan dimenziók hősei, térben és időben végtelen sugarú kör a birodalmuk, de fényük egy-egy meghatározott tér- és időbeli egységből lövel ki az örök-időig való élet és halniakarás öntudatlan igényével. Működésük történelmeken és országokon túlélő, elraktározódott helyzeti energiákat tartalékol s ez az energia akkor szabadul fel, akkor válik ember-, kor- és társadalomalakító dinamikus erővé, amikor felszabadulását éppen a korok, az emberek s a kettő szintézise: a társadalmi alakulatok elősegítik.

Ez lenne a szentek aktualizálódásának külső, materialisztikus magyarázata. Ha a lélekte-

len, materiális magyarázat helyett, az energiaelmélet mellőzésével, felsőbbrendű, gondviselészerű erőket ismerünk el — mint ahogyan el is kell ismerünk —, megértjük: miért jelennek meg a szentek Egyházunk történetének egy-egy veszélyeztetőbb korszakában. S az isteni Gondviselés mindig milyen biztos, korokon és szellemi áramlatokon áttekintő felismeréssel állítja be egy-egy korba a maga küldöttjét, aki szilárd és vastaplatzon nyugvó küldetéstudatában mindig felveszi a küzdelmet a makacs emberi butaság, az oktalanság tévelygés és a konok rosszindulat ellen.

A szentek is bajnokok, ők az Isten atlétái, de ők nem a kalapácvetés s a boxolás földi méretű és földi értékű bajnoki rangjáért versengtek; ők végtelenbe irányított tekintettel, apró érdektől elvonatkoztatott imádságos lélekkel küzdöttek a legmagasabb bajnoki címért: nem néger óriásokat s klasszikus testű görög atlétákat akartak legyőzni, hanem önmagukat s nem az ordító és mikrofonba-bődülő tizezrek hajrázó drukkolásában, hanem félrevonultan: talán remetéskedve, egy cellában, vagy ázva-fázva, koldulva országutakon, templomlépcsőkön. Nem a fogcsikorgató tülekedők akarnokságával, nem szegescipővel a lábukon és semmiféle TE vagy SC rangos cégére alatt; csak önmagukban, az Istenkívánás szellemi gyönyörében, talán szerzetben, vagy papi ruhában, — de nem is ez a fontos; az életszentségnek nem lehet feltétele sem születésbeli helyzet, sem szellemi többség, sem foglalkozásbeli előkelőség, vagy a társadalomban való elhelyezkedés. Egyetlen feltétel: idejekorán felismert küldetéstudat s a krisztusi munka a küldetés betöltésére.

A „Korunk szentjei“ azzal a problémával foglalkozik, hogyan tudtak a szentek beleilleszkedni

egy-egy korba, hogyan jöttek tisztába teendőikkel mely intuitív ösztönük révén, még akkor is, ha egészen tanulatlan elme volt is a szent (Jeanne d'Arc, Parzhami Szent Konrád). Milyen csodálatos, hogy kiki felismerte saját küldetési területét, isteni kegyelemből.

Schütz Antal professzor, a magyar katolicizmus egyik vezérszemléje, értékes, tömör összefoglalásszerű bevezetésében tárgyalja a szentek lényegét, viszonyukat az Egyházhoz, az Evangéliumhoz s az egyetemes katolikus közösséghez. S mindezt milyen érthetően, a nagy szellemek milyen alázatos leereszkedésével s kitarulkozó, cicomátlan egyszerűségével. Mindenki számára.

A bevezető rész után tíz szentnek a portréja következik, gazdag és részletező ecseteléssel megfestve. *Kühár Flóris* művészi eleven és gyengéd vonásokkal rajzolja ki *Lisieuxi Szent Terézben* az állandósult örök értéket, az Eucharishtiában feloldódó szűz lelkiséget, de pontos környezetrajzban részletezi azokat a helyeket, ahol a kis „korszerű“ szent megfordult. *Kézai Béla* hatalmas kor- és szellemtörténeti szemlélettel domborítja ki szellemi lényegét, művészi ösztöntől vezérelve: Erasmussal, Morus Tamás személyes ismerésével állítja szembe. *Nagy Miklós* alapos pszichológiai felkészültséggel s alázatos csodahittel érzékelteti *Soubirous Szent Bernadette* naiv áhítatát s a csodák-ból magyarázza Szent Bernadette egyszerű lelkét. *Hermann Egyed* a protestantizmus kialakulása szellemtörténeti okainak kitűnő magyarázatát kapcsolatba hozza *Bellarmin Szent Róbert* hiánytalan ismertetéséhez s egyháztörténelmi szerepének a megvilágításához. *Dénes Tibor* gazdag kortörténeti tudással s finom analitikus érzékkel eleveníti meg *Szent Jeanne d'Arcot* s az egyszerű lélek legendás hősiességét

részletezi történelmi és vallási alapon. *Horváth Richárd* szigorú tényisztelettel, kitérők és elkalandozások nélkül ismerteti *Paszszionista Szent Gábort*, ezt a „különös” szentet, aki piperkőcből vált alázatos szerzetessé. *Zigány Miklós* a német protestantizmus pszichéjének lényegbelátó ismeretében foglalkozik azzal a kérdéssel, miért nevel Németország aránylag kevés szentet. *Parzhami Szent Konrád*ban a sváb-germán szellemet mutatja ki. *Rónay György* a történelemlátásnak, a lélektani iskolázottságnak vértetével küzdötte át magát a katolicizmus szellemtörténetén s ennek egy fejlődésfázisába eszathatatlan ösztönrel illeszti bele *Bosco Szent Jánost*. *Ijjas Antal* éles és művelt kritikus szemlélettel alkotja meg sikerült szoborszerű portréját *Nagy Szent Albertről* s főként a tudós elme, a rendszeralkotó gondolkodó kapta meg érdeklődését. *Just Béla* a láttatás és elképzeltetés művészetével oldja meg feladatát, mikor *Vianney Szent Jánosról* készített eleven és mozgalmas mozaikképére személyi élményeinek magával ragadó lírai hangulatát is rávetíti.

A könyv elolvasása után az olvasó azt érzi, mintha végtelen szellemi birodalomban tett volna kirándulást. A töretlen áhítatnak és buzgó hitnek, az elmélyült tudományosságnak és bensőséges lírának öntvénye ez a könyv. Gazdag okultatást rejt magában és csak elismerés illeti meg a *Révai Műintézetet*, hogy ilyen ideális vállalkozás elől nem zárkózott el.

Baráth Ferenc

FELVIDÉK! A visszazserzett és a még visszavárt Felvidék története, mai élete, kultúrája, földrajza, néprajza, műemlékei. Írta: Cholnoky Jenő, Mécs László, Benda Jenő, Ráday Elemér, Juhász Vilmos. Az előszót írta Jaross Andor, a felvidéki ügyek minisztere. (Dante-kiadás).

Nemrégiben az egyik napilap

azt írta: az ország nem így képzelte el a felvidéki képviselők bevonulását a parlamentbe. Függetlenül a lap irányától, az állítás részben igaz: a magyarság a visszatért Felvidéket nem érte egészen, tájékozatlanul próbálja valamely megszokott pártkeretbe beleilleszteni jellemzően a hazai politika irreális, szemléleti síkon mozgó gondolatvilágára: benesi demokráciát emleget és fasizmust, a két nagy társadalmi forma provinciális távlatából végítéletyszerűvé nagyított látványnak igézetében, és csak nehezen tudja fölfogni, miről is van tulajdonképpen szó. A Felvidék volt a trianoni katasztrófa óta a magyarság „homályos zuga”; Erdély világosnak és érthetőnek tűnt, az északi országrész zavarosnak, küzdelmekkel és testvérharcokkal nyomorítottnak, ahol emigránsok, régivágású hazafiak, parasztok és polgárok, írók és politikusok, fiatalok és öregek kavarnak kielemezhetetlen összevisszaságban. Húsz év múltán ugyan tisztult az átlag előtt a kép: a közelmúlt politikai eseményei azonban világosan mutatják a megismerésre, tárgylagosságra és tájékozottságra hivatottak sajnálatos fogalomzavarát. Pedig Északon a szenvedés megérlelte azt az igazi, újarcú magyarságot, amelyről a múlt évtized sűrű programmadásaiban annyi szó esett, és amelyet Gyóry Dezső jelölt meg ezzel a szerencsés kifejezéssel: A Felvidék a szenvedés kohójában ért és izzott, a társadalmi választófalak fölolvadtak, a nemzet eggyé kovácsolódott, és a német példa ösztönzésére megtalálta a népi öntudatosodásnak azt az útját, amelyen haladva a kisebbségbe szorult magyarság megnyerhette az életéért folyó csatát. A nálunk divatos párt-szemponatok itt lassan háttérbe szorultak; az építő munka volt a fontos és a részvétel ebben a munkában, nem pedig az: ki honnan jött. A Sarló kommuniz-

musba torkolló mozgalmának nem egy tagja került át idők folyamán a nemzeti politika táborába, és a nagy eredményeket elérő Prohászka mozgalom fiataljait nem is választotta el olyan végzetesen nagy távolság azoktól a fiataloktól, akik egykor a Sarlóval kacérkodtak. A Felvidék egyszerre tűnik demokrata-reakciónak és fasisztának; az igazság az: a Felvidék az újarcú magyarság. Az a magyarság, amely a nemzeti szocializmusról való meddő vitatkozások helyett gondolkodásában és tetteiben megvalósította a nemzeti szocializmus példás *magyar változatát*, mert a helyzet tetteket parancsolt és nem kedvezett, mint itthon, a tetteket elodázó vitáknak. A Felvidéken ismeretlenné vált az a szellem, amely hanggal kompenzálja magát az elmaradt cselekedetekért, amely a vád és védelem csorba szónoki kardjával harcol, de a tett ásóját és kapóját nem ér rá fölvenni. Természetes, hogy a tájékozatlan közönség vegyes érzelmekkel figyeli az eseményeket és nem érti az ünneprontást; de ez a tájékozatlanság már nem természetes: súlyos mulasztás történt, nem ismerjük eléggé azokat, akik elszakadtak tőlünk, külön útjaikon nem követtük őket, s mikor visszatérnek, megdöbbenve eszmélünk rá: előttünk járnak. A hazai magyarság Nyugat nagy nemzeteivel mérte magát, még mindig híven a híres harmincemillió görögtűzhöz, hiába volt annyi komoly figyelmeztetés; a Felvidék a „flamand példát” tűzte maga elé és a helyzet s erő pontos számbavételével nem a németekhez és a franciákhoz, hanem a dánokhoz és a hollandokhoz akart hasonlítani.

Hogy a Felvidék szelleme lesz a mai magyar élet kovásza: nem szólam, hanem igazság. Mindaz, amit ma megvalósítandónak tartunk, s aminek megvalósítása körül ismét kiújultak a formai viták, mindaz, ami újból euró-

paizálódásunk legelemibb és legégetőbb követelménye, a Felvidék magyarságában már félig kész, és most már testünkre szerezésén kényszerítően szabott példa, sokszoros kötelesség.

Ebben a munkában, amely mellett ott áll a fiatalság osztatlan rokonszenve és készsége a tettre, természetes a Felvidék vezetőinek egyértelmű támogatása, és természetes az is, hogy egyszerre kezd kibontakozni egy pártok, érdekek és frakciók fölött álló szellem, amely csak a nemzet érdekét nézi és az eszméért tud síkraszállni.

A magyarság nagyszerű örömeiben egyike ez az öröm legnagyobb okainak. De az öröm kötelez is: az elmulasztott ismeret megszerzésére. Ez a Jaross Andor szép előszavával ellátott könyv, melynek legalább tíz évvel előbb kellett volna megjelennie, hiányt pótol: az egyetlen munka, amely a Felvidékről a lehetőség teljes képet ad: ismerteti történetét, magyarságát, művészetét, földrajzát és ügyes összefoglalásban városait. Térképek és statisztikák, jól megválogatott ábrák teszik színessé és fokozzák használhatóságát. Hitelességét az írók neve eléggé biztosítja. A nagyközönség számára mindenesetre alapvető mű; egyetlen hibája, a történeti-földrajzi rész túlsága a jelen rajzának rovására. Hogy hogyan alakult a visszatért magyarság olyanná, amilyen, hogyan ért meg nagyszerű „kovász-szerepéhez,” — annak hiteles megírását nem teszi fölöslegessé, sőt: csak aktuálisabbá; méltó és hasznos beköszöntője annak az érdeklődésnek, amely remélhetőleg minél szervesebben fogja bekapcsolni a Felvidéket a magyar kultúréletbe, és minél tanulságosabban veszi át az ott már beért eredményeket.

Rónay György.

FÖLDI MIHALY: PÁRIZSI MENYASSZONY. (Athenaeum).

Földi Mihály metafizikai nyugtalansága regényeiből túlfutó ismerős. Fáradt metafizikai nyugtalanság ez, amely pompás cikornyáival, romantikus hangszerezéssel takarja el a pozitív válasz hiányát s egy kissé azt a csöddöt is, amely a megváltó szó elmaradását kíséri. Mintha önmagára vonatkoznának azok a szavak, amelyekkel Földi a gyűjtemény első novellájának írőhősét jellemezte: „Csodálatos zenéről álmodozott egykor, hangokról, amelyek egyszer majd kiröppennek szájából és megnyitják az emberek lelkét... mondatokról, amelyek boldoggá teszik és megváltják őt is, az embereket is. Hol vannak ezek az illúziók, hol vannak ezek a művek, hol van a csoda?”

A csoda elmaradt. De a reális látás mellett ebben a kötetben még gyakran felötlenek az író igényesebb víziói, még gyakran fellépnek azok az irányított hallucinációk, amelyek végnélküli szózuhatagokban akár az *Alomfák* naiv lázadását, akár a *Spanyol történet* háborzongató hangulatát vagy egy Giordano Bruno, egy Don Juan, egy Gioconda élete titkainak kissé mesterkéltséget és rendkívényes helyesbítését hozzák. Földi ezekben az elbeszélésekben a nagy témáknak, a nagy érzéseknek írója szeretne lenni. Összevegyíti mítoszt és valóságot s átlátszó sablonszerűséggel zsúfolja bele a ma élményeibe a meglevenedett történelmi hős, a redivivus motivumát. Kísérlete patetikus a szó kettős értelmében, mert lelkisége, spirituális magatartása tiszteletet parancsol, de a művészi eredmény alig haladja meg a szép és komoly szavak nagyszerű kongását. A kötet igazi értékét a „csodakeresésen” kívül azokban az elbeszélésekben kell meglátnunk, amelyekben a nagyvárosi író legközvetlenebb társadalmi érintkezéséből, megfigyeléséből, drámai alakításából születik meg a mindennap törté-

nete. Itt olyan pozitív adatok, s egyben olyan lélektani pillantás támogatják Földi Mihályt, hogy semmi esetre sem kell szép szavak közé rugaszkodva patetikus-sá fűjnia azt, amit mondani akar. A *Barátnők* régi lipótvárosi hangulata, a *Fiatalkok és öregek* kedélyes, kipontozott elbeszélése, a *Főnök*, a gyávaság, a visszafojtott ösztön naturalista, de egyben a humor határán járó képe, vagy akár az elmúlás, az idő ellen fordult szexualitáslógiai lázadás (*Az idő a gyilkos*, *Tavaszi a szigeten*), mind olyan témák, amelyekben az író lezárt igényessége a művészet számára jelentett többletet, nyereséget, s amelyekben Földi alkotóereje fáradtság nélkül, teljes fölényében ki is bontakozott. A bölcselkedő, a szimbolikus novella üres lendülete és a népi kiruccanás ügyetlensége közt ez a kötet is pontosan megállapítja Földi Mihály igazi területét: az intellektuális polgárréteget, ahol ez az elfogulatlan író egyforma otthonossággal látja meg a kibontakozó ember szánalmas tarkaságát a az elfojtott vágyak tarkaságát s az elfojtott vágyak nyomorát.

Semjén Gyula

DALLOS SÁNDOR: AZ EM-BER NYOMÁBAN (Dante). Sajátos, egyéni és bátor alkotás ez a könyv, irodalmi műfaját a poétika szokványai szerint meghatározni: lehetetlen. Egy élet „regényének” első s bizonyára a legelevenebb s a legmozgalmasabb korszakát, mint megannyi élménynek színes-tarka szövevényét festi meg a szerző; ha kell, fölényes, hideg, szinte tudományos józansággal, mint ha nem is saját keserves nyomorgásait, éhezését és fénytelen ifjúságát emlékeznél vissza. De ez a józan szemlélődés, a szomorú tényeknek és a valóságtisztelő felidézése nem a szív- és érzelmvilág sokrétűségének és meleg szintézisének

hiányából fakadt. Teljesen más az oka.

Dallos Sándor a megpróbáltatások teljességében, többnapos éhezése alatt is hitt, bízott és várt. A csodavárók lelkes és oltahatatlan hite tartotta benne az erőt, tehetségudata s a nélkülözések közben kialakult elfogulatlan önismerete. Tárgyilagos és éles tájékozódóképességgel tekintett túl a korlátolt perspektívákra s szeme életének legsötétebb napjaiban is egy végtelen horizont ígérését látta. Mikor teste utolsó tartalékerőit emésztette fel, hogy, jaj csak még egy napig bírjam a koplálást, az álmatlanságot s talán majd holnap — lelke akkor csodálatos könnyedséggel, megköttelen szárnyalással emelkedett fel egy magasabb, nemesebb és igazabb szellemi birodalomba, ahonnan megszépülve látta azt a népligeti bokrot, melynek tövében éjjelenként meghalt, azt az embert, aki testi letörtségében bántotta s azt is, aki első keserves keresetét kenyérírigységből elrabolta.

Soha nem zúgolódtott, mindig hitt s amiben hitt, azt elérte: *Dallos Sándor* ma már szépíróink élsorában is az elsők között áll. Most már nem éhezik és nem szenved. Alkot. Feldolgozza, irodalommal alakítja Knut Hansun-i élményeit, kiszínezi, lélektanilag boncolgatja egy-egy eseménykomplexum eredőit s legtöbbször prousti mélységekig lát; megdöbbenő „tárgyi ismerettel” elemzi az éhezőknek és a csavargóknak különleges lelkialkatát s hogy ezeknek a testük és lelkük között fennálló kapcsolatait olyan vakmerően biztos mozdulatokkal s olyan ösztönös sejtésekkel tapintja ki, annak tudható be, hogy igenis a tudat legmélyebb rétegeig leivódott élményfluidum itatta át lelkét. Mintha már küzdelmei idején is gondolt volna arra, hogy figyelje önmagát, az eseményekből fakadó hangulato-

kat; talán-talán *már akkor* tudta, hogy a „vándorlások” idejét irodalommal nemesíti. Számíthatott is erre, hiszen mindig érezni, hogy tehetségét legkilátástalanabb helyzeteiben is számon tartotta.

Minthogy művében az élet hiánytalan egyetemességét, a jónak és rossznak elválaszthatatlan és szerves kapcsolatát igyekezett megírni, mégpedig teljes tárgyi hűséggel, olyan jelenetek, élmények és hangulatok is szerepelnek a könyvében, amelyeket egy teljesen etikai alapokra helyezkedő író nem írt volna meg ilyen szabad nyíltsággal. Természetesen: ezeknek a jeleneteknek is megmagyarázza lélektani létjogosultságát s igyekszik úgy megmotiválni mondani-valóit, hogy minden jelenet kiégyesítő és szükséges epizódként tűnjék fel az események egyenes vonalú menetében.

Minden félreérthető jelenetén is biztos művészi ízléssel, selektáló önuralommal vezeti keresztül olvasót. *Dallos* nagyon tehetséges író. Tehetsége: újszerű, friss, gazdag és élménytjelentő. Rajta kívül ma kevés írónk van, aki az elbeszélést a legbensőségesebb líra színeivel ilyen ösztönös mértéktartással tudná kiszíneezni. Csupa hullámzás, mozgalom, szín és melegség. *Dallos* ezt a könyvét a vérével írta. A vérével, amelyből patakzatos áradattal hullámozik elő egy színes, érett és hajlékony nyelvanyag. Stílusa és nyelve: végtelen. Nincs fordulat, melyet stílusban ne tudna kifejezni egy megfelelő egyenértékessel, nincs árnyalat, melyet ne tudna úgy lefesteni, hogy az olvasó nem a legtisztább és legteltesebb mértékben vegye át elgondolását.

Bizonyos, hogy a tervezett trilógiának ezt az első részét két ehhez hasonló érték fogja követni, irodalmunk két jövőendő nyeresége.

Baráth Ferenc.

SCHÜTZ ANTAL: EUCHARISZTIA, AZ OLTÁRISZENTSEG A HIT ÉS ÉSZ VILAGÁNÁL. (Szt. István Társulat kiadása). Remekbe faragott mondatok szálai-
val összetűzve a Hit és az Ész soha testvéribb közelségben nem indult el egymás mellett, hogy elérje távlatait és mélységeit az Oltáriszentség titkainak, mint Schütz Antal e művében, ahol korának egy páratlanul tiszta elméje és hívője mutatja be méltó hódolatát az Eucharisztia előtt. Az imádás készségében, a hit alázatában, a szent rajongás lobogásában a kereszténység annyi művésze és gondolkodója versengett már, hogy elérje a katolikus hitrendszer e csúcspontját, hová az egyszerű hívő az imádás szárnyain oly repesve néha felérkezett, de ez a mennyei magaslat, ez az örvény kétezer év óta szakadatlanul vonzza nemzedékek minden rendű és rangú tagját. Egyikük, mint Rafael a vatikáni stanzák víziójában látja meg lényegét, a másik himnuszban zengi el a felismerés örömét, de a megközelítés lehetőségének egyetlen formája van: az imádás. Ami a fül számára a hang, a szem számára a fényrengés, — (a hasonlat megalázkodva kér bocsánatot), úgy az Eucharisztia felé az imádás az az éteri „közeg”, amely minden feléje irányuló emberi megnyilatkozás szempontjából tekintetbe jöhet. Ilyen értelemben a hit és tudás egymást áthatva és átjárva az imádás szárnyain, helyesebben: imádás-
sá átalakulva lebbenhet e csúcsok felé. Így: Schütz Antal műve is egyellen patakozó imádás, egy gondolati konstrukciókban megnyilatkozó hívő imádása. S ha igaza van abban Schütz Antalnak, hogy a dombok nem egyebek, mint kőbe dolgozott, monumentális arányokban nőtt monstranciák és tabernákulumok foglatai az Eucharisztiaának, azonképen a szerző kötete sem egyéb, mint tartalma szerint a gondolat, a tudás dimenziójában

felépített katedrálisoknak egyike.

A felvilágosodás korának tudománya elfeledkezve gőgjében arról, hogy valamikor a szolgálóleány alázatos tisztét töltötte be a Theologia mellett, külön, szabad életre adta magát: most — köszönet érte korunk nagy teologusainak, magyar vonatkozásban pedig Prohászkanak és Schütznek — mint a megtért lélekből kibuggyanó imádság, úgy tud megszólalni ismét, s megszólalt úgy, ahogy a néma szólal meg, elfelejtett szavakra, önmagára lényére és értelmére emlékezve, mihelyt az Eucharisztia titkával találkozik. Ebben a könyvben tehát minden gondolatsor, minden okoskodási láncolat egy-egy ékítmény ezen a katedrálison, amely végső elemzésben az Eucharisziát ünnepli. Az Eucharisztia pedig a léleknek boldogító hit, „a felettünk nyíló mennyi elővételezése,” a tudásnak viszont az elme legnagyobb próbája, amely olthatatlan kíváncsiságra sarkalja ezt. Aki a katolicizmussal akár mint értő barát, akár mint ellenfél találkozik, nem térhet ki az Eucharisztia elől, amely a katolikus hitrendszernek nemcsak középpontja, hanem ugyanakkor kiterjedése is, egyetemességének, isteni eredetének bélége, megdönthetetlenségének alapköve, öröklétének záloga, harmóniájának titka, örök időszerűségének kiapadhatatlan forrása, megújulásainak potenciája. Örök „disputa” zajlik körülötte. Ebbe a disputába Schütz Antal a modern teologus teljes készségével szól bele. Megismerteti az olvasót az Eucharisztia egész dogmatikájával, amint kifejlődött és kikristályosodott a hitvédő harcok lávafolyamában. Az eucharisztias dogma az a gyűjtőlencse, amibe megvillan a hívő lélek elragadtatása, a hitetlen meghökkentése s jelenti korunk számára, ahogyan azt Schütz Antal oly plasztikusan

kifejezi, Isten égő „csipkebok-
rát,” amely igézve lángol s ve-
zet technikás, materialista kor-
szakunk sivatagjában. Schütz
Antal műve, mint minden tisztá-
zó, zárt alkotás: a kérdés for-
rásához s a nagy Titok megérté-
séhez vezeti el a olvasót. Meg-
mutatja, hogy „az egész terem-
tett mindenség és annak minden
elmebeli tükrözése fölkel, hogy
nagy adorációban tanúságot te-
gyen az Eucharisztia valóságá-
ról.” S ahogy Schütz Antal távla-

tokat és mélységeket átfogó tu-
dásával átfogja és értelmezi a te-
remtett mindenséget, s ahogy
felveri és felkelti e teremtettt vi-
lágnak minden kifejezési formá-
ját, legyen az akár tudomány,
hit vagy művészet, — valóban
maga is adorál az Eucharisztia
valósága előtt. Magyar elme az
imádás ennyi kincsét, gazdagsá-
gát még nem hordta össze, hogy
monstranciát ötvözzön a leg-
méltóságosabb Oltáriszentség szá-
mára.

Kézai Béla

A SZENTISTVÁNI ÁLLAMESZMÉNEK
KORSZERŰ ÉRTELMEZÉSÉT MUNKÁLJA

AZ ORSZÁG UTJA

HAVI ÁLLAM- ÉS NEMZETPOLITIKAI FOLYOIRAT.
SZERKESZTIK: BARANKOVICS ISTVÁN ÉS DESSEWFFY GYULA GRÖF.

ELŐFIZETÉSI ÁRA
EGY ÉVRE 5.— PENGŐ
FÉL ÉVRE 2-50 PENGŐ
EGYES SZÁM ÁRA 50 F.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: BUDAPEST, IV. KER, VÁCI-UTCA 46. II. EM. 3
TELEFON 18—22—40. — MUTATVÁNYSZÁMOT KÉSZSÉGGEL KÜLD A KIADÓHIVATAL

Karácsonykor jelennek meg

Horváth Béla új versei

SZABADÍTÓ ANGYAL

címmel a Vigilia kiadásában

A nagy költő új műve az iro-
dalom igazi eseménye lesz

A „Vigilia” előfizetői 5.—
pengő bolti ár helyett 3.—
pengőért rendelhetik meg.

Felolós szerkesztő és kiadó: Dr. Póssanyi László.

MÉCS LÁSZLÓ

ÉLŐKET NÉZEK

A K Ö L T Ő
L E G Ú J A B B
V E R S E I

RÉVAI KIADÁS